TEGN

Stort 5 års Jubileumsnummer!
80 sider!

Nr. 2/3 1991 Løssalg kr. 62,-

Fra Sverige:
Lena Ackebo

Terje Nordberg

Brian Bolland
Tegneserie
og data

Arild Midthun

Tegneserier

.....og mye,
mye mer!

True art of Norway!

Intergalaktiske kunder er Tronsmo-kunder...

I Tronsmo Bokhandel har vi et utvalg av tegneserier du neppe vil finne maken til noe annet sted.

Vi har serier fra Norge, Sverige, Danmark, Frankrike og USA. Og det vi ikke har i butikken, kan vi skaffe.

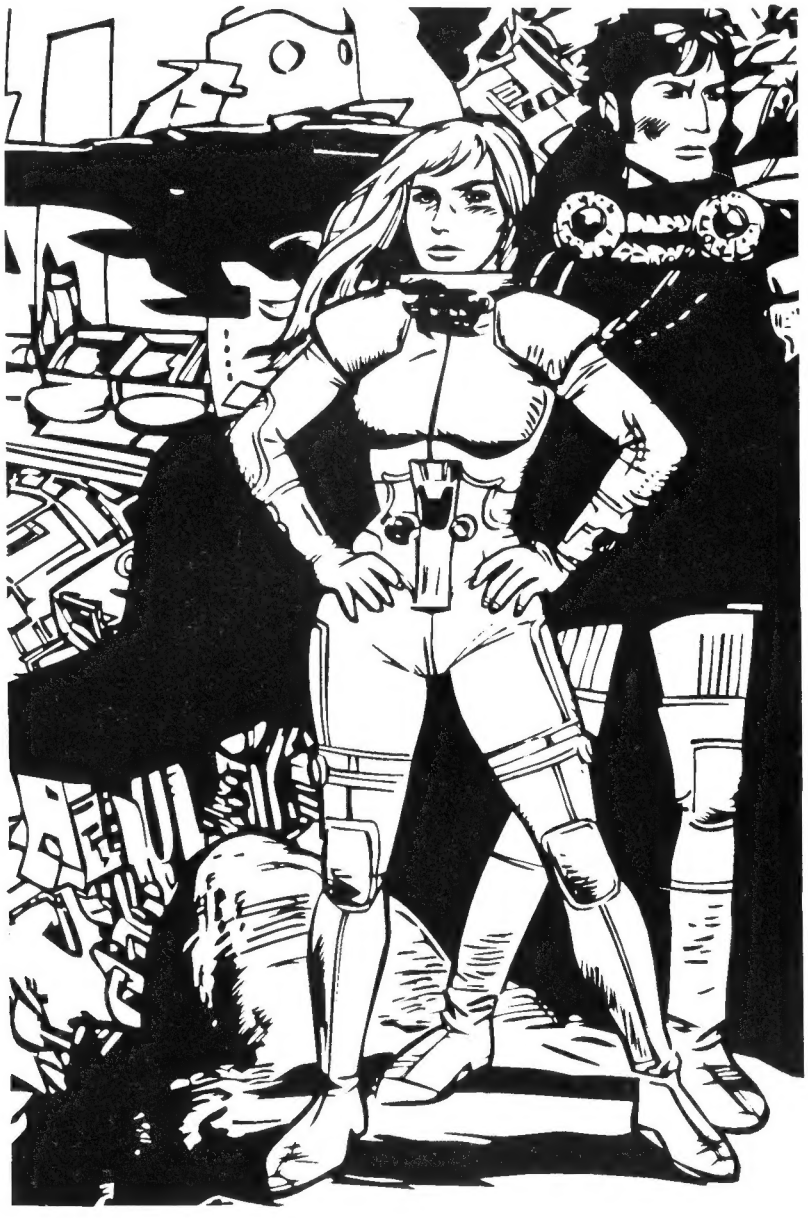

Vi sender varer på postordre hvor det skal være, og har dessuten lang erfaring i å betjene bibliotek.

Ring eller skriv etter katalogen vår.

TRONSMO BOKHANDEL

KRISTIAN AUGUSTGT. 19, POSTBOKS 6754
ST. OLAVS PLASS, N-0130 OSLO 1 TLF.: 02-20 25 09

Leder:

Fra 12 til 4 hjul...

En hare og en biltyv reduserte TEGN-redaksjonens mobilitet vesentlig tidligere i år.

Redaktør Bjørklid har forlengst overlatt forflyttingen av sin kropp og sitt sinn til statsbanene, mens tidligere redaktør Gisle knapt nok er klar over hva et ratt er. Herrene Ødemark, Feiring og Sandberg er imidlertid bilister på sin hals.

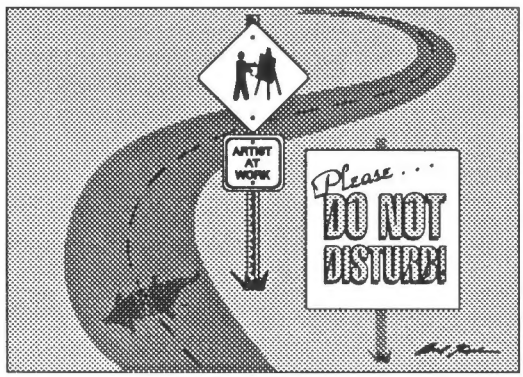

Skjønt, nå er det kun Ødemark som kjører tradisjonelt. Han har fremdeles sin Ford Fiesta med sprukken clutch. Feiring derimot, har blitt Saab-løs. Den sortlakkerte svensken forsvant nemlig mens eieren gjennomførte fuktige dager i hovedstaden.

Sandberg kjørte på sin side Peugeot helt til en hare dukket opp i kjørebanen. Som den sanne dyrevenn han er (to katter og ingen jakt) bremset TEGNs redaksjonssekretær. Det gjorde ikke portmontøren bak.

Et **KRÆSJ!** og fire meter inn i skogen senere, kunne Sandberg konstatere totalvrak.

Når det gjelder Mock Duck har han alltid sverget til uransakelighetens veier. For å ferdes der, trenger man selvsagt ikke noen bil.

Dette gir oss anledningen til å nevne at en foretaksom herre et sted i Norges langstrakte rike, (som kongeparet nylig ferdet gjennom halvparten av på veg til signingen og uten en eneste utforkjøring underveis — om vi kan tro pressen*)) har tatt for seg Carl Barks utallige tegninger av Donald Ducks spesielle kjøretøy, og konstruert den 4-dimensjonalt og i kjørbar stand. En imponerende innsats, særlig med tanke på Norges øvrige bilproduksjon, hvor vel Indre Mongolia er det land som ligger Norge nærmest i så måte.

Det er kanskje et fattig håp, men vi nevner det likevel; et par av disse ekte norskproduserte Carlbarkist-bilene vil bli mottatt med takknemmelighet i TEGN-redaksjonen. Nøklene kan overleveres redaksjonssekretæren.

Fortsatt god tur!

Tor Sandberg

Fotenote: —Hvilket vi selvsagt bør, siden TEGN er en del av den! Red. anm.

Om oss selv

Det er jubileumstider! TEGN har holdt ut i fem år og er kommet i sitt 6. utgivelsesår.

Dette nummer er nummer 20 og 21, og vi har således runde tall, så omtrent.

TEGN slår litt på stortrumma i denne anledningen, med et dobbeltnummer som vi håper gir et fyldig tverrsnitt av de temaer som er TEGNs oppgave å referere.

Vi har endelig fått plassert d'herrer *Arild Midthun* og *Terje Nordberg* på kartet, to betydelige kunstnere som kanskje mer enn noen annen har betydd at Norge er markert på det kulørte verdensmarkedet. Midthun som den bråmodne tegneserietegneren med en teknikk som selv Franquin og Uderzo kunne ha ønske seg. Nordberg, den viktigste undergrunnstegneren i Norge på 70-tallet, som siden har bevegd seg over kupert mark som illustratør og barnebokforfatter, til han har endt opp som den viktigste påvirkingsfaktoren i posisjon som manusforfatter, tilrettelegger og redaktør.

TEGN må drive voksenopplæring, som Jón Sveinbjørn Jónsson pleider å kalle det; denne gangen i en analyserende artikkel over to historiske tegneseriepersonligheter som *Hal Foster* og *Alex Raymond*.

Tidene forandrer seg, og basis for kunstnerisk produksjon med den; TEGN titter på i hvilken grad data og computere allerede har influert serieverden.

Naturlig nok bringer vi også index over alle TEGN og morer oss med litt ego-stoff! Vel lest, folkens.

Finn Bjørklid

FINNES DET ET LIV ETTER FØDSELEN?

TEGN

TEGN Nr. 2/3
(20/21)
Jubileumsnummer
1991
6. årg.

Innhold:

Leder: Fra 12 til 4 hjul	**3**
Om oss selv	**3**
TEGN i Tiden:	
Nytt fra forlagene	**6**
Urgrim tok prisen	**8**
Frustrasjoner	**9**
Serie-Expo i Stockholm	**10**
Reaksjoner	**12**
Kollisjoner	**14**
Fascinasjoner	**15**
Suggesjoner	**16**
Kulturrådet satser videre	**17**
Midthun-serie: Prikkolo	**18**
Arild Midthun intervjuet	**19**
Terje Nordberg intervjuet	**28**
Lena Ackebo, så klart	**38**
Ackebo-serie: Stor stark	**40**
Brian Bolland har ordet	**43**
Hal Foster & Alex Raymond	**48**
En titt inn i tegnerens verksted:	
Tegneserier i en dataalder	**58**
Med bilder på PC'en	**59**
Anmeldelser	**70**
TEGN-index over nr. 1—19	**72**
Like sammensatt som en GNU	**76**
3 x småstoff	**77**
TEGN — bare juks og bedrag?	**78**

TEGN ©™ skrives og refereres til med versaler (store bokstaver).

TEGN vurderer fortsatt på å anmelde dagsavisen *Vårt Lands* tyveri av TEGNs logo. Saken er under behandling i TEGNs jurdiske avdeling, men forsinkes pga ferien...

TEGN utgis av TEGN A/L
Postboks 162, 1473 Skårer
TEGN utkommer kvartalsvis
TEGN utgis med støtte fra Norsk Kulturråd
ISSN 0801-6879

Redaksjonen:
Finn Bjørklid (ansv. red.)
Tor Sandberg (red. sekr.)
Mock Duck (filosof, permisjon)
Jon Gisle (juridisk avdeling)
Tor Ødemark (økonomiansvarlig)
Tore Feiring (annonsesjef)
Øyvind A. Holen (fast medarbeider)
Øyvind Braaten (fast medarbeider)

Annonsering i TEGN:
Kontakt Tore Feiring tlf.: 09/88 10 62 (gjelder også Tor Sandberg). TEGN har tilgang på avansert teknisk produksjonsutstyr og er behjelpelig med utforming av annonsemateriell om ønskelig.

Produksjon:
TEGN er hovedsakelig brukket om via Aldus Pagemaker 4, i tillegg til Corel Draw 2.0; originaler på laserprinter. Repro og trykkeri: Sandvig, Askim

Abonnement på TEGN:
For 145,- kr. mottar man 4 nummer (1 år), som betales inn til **TEGN, postboks 162, 1473 Skårer. Postgiro: 4 37 21 08**

Post til redaksjonen:
kan i tillegg til adresse over, også rettes direkte til redaktør Finn Bjørklid, Grensevn 22, 0571 Oslo 5, som også treffes over tlf.: 02/37 20 81 (kveldstid).

TEGN i Tiden

BLAD-KOMPANIET

Bladkompaniet holder en forholdsvis lav profil ut dette året.

—Nå får det holde med utgivelser for en stund, sier *Terje Nordberg*.

Når dette leses er første nummer av både *Punisher* (Omtalt i forrige nummer av TEGN) og første nummer av *Dommer Dredd* (Omtalt i forrige nummer av TEGN) ute. En pocketbok med *Lupo Alberto* (Kjent blant annet fra *Stripp*) kommer imidlertid. *Mafalda* av *Quino* får også sin egen pocket. Henne kjenner vi, foruten Dagbladet, blant annet som biserie i *Tommy & Tigern*.

Salgstallene for sistnevnte blad øker fortsatt. Det trykte opplaget for bladet og også for *Pyton*, er nå oppe i 50.000. Det reelle salget er imidlertid fullt så stort.

Den innbundne utgaven av de to første årgangene med *Tommy & Tigern*, "Tunfisk og tøytigre", solgte glatt 5000 eksemplarer på kort tid. Allerede i slutten av mai hadde Bladkompaniet bestemt seg for en nytt opplag. Og det på tross av at prisen er på nærmere 200 kroner.

Bill Watterson har nå bevilget seg selv en ferie på hele ni måneder. Terje Nordberg opplyser at dette ikke vil medføre problemer med de videre utgivelsene av bladet.

—Vi har en så pass stor buffersone at dette ikke vil medføre noen konsevenser hverken for oss eller de avisene som trykker stripen. Tommy & Tigern vil forøvrig fortsette med de samme biseriene.

—Det er stille på seriefronten internasjonalt. King Features får tilsendt 15.000 forslag til nye serier i året, men av disse er det bare tre som blir valgt ut og satset på. Derfor er det lite nytt vi blir tilbudt, sier Nordberg.

Mot juletider (Ja, her planlegges det selvsagt allerede for fullt) kommer de tradisjonelle juleheftene. *Nissens jul* vil i år *kun* inneholde norske tegnere. *Arild Midthun* er blant disse.

SEMIC

Haakon W. Isachsen hos Semic har gudskjelov mer å melde om enn kollega Nordberg. Nyhetene raser som erter ut av en sekk.

Allerede denne måneden blir et helt nytt *Sprint*-album lansert. Det er det 39. i rekken og har fått tittelen *Sprint i Moskva*.

—Serien selger bra. De nye albumene selger merkbart bedre enn opptrykkene, selv om *Stillhetens pirater* gikk svært bra. Det albumet har tidligere bare vært å få gjennom Triumf-serien, forteller Isachsen.

—Sprint er en serie vi har de beste forhåpninger til i tiden framover. *Tome og Janry* har tilført serien både humor og ironi.

Billy-album nummer seks er også i godt gjenge. Her blir striper fra 1952-53 presentert. Det planlegges et spesial-intervju med *Mort Walker*, men det er ikke sikkert at det blir klart til denne utgivelsen. I så fall blir det å finne i Billy-album nummer sju.

Tommy & Tigern-album nummer fem kommer i september. Isachsen er overbevist om at albumet blir en suksess. Album nummer fire i serien ble trykt i et opplag på 20.000. Album nummer en og to blir nå trykt på nytt, mens det av album nummer tre var bare 50 igjen på lager i starten av juni.

—Vi håper Watterson tar opp serien igjen etter ferien. Det ville ha vært kjedelig hvis det blir stopp nå, sier Isachsen.

Ny-opptrykkene av *Alvefolket* fortsetter. Album nummer to kommer i midten av september. De seks første vil bli trykt opp før man fortsetter med nummer 21, *Siege at Blue Mountain*. Dette albumet kommer i midten av 1992.

Album nummer sju i de kronologiske utgivel-

Nytt fra forlagene

Forlagsmaser:
Tor Sandberg

TEGN i Tiden

Norges eneste superhelt heter Pia Zava, tegnet av Tore Knutsen. Hun kommer i eget album. Sleng deg i veggen, Modesty Blaise!

sene med *Modesty Blaise* kommer tidlig i september.

I begynnelsen av oktober kommer *Spiralis*-album nummer fem, *Lenge leve Palombia*.

—Vi har inntrykk av at det har funnet sted et skifte av publikum fra Sprint-lesere til litt yngre lesere. Det første albumet solgte godt, men så hoppet en del av. Etterhvert har salget blitt bedre igjen.

Bruno Bjørn og Benny Buro vil sikkert også appellere til yngre lesere. Denne mer ukjente siden av *Carl Barks* sin produksjon blir å finne i et album ved navn *Den store elgjakten* i september. Serien gikk i *Tom & Jerry* for rundt ti år siden. Nå har den fått ny fargelegging.

I løpet av sensommeren kommer et nytt *Mix*, og det på tross av at første utgivelse langt fra ble noen økonomisk suksess.

—Det kommer an på tegnerne når vi får ut albumet, som er lagt opp til 64 sider, sier Isachsen. *Dag Frognes, Jon Arne Sætre* (Norsk Tegneserieforums tegneserie-konkurranses vinner) og *Håkon Åsnes* er blant de aktuelle bidragsyterne. Isachsen håper også på *Christopher Nielsen*-bidrag, bare han snart kommer hjem fra det store utland. Isachsen har også vært i kontakt med *Bruce Parrymore*, tegneren av *Håkon Håkonsen*-albumet, i forbindelse med nye prosjekter. Dette er imidlertid mer svevende så langt.

I oktober kommer også et *Agent X9 Spesial*-album. Her blir det gjensyn med *Rip Kirby, Garth, Corrigan* og andre hardtslående mannfolk.

Langt mer spennende er *Tore Knutsens* (Se intervju i TEGN nummer fire, 1990) første album-utgivelse. *Pia Zava*-albumet vil bestå av tre historier somhenger sammen. Det er snakk om tidligere upubliserte serier, opplyser Isachsen. Han håper at man klarer å få ut albumet tidligere enn oktober. Det blir uansett på 48 sider i svart og hvitt.

Uderzo kommer med et album kalt *Junior Jr.* . Også det i oktober.

—Det er snakk om en Tintin-variant med en ung reporter med bikkje og det hele. En lett blanding av spenning og humor, røper Isachsen.

Lucky Luke-album 40-43 kommer i opptrykk. Opptrykk også av nummer ti i Sprint-serien, *Den ville Spiralis*.

Så langt er det ikke klart når *Lauziers Gringoen på Ila Grande* kommer. Det er her snakk om en lang, sammenhengende historie med handling hentet fra Brasil. Album nummer to i *Takuan*-serien av *Serge Le Tendre* og *Emiliano Simeoni* (Første album het *Guds gale*) er også planlagt utgitt i år.

Hjemmet

I Svein Erik Sølands fravær kan *Solveig Thime* fortelle om de planlagte ugivelsene fra Hjemmet i de kommende månedene. Nyutgivelsen av nummer 16 av *Donald Ducks elleville eventyr*, burde være ute forlengst. Det samme gjelder nyutgivelsen av *Asterix*-album nummer 12, *Gallia Rundt*. Albumet har lenge vært utsolgt, til en god del samleres irritasjon. *Donald-pocket* nummer 118 (!) er i salg fra 23, juli. 30. juli kommer Disney-albumet kalt *Regnbueskatten*. Det inneholder nye, hollandske historier med Donald og Skrue i sentrale roller.

Åttende bok med serier av *Carl Barks* kommer i den vante og elegante innpakningen 17. september. Samme dato kommer nok et album i serien *Beste historier fra Disney*. Hjemmet starter forøvrig ny nummerering av alle sine Disney-album fra denne utgivelsen. Alle Disney-album vil nå få nummer og man starter naturlig nok med nummer en.

24. september er det klart for utgivelse av et nytt *Lucky Luke*-album på Hjemmet. Forlaget har nå overtatt rettighetene til de kommende albumene med mannen som trekker raskere enn sin egen skygge. Solveig Thime er glad for dette, ettersom serien er populær. Imidlertid selger heller ikke Lucky Luke så alt for mye i det sterkt begrensede

Hjemmet byr ikke på mange nyheter, men klassisk Donald Duck er likevel ikke å forakte...

album-markedet i Norge.

Humor-pocket nummer tre er ute 15. oktober. En uke etter kommer et *flunkende nytt* Asterix-album. Tittelen er så langt ikke endelig bestemt. 29. oktober kommer Disney-album nummer to. Det er forlengst bestemt, men hva albumet vil inneholde er ikke klart så langt.

Hjemmet gir oss allefall anledningen til å gapskratte av vitser om mørklegging og rasjonering under 2. verdenskrig. Det skjer med albumserien i hendig pocketbokformat; *Donald Duck fra dag til dag*. Serien, som består av avisstriper tegnet og skrevet av paret *Al Taliaferro og Bob Karp*, er nå kommet fram til årgang 1943. Dette er sjette bok så langt — en for hvert år.

Vareknappheten preget hverdagen i USA som i Norge under krigen. Med Donalds krav til komfort blir mangel på besin og bygningsartikler en utfordring for hans velkjente oppfinnsomhet. Ole, Dole og Doffen har f.eks. en interessant forretning gående når de selger kattunger som ersatz, som forlaget kaller det, for varmeflasker. Prisen for herlighetene er satt til kr. 77,50.

Disneys julealbum blir å få kjøpt fra omtrent samme dato. Hjemmet serverer den lange rekken av julealbum vi er kjent med fra tidligere år. I tillegg kommer *Bamse* som julehefte for første gang på Hjemmet. Hjemmet vil også starte en helt ny julehefteserie basert på filmklassikere fra Disney. Første album ut vil bli *Lady og Landstrykeren*. Det arbeides allerede med planer om album nummer to, *Pinnochio*.

TEGN i Tiden

Kulturminister Åse Kleveland overrakte prisen for 1990 beste tegneserie til en henrykt Terje Nordberg. I midten Malgorzata Piotrowska, som fikk illustrasjonsprisen for "Maurits og den store barnålkrigen", med tekst av Geir Lystrup.

Urgrim tok prisen

Arild Midthun var ikke i Bergen, men lå syk hjemme.

Og gikk glipp av et åtte punkters program ved utdelingen av "Kulturdepartementets premier for norske barne- og ungdomsbøker og for tegneserier". Arrangementet fant sted i foajeen i andre etasje i Det Norske Teatret, men i all hovedsak på bokmål.

1. Kontorsjef *Lis Byberg*, Statens bibliotektilsyn, ønsker velkommen:

Overraskende mye folk hørte på de innledende fraser. Ikke så alt for mange av dem med fotoapparat. Som Tor Åge Bringsværd forlengst har konstatert: Jeg har faktisk opplevd å skrive barnebøker som har fått flere priser enn avis-omtaler (Mer om slikt i "Pustehull", Gyldendal 1989). Etterhvert viser det seg at de fleste av de tilstedeværende er prisvinnere.

2. Premiering ved statsråd *Åse Kleveland*:

Svartkledt og langstrakt som en hesjestaur brummer hun fram lik en veloljet motorsag på tomgang om å sikre produksjon og synliggjøring og høyning av nivå som bakgrunn for prisene. Og gullalderen for slik litteratur, den er *nå*!

Kyss, klapp og klem fra Åse da det endelig ble *Terje Nordbergs* tur. Han ble nesten helt borte blant de andre vinnerne og de mange blomster-buketten. Det ble delt ut både grønt og sjekker til *Jostein Gaarder, Cecilie Løveid, Hilde Kramer, Mette Newth, Øystein Rosse* og sikkert noen andre også. Men akkurat det har jo avisene skrevet om (så vidt).

3. Medlem av Det rådgivende utvalg for barne- og ungdomslitteratur for folke- og skolebibliotek, jurymedlem *Turid Weiby Gregersen*, orienterer om de premierte bøkene og tegneseriene:

Hun sa faktisk litt om tegneserievinnerne, blant annet nevnte hun begge de to herrers brede bakgrunn og produksjon. Om *Troll 2, Urgrims hemmelighet*, het det blant annet at tegningene var både gode og finpussede. De norske trollene mente hun var både morsomme og godt gjennomførte. Prima for barn og absolutt lesverdig for voksne, konkluderte Turid.

4. Jurymedlem *Margaret Kirkwood Andresen* orienterer om de premierte bildebøkene.

5. En representant for forfatterne taler.

6. En representant for illustratørene taler.

7. En representant for oversetterne taler.

Og det gjorde de.

8. En representant for tegneseriekunstnerne taler. Endelig! *Terje Nordberg* fram og opp med munnen, så vidt. Tegneserier er både voldelige, fordummende og forførende, men... det samme ble sagt i romanens og filmens barndom. Tegneseriene leter fortsatt etter sin form og sin plass, mente Nordberg.

Og har det ikke skjedd noe helt merkelig, så mener han nok det enda.

Jørund Stålesen

Cappelen

har som bekjent lagt ned sin tegneserieavdelingen, og *Jón Sveinbjørn Jónsson* har flyttet til Frankrike, bl.a. for å være nær en kvinnelig fransk tegner.

Vi kan på tampen av nostalgiske grunner opplyse at *J. W. Cappelen Forlag* har gått tilbake til sin gamle postadresse, som er: *Postboks 350, Sentrum, 0101 Oslo 1.*

Tintin som investering

En originalside av Tintin-albumet *Faraos sigarer* ble på en måte solgt på auksjon i Paris i vinter. Selgeren opptrådte nemlig også som budgiver og endte opp med å kjøpe siden av seg selv for 3,1 millioner francs (3,4 millioner kroner).

TEGN i Tiden

ÅSSEN KAN DET HA SEG AT DU HAR GIFTA DEG MED EN PÅ 80 ÅR?
DU ER JO IKKE MER EN TYVE!
80 ÅR ER VEL INGEN ALDER FOR EN MILLIONÆR!
EGG & BACON
926
927
VI GENERALER SER IKKE MED BLIDE ØYNE PÅ FREDS-BEVEGELSEN.
NEI TIL ATOMVÅPEN
DEN REPRESENTERER JO EN ALVORLIG TRUSSEL MOT VÅRE...
NEI TIL ATOMVÅPEN
... ARBEIDS-PLASSER!
EGG & BACON
NEI TIL ATOMVÅPEN

Gjensyn med Rallar-Jens

I 1982 satte Øyvind Bentzen sluttstrek for avis-tegneserien Rallar-Jens etter omtrent 1000 striper. Nå er det sjanser for at de beste stripene igjen blir å gjense i aviser landet rundt. Bentzen har nemlig valgt ut de 400 stripene han liker best i forbindelse med en relansering av serien. Stripene stammer fra perioden 1978 til 1982. Da serien var på sitt mest populære, gikk den i omtrent 20 aviser landet rundt

Bentzen er ikke fremmed for tanken om å lage flere striper med Rallar-Jens, hvis det skulle vise seg å være interesse for serien. Han har forøvrig vært nært knyttet til norsk næringsliv de siste årene, etter at han begynte i reklamebransjen allerede så tidlig som i 1967. Både Elkem, Norsk Hydro, Felleskjøpet og Møllesentralen benytter seg av hans strek. Bentzen er ellers kjent for Rikstotto-hesten og for Pucky Jr, gjennomgangsfiguren under B-VM i ishockey i 1989.

FRUSTRAsJONER

Øyangen er ei ku...

Landbruksminister *Gunnhild Øyangen* rautet langt og sårt da *Herbjørn "Herb" Skogstad* (Intervjuet i forrige nummer av TEGN) framstilte henne som ei ku som ble parret av oksen *Carl I. Hagen*. Øyangens ektemann sa promte opp abonnementet på *Arbeider-Avisa*, som blant annet trykte tegningen, da han oppdaget hustruen i den intime situasjonen.

Skogstad selv skjønte ikke helt oppstusset. Det er da helt vanlig at kuer parrer seg, var hans kommentar.

Baltikum

TEGNs pensjonerte redaktør, **Jon Gisle**, har foretatt to reiser til Baltikum i det siste og rapporterer at tegneserier ikke er å oppdrive hverken i **Estland** eller **Litauen**. Gisle reiste imidlertid litt for raskt gjennom Latvia, hvor **Bild & Bubbla** har oppdaget seriebladet **Klips Komikks**. Bladet bærer undertittelen **Komiksu zurnals** og inneholder humorserier og historiske serier i fire farger. Forlaget planlegger en latvisk serieantologi på engelsk. Adresse: **Redakcija Klips, Post/Box 471, Riga 226047, Latvia.**

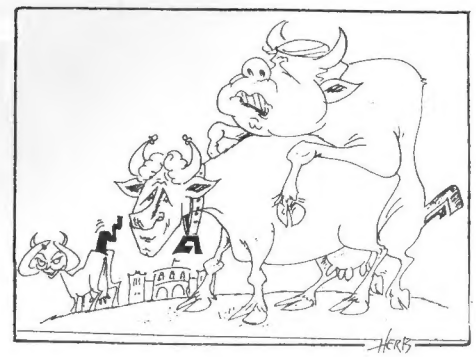

Sagt om serier:

—En karikaturtegning er en hvilken som helst underlig spøkefull avbildning som parodierer et aspekt av menneskelig adferd.
—Definisjon fra The Museum of Cartoon Art

TEGN i Tiden

I1990 arrangerte Svenska Serie-främjandet en tegneseriemesse i Sollentuna i Stockholm. Dette ble såpass vellykket at man fulgte den opp på nytt i år med den største tegneseriemessen noensinne i Stockholm.

18-20. januar hadde man Serie-Expo 91 også i Stockholm. Utstillingene besto av stands fra svenske serieforlag og seriebutikker. En lang rekke kjente og mindre kjente tegnere satt og signerte sine serier her.

En var *Don Rosa*, som vi i Norge har vi år fått besøk av, og som da har figurert i NRK, de største avisene, og...i TEGN. Don Rosa er det nye store talentet som tar opp arven etter Carl Barks (se TEGN 1/91)

Mannen bak *Bamse— Verdens sterkeste bjørn* — ble 65 år i fjor og han benyttet anledningen til å pensjonere seg og selge serien til Serieforlaget/ Hjemmet. *Bamse* kom samtidig ut med sitt blad nr. 200. Fram til 1990 skrev og tegnet han hele serien selv, men han fikk hjelp med tusjingen. Det er to temaer som er viktig for Bamse, og det er at det er viktig å være snill og at det lønner seg å jobbe sammen. Selv om Andreasson er pensjonist, er han fullt opptatt med å skrive barnebøker. Egentlig hadde han ikke tid til å komme på messen, men han benyttet sin fridag (søndag) til å komme og fortelle om seg selv og sin serie.

Egentlig ville Rune Andreasson lage tegnefilmer på samme måte som Walt Disney, men dette bød på for store tekniske og økonomiske problemer. Det ble serier i stedet. Den første han laget var *Brum* i 1944. Da denne figuren ble utviklet noe og fikk personlighet ble han til *Teddy* i 1950.

Da Andreasson fikk vist sine tegnefilmer om Bamse på svensk TV ble tegneserien utrolig populær, bare forbigått av *Kalle Anka* (Donald Duck). Både Rune og serie-figuren Bamse var ungkarer ganske lenge, men er nå blitt gift og fått fire barn hver. Rune har alltid anvendt pedagogikk i sine serier og da Bamse fikk sitt fjerde barn, lot han det bli psykisk utviklingshemmet for å gi leserne en bedre forståelse for disses problemer.

Fra bladet *Tommy og Tigern* kjenner vi serien om *Ernie*. Dennes lages av en forhenværende atomfysiker ved navn *Bud Grace*. Da han giftet seg sa han til sin kone: "— Elskling, jeg har en overraskelse, jeg sagt opp jobben!" Og siden har han laget serien om *Ernie*. Bud Grace er en stor komiker og han kan underholde folk i timevis med sine sprø innfall. Ernie kan minne om en fullvoksen Baltus (fra Knøttene), men med mer hardtslående problemer. Når dama til Ernie forsøker fri til ham mens de er på veg hjem i bilen, er han lykkelig over å kunne redde seg fra det hele ved å kræsje bilen inn i et tre.

I England er serien om *Judge Dredd* blitt en megasuksess. En av de mange tegnerne på denne serien er *Brian Bolland* (se egen artikkel inni bladet) og han var en av dem som signerte sine serier i Stockholm. Det svenske forlaget Pandora kom med album av Judge Dredd og en samleutgave av Bollands serie *Camelot 3000*.

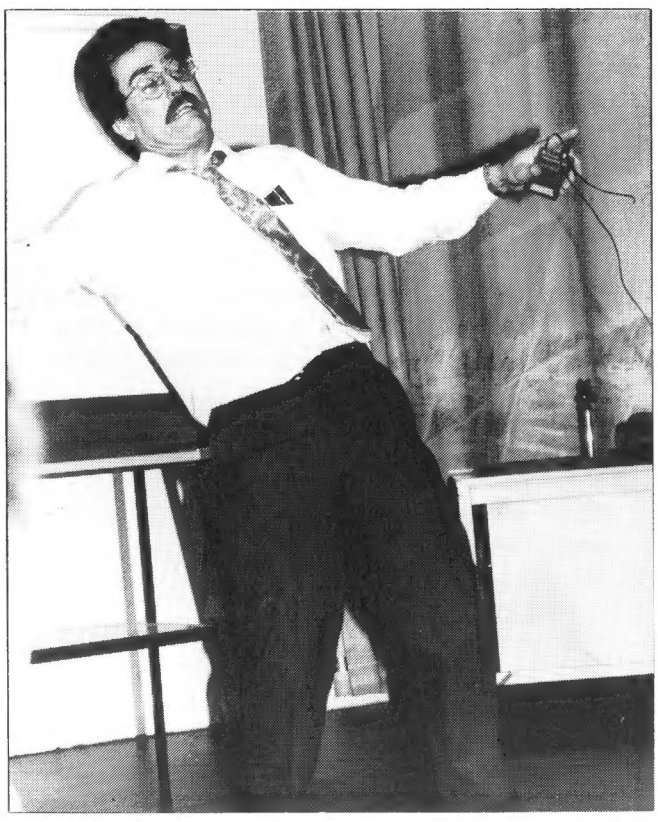

Bud Grace, tegneren av Ernie, var en sinnsyk opplevelse i seg selv...

TEGN i Tiden

Rune Andreasson og hans livsverk Bamse

Hunt Emerson, selvportrett fra samlingen Rapid Reflexes!

Horst Schröders store nyhet på messen var en bok i stive permer med serien *Watchmen* på svensk. Prisen var stiv, permene var stive, ideen god, men papir og farger kunne ha vært bedre. Engelskmannen *Hunt Emerson* signerte den svenske utgaven av sin serie *Lady Chatterlys elskere*, som er en serieversjon ganske fritt etter den en gang så berømte (og forbudte) romanen. Fra Danmark kom *Peter Madsen* og signerte sitt seneste album i serien om Valhall(a). Dette er album nr. 6 om eventyrene om de norrøne gudene, men i Norge er den nettopp utgitt som nr. 4.

Fra Spania kom *Tom og Jerry-tegneren Oscar Martin*. Hans foredrag foregikk på spansk og måtte foregå via tolk. Carlson Comics ga ut sitt album med serien *Martin Udd* av *Magnus Knutsson* (tekst) og *Ulf Jansson* (tegninger). De har tidligere bl.a. laget seks album om *Ratte*. Dessverre er ingen av albumene utgitt på norsk, og skal man få med seg Knutsson og Janssons solide håndverk, må man nok kjøpe de svenske utgavene. Det er umulig å nevne alt som foregikk på Expo '91, men at seriebildet var rikt og variert, er det ingen tvil om. Foruten de som allerede er nevnt, var det en rekke andre tegnere og forfattere tilstede; *Claes Reimerthi* (bl.a. Fantomet-forfatter under pseudonymet Thierres), *Lena Ackerbo* (se egen omtale et annet sted i dette TEGN), *Christina Alver, Maria Sundkvist, Joakim Lindengren* (bl.a. i norske Pyton), *Gunnar Krantz, Per Demervall* med flere.

Hemmet/Serieforlaget hadde stilt ut det aller første eksemplaret av *Kalle Anka*, som de påsto var verdt SKR. 200 000,-. De hadde derfor leid egen vakt som sto og passet på. Svenske Semic hadde rigget opp en liten utgave av redaksjonen hvor vi kunne se hvordan de redigerte serier (klippet i stykker og limte dem sammen igjen — *uæh!*), teksting, forelegging av det nye Fantomet .

I utstillingshallen var det en stor scene hvor bl.a. prisutdelingene fant sted. *Urhunden 1991* gikk til beste svenske *Medan kaffet kallnar* av Ulf Lundkvist og beste utenlandske var *Sirenes sång* av Francois Bourgeon (som norsk het *Skumringens venner* og fikk NTFs Sproing-pris for det samme).

Seriefrämjandet arrangerte en avstemning blant serieleserne ved å ha annonser i bl.a. Bild och Bubbla og diverse serieblader. Denne THUD-prisen gikk til *Magnum Comics* (beste blad for aldersgruppen under 14 år), *Larson* (beste blad over 14 år), *Frank Miller* (beste serietegner under 14 år!), *Frank Miller* (beste serietegner over 14 år!!), *Judge Dredd* (beste eventyrserie under 14 år og samme for over 14 år), *Tommy og Tigern* (beste komiske serie både under og over 14 år).

Et stort positivt tiltak ved messen var at inngangsbilletten også gjaldt de forskjellig foredragene. Her kunne man fritt velge hvilke man ville overvære uten å måtte betale store penger. For de som fikk dekket sin dose med serier var det mulig å titte på en egen MC-utstilling, *Arbetet pågår-utstilling*. Vel verd å ta med seg.

Øyvind Braaten
(foto: Ø. Braaten)

Magnus Knutsson var der.

Det er ikke originalen av Mona Lisa, men førsteutgaven av Kalle Anka som krevde egen vakt. TEGNs mannsjåvenistiske avdelingen innrømmer større lyst etter å stikke av med den sjarmerende vakten...

Danske *Serie-Journalen* har hatt årsmøte, og redaktøren setter håp til et fellesnordisk blad på engelsk...

Bild & Bobbla utvider

TEGNs utmerkede svenske kollega, de med både bilder og bobler, har hatt samme utgivelsestakt som *TEGN* i Norge, fire numre i året. Nå, mens serieutgivelsene synker, øker *Bild & Bobbla* til et nummer annenhver måned. Samtidig satser de på flottere omslag.

ROB-VEL ER DØD

Den 27. april i år døde *Robert Velter* i Saint-Malo i Frankrike. Han var bedre kjent under psevdonymet *Rob-Vel*, og det var under denne signaturen han den 21. april 1938 publiserte den aller første episoden om den unge pikkoloen *Sprint (Spirou)* og det lille ekornet hans, *Spip*. Serien ble trykket i bladet *Spirou*, som fremdeles kommer ut i Frankrike og Belgia. Man nærmer seg utgivelse nr. 2800!

Etter hvert overtok andre tegnere arbeidet med *Sprint & Co*. Mest kjent er *André Franquin*, som blant annet skapte figurene greven av Champignac, Spiralis og Viggo (Gaston). I dag lages serien av *Tome og Janry*, som også har skapt biserien Sprints barndom. Men Rob-Vel forble til sin død en trofast venn og støtte for dem som brakte hans figurer videre. Franquin sa det slik: - Jeg kjenner mange som er Rob-Vel - min pappa - stor takk skyldig." I 1988 ble han hedret med utmerkelsen "Géant de la BD" ("Tegneserienes stormester") ved en seremoni i Brussel, nesten på dagen 50 år etter at han debuterte.

Sprint er i dag en av Europas absolutt mest populære serier, og i Norge blir den stadig mer populær. Foreløpig er det kommet 38 album på norsk med Robert Velters livskraftige "sønn". Rob-Vel vil bli stående som en av tegneserie-historiens viktige pioneer.

J.G.

TEGN i Tiden

Will Eisner

Tegneserienes "Grand Old Man" er aktiv som aldri før en gang i tiden. Med dette menes at det ser ut som det aldri tar slutt med hva som kan utgis av Eisners serier fra 40-50-tallet som om de var nye. Eisners andre vår inngår nå med en baseball-serie som i nyutgivelsen heter "Baseball Comics" (forlag Kitc-hen Sink).

Det var i 1949 at Will Eisners tegneverksted tok en kreativ pause, og hvor overstående var ett av resultatene. Superkasteren Rube Rooky har ikke vært utgitt siden original-utgivelsen, og vil nå fremstå i lett restaurert utgave, bl.a. er farveleggingen ny. Serien er tegnet av teamet Tex Blaisdell, Jerry Grandenetti og formann Will Eisner. Manusforfatteren er ikke ringere enn Jules Feiffer.

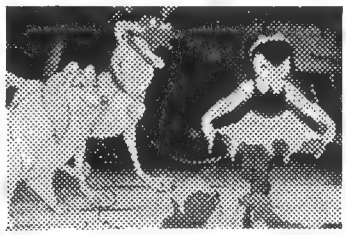

Millioner i film

Et av Europas største animasjons-studioer, *Sullivan Bluth*, er blitt "vennlig" overtatt av en europeisk investor.

Eierovertagelsen skjedde i forbindelse med at en amerikansk interesse trakk tilbake en lovet finansering på 15 millioner irske £ for det kommende filmen *Thumbelina*, som fortsatt er på de tidligste stadier i produksjonen.

Firmaet Sullivan Bluth er 82,6 per cent eiet av fire amerikanere; *Don Bluth, Morris Sullivan, Gary Goldman og John Pomeroy*, og har hatt tilholdssted i Dublin på Irland siden 1985. Sullivan Bluth er den eneste hovedkonkurrent til Walt Disney-gruppen innenfor klassisk animasjon. Firmaet har nå 350 mennesker ansatt og siste års profitt ble oppgitt til 1,9 irske £.

Deres siste film, *All Dogs go to Heaven* var meget suksessfull, og rett om hjørnet har *Rock-A-Doddle* premiere. En tredje, *The Troll in Central Park*, er også kommet langt inn i den vesentlige delen av produksjonen.

Herge er død, men Tintin lever

Og *Tintin* er såpass levende at leserne kommer sammen for å hylle, evt. lese ham. Iallfall i Danmark, hvor de brave dansker har gått sammen til "Den danske Tintin klub", og hvor navnet koder at det dreier seg om en fanklubb. Foreningen utgir også et blad, som kort og godt heter "Tintin-bladet". Artikler om skaperen selv, belgieren Herge, men også anmeldelse av ikke Tintin-stoff (men nesten) via det siste *Blake & Mortimer*-albumet. Adressen er ***Den danske Tintin Klub*, Skagenvej 25, 8259 Egå.**

Sagt om serier:

—Vår hensikt med *Watchmen* var å vise at superhelter kan deformere verden ved kun å være der, deres blotte eksistens i verden...

—Alan Moore

TEGN i Tiden

Til Belgia til Tintin

Åttende juni åpnet utstillingen "Alt om Herge" i den belgiske byen Welkenradt. Utstillingen varer ved fram til 15. september. Kanskje noe å tenke på for Tintin-fans som ikke allerede har gjennomført eller fastlagt ferien.

Så er det bevist!

TEGN har alltid vært svak for Fantomet, en av de mest leste serier i Norge, og tidvis grunner vi også over de vesentlige spørsmål i tilværelsen. Her har vi en kombinasjon: — Hvordan steller Fantomet, unnskyld... herr Walker, med barberingen innerst i De dype skogene? I en gammel notis i Aftenposten finner vi forklaringen, som igjen siterer en talsmann fra Semic, som vi atter siterer:

—Anden som går har som andre ånder ikke skjeggvekst, men siden Fantomet ikke er en ekte ånd, men likevel ønsker å opprettholde legenden, er han påpasselig med barberingen. Og han bruker høvel, som vi ser...

Bringsværd velger Tommy og Tigeren

Også Tor Åge Bringsværd, bløtkakespiser og ordsjonglør, foretrekker *Tommy og Tigeren*. Til gratisavisa *Natt og Dag* uttaler Bringsværd at han syntes nevnte duo er "kjempebra". Dermed passer det vel bra at samme Bringsværd har skrevet forordet til *Bok-klubben Nye Bøkers* store praktutgave om herr Tommy og hans stripete kjæledyr. Tunfisk og tøytigre er en oversettelse av *The Essential Calvin and Hobbes*. 256 sider nytelse og mage-muskeltrim.

—Tommy er en gutt med så mye fantasi og livsappetitt at selv *Emil fra Lønneberget* og *Dennis* blir å regne som rene sinker og hengehoder i sammenligning, mener Brings-værd.

Bringsværd leser også *Ernie* og er stolt over å være eneste ikke-betalende medlem i *Piraya-klubben*. I følge førstnevnte gratisavis.

Paula liker serier...

Paula liker serier...

Så melder Arbeiderbladets musikksider i mai. Den amerikanske sangeren *Paula Abdul* er ute med platen *Spellbound* og dessuten singelen *Rush Rush*. Paula begynte sin karriere som koreograf for de store stjernene, og er fremdeles aktiv som danseinstruktør.Og så kommer det som gjør TEGN interessert (bl.a.); hobbyen hennes er tegneserier og tegnefilmer. Dette har ført til at hun har inngått et samarbeid med *Walt Disney Corporation* på sin kommende turne. I vårt arkiv for stjerner, fetisjavd., fant vi det som vises nedunder, om enn noe uskarpt. Paulas gjennombruddsplate het forresten *Forever Your Girl*. Jepp.

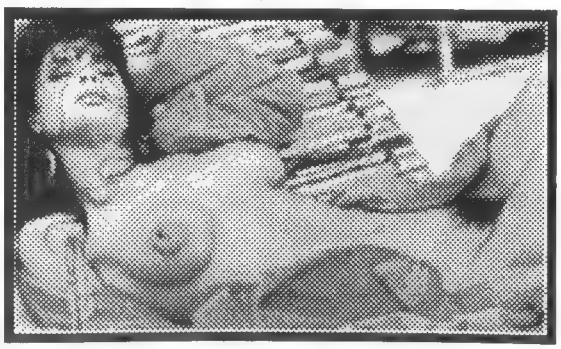

Little Nemo

Winsor McCays tegneserie "Little Nemo in Slumberland" er i Sverige blitt klassifisert som en litteraturklassiker i og med at Det svenske kulturråd har bevilget "klassikerstøtte" på Skr. 42 700,- til forlaget *Alvglans*. Opplaget kom med båt fra, av alle steder, Hong Kong i mars.

Sagt om serier:

—Humoristiske tegninger er en form for onani; å finne på vitser, når alle vitser allerede er oppfunnet... —*Lauzier*

TEGN i Tiden

Ivan til Bladkompaniet

Tegneren Ivan Andreassen har begynt i fast stilling hos *Bladkompaniet*. Andreassen har tidligere arbeidet freelance for forlaget, men etter at han fikk et tilbud han ikke kunne si nei takk til fra *Terje Nordberg*, vil han nå blir å finne i *Stålfjæra 5* hver dag. Andreassen skal stå for design av forsider og også ha ansvar for redigering av en del tegneserier. Han tror det kan bli vanskelig å få tid til egne prosjekter med fast jobb å skjøtte. La oss likevel håpe vi ikke har sett det siste av Andreassens distinkte strek.

Nye funn av donaldistisk kildemateriale

***Øystein Sørensen* er historiker. Han sitter til daglig bøyd over mikrofilm av aviser fra 30-årene på Universitets-biblioteket i Oslo. En sjelden gang faller hans blikk på noe som har med tegneserier å gjøre.**

Så skjedde to ganger i våres, og siden Sørensen har kontor i samme korridor som TEGNs eks-redaktør, havner funnene i TEGNs spalter. Det er altså spinoff av historisk forskning vi her presenterer.

Begge funnene er fra 1934. Leserne vil vite at dette var et tidlig, men særdeles aktivt tidspunkt i *Walt Disney*s karriere. *Mikke Mus* hadde gjort sin filmdebut i 1928 og sin tegneseriedebut to år senere. Donald dukket for første gang opp på filmlerretet i 1934. Mikke Mus var blitt kjent også i vårt land.

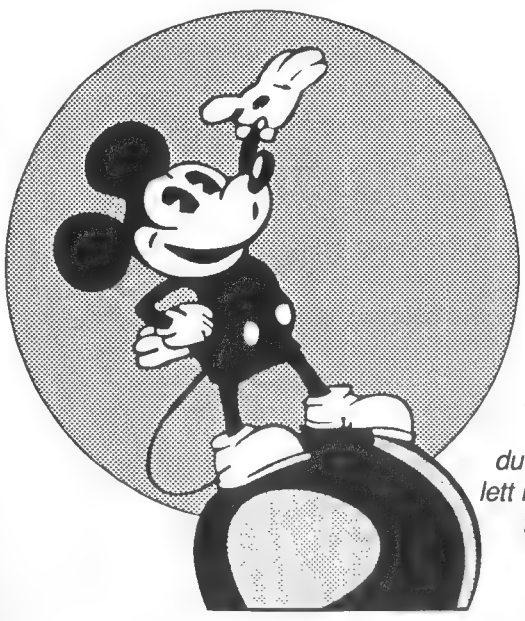

Vignetten til spalten "Ukens dummeste", lett restaurert for TEGN

I avisa til *Nasjonal Samling* finner man 22. mars 1934 noe som kanskje er en enkeltstående notis, men som antagelig er en fast spalte under headingen *"Ukens dummeste"*. Med andre ord enn slags nazistenes dusteforbund. Mesteparten av notisen er en syntaktisk pusteøvelse:

"Fremtidslinjer som brer sig med epidemisk hurtighet blandt folk, riktignok ikke ved en indre, tankemessig tilkjempet omvendelse til dem, men ved en ren animalsk omvendelse, i hvilken ingen hjerne eller fornuft får lov til å delta, heter det i anledning av de nasjonale og sosiale tankers seir i en artikkel av hr. Niels Christian Brøgger om en 'essaysamling' av hr. Ronald Fangen."

For de lesere som fortsatt henger med, kan vi nå komme til poenget: Vignetten til spalten "Ukens dummeste" er en tegning av Mikke Mus. Hvilket viser to ting: At Mikke Mus var godt kjent av norske lesere, og at han på den tiden kunne brukes som symbol på dumhet.

Funn nr. 2 stammer fra avisa til *Fedrelandslaget*, en politisk gruppering på ytterste høyre fløy. Her finner vi en helside under titlene "Fra Asbjørnsen og Moe til Walt Disney", "Hundrer av anonyme tegnere står faddere til Mickey Mouse" og "15000 billeder til en tegnefilm". Artikkelen er for det første en varm hyllest til eventyrlitteraturen. "Eventyr brenner seg inn i hukommelsen." heter det. "Det er gjerne den første sammenhengende beretning man får høre her i livet." Senere blir det verre: "Selv det reneste og frommeste menneske trekker et lettelsens sukk når herrene Per og Pål sendes i konsentrasjonsleir med ormer og beslektede uhyrer, utstyrt med tre hudløse remser på ryggen isprengt adskillige knivsodder koksalt." Konsentrasjonsleirene som moralsk forsvarlig straffeanstalt, med andre ord.

Heldigvis heter det rett etterpå at det ikke først og fremst er for moralens skyld at man leser eventyr: "Man leser eventyret fordi det er den fullendte historie".

Etter denne lange innledningen (lange innledninger var visst vanlige i gamle dager) går forfatteren over til å snakke om dyrenes plass i eventyrene. Og så kommer han til poenget: "I vår tid, efter at filmen har underlagt sig verden, har vi fått en ny

Til Göteborg i september?

Som vanlig vil en del av *bokmessa Bok & Bibliotek* i Göteborg være viet tegneserier. Til Comics '91, som tegneserie-avdelingen blir kalt, har Svenska Serieakademin invitert *Chris Browne* (Hårek), *Peter Madsen* (Valhall) og *John Burns* (Modesty Blaise). Tidpunktet er 26.-29. september.

I tilknytning til messa avholdes det tradisjonelle *nordiske seriemøtet* lørdag 28. september. Arrangørene vil gjerne ha forhåndspåmelding. Du kan skrive til vårt svenske søsterorgan *Bild & Bubbla, Kimmersbo pl. 1590, S - 437 93 Lindome, Sverige. Tlf. 0954631-990993.*

TEGN i Tiden

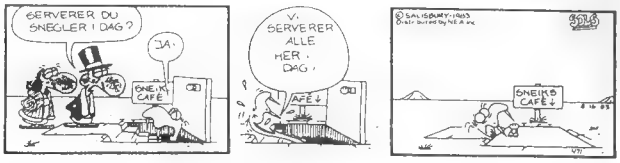

Det aller værste?

Overstående er avis-serien *Sneik*, som Arbeiderbladet finner behag i å trykke. *Sneik* (snik?) er en slange med utstående hoggtenner som desperat forsøker å bli akseptert i et ørkensamfunn, men hans stadige intiativ til tross, alle de andre figurene har rottet seg sammen for å holde ham nede. Dette er en meget nedslående serie som morer seg over mobbing som eneste humoristiske virkemiddel. Den eneste grunnen til at seriens hovedperson ikke har tatt livet av seg, må være at tegneseriefigurer ikke kan dø (de blir bare nedlagt). Serien er såpass flat, smakløs og med så bløte vitser at den sikkert også har sine tilhengere.

PS! Om noen ser seg nødt i overstående bedømmelse, — gi lyd!

Sagt om serier:

—Det eneste bidrag som (Frank Millers) *Mørkets ridder* og andre har skapt, annet enn deres grafiske undre, er at seriefigurene i seg selv er blitt eldre. Historiene, som nå liksom skal være mer seriøse, de er bare pretensiøse — det er bare mer synes-synd-på-seg-selv i dem. Egentlig handler det om tegnere som har begynt å utvikle mave, miste håret og begynner å få liv og ekteskap som knaker i sammenføyningene, og så reproduserer de dette inn arbeid sitt i den ene voldelige metaforen etter den andre. Det er ikke seriøst for meg, det er bare dritt.

—Jules Feiffer

When...

When love is gone, there's always justice.
And when justice is gone, there's always force.
And when force is gon, there's always Mom.
Hi, Mom!

— Laurie Anderson

tilvekst til eventyrene - tegnefilmene." Deretter tar artikkelen, trolig for første gang i Norge, opp temaet de anonyme tegnere i Disney-studioene. Allerede i 1934 reflekterte man altså over at Walt Disney ikke satt og tegnet alt selv, men at han hadde tusener av medarbeidere.

Deretter gir artikkelforfatteren oss en instruktiv innføring i hvordan en tegnefilm blir til. Meget genialt konstateres det at man starter med en idé som "nesten undtagelsesfritt går ut på at kjente dyr foretar sig et eller annet". Deretter følger en kort omtale av de tre typer tegnere: animators, inbetweeners og inkers. Faguttrykkene var altså kjent. Og så avsluttes denne første større norske artikkel om Disney med følgende fyndord: "1 1/2 million mennesker vet at det er en mann som heter Johan Ludvig Mowinckel [statsminister i en del av mellomkrigstiden, men ikke i 1934], 1/2 million vet hvordan han ser ut, men 1 milliard mennesker regner i dag Mickey Mouse som sin personlige venn."

Jon Gisle

FASCINASJONER

TEGN i Tiden

TEGNs Fantomet-ekspert, *Tor Sandberg*, ringer redaktøren sent om kvelden, rett før deadline ("daulinja") for å melde at *dette må inn*: *Semic* og *Norsk Målungdom* har kommet til enighet som forplikter sistnevnte til å kjøpe 5.000 eks. av en *nynorskutgave av Fantomet*. "Me ventar no berre på få eksemplar før me kan be Semic setja i gang med prentinga", melder Mållagets talsmann *Ingar Arnøy*. Fantomet-hefte ventes ved juletider. TEGN er selvsagt åpen for en lignende avtale med Norsk Målungdom; skal vi si 3000 eksemplarer?

Stan Lyndes hjem brant ned

Noe sent kan vi melde at hjemmet, tegneverk-stedet, og samlingen av orginaler til tegneren Stan Lynde (som TEGN skrev om i forrige nummer) brant to dager før julaften. Hjemmet ble totalskadd og brannmennene ble hindret av frosten. Årsaken er ikke helt klar, men det var sannsynligvis lysanlegget.

Lynde, hans kone og søster slapp unna med skrekken. Verkstedet, hans unike referansebibliotek og samling av originaler (deriblant den aller første *Rick O'Shay*-stripen, først publisert i 1958) og dessuten en samling av klassiske våpen var blant de ting som gikk tapt.

"—Vi reddet livet," forteller Stan Lynde, "og jeg kan tegne mer." Han vil nå gjenoppbygge referansesamlingen. Han håper på hjelp, og kan kontaktes via *Cottonwood Graphics, (800) 937-6343, eller via Tor Ødemark.*

Stan Lyndes "Latigo" begynte sine eventyr etter en fatal brann. Heldigvis ble ingen skadd i da hjemmet til Lynde brant.

Leserne roser (og raser)...

Jeg vil gjerne gi en honnør til dere for siste nummer. Det var et langt mer "levende" nummer. Gledelig var det også å se en skikkelig forside igjen. Kanskje ikke det mest estetiske motivet jeg har sett, men det sto godt til innholdet.

En negativ reaksjon må formidles. Tore Feirings krefall for *Cat Claw* må da være ironisk. I tilfelle var ironien altfor godt gjemt. En kan jo være tilbøyelig til å tro at han mener det han skriver.

I såfall burde resten av redaksjonen se til at han kommer til psykolog. *Cat Claw* må da være noe av det dårligste som blir utgitt av serier i Norge.

Tore Arne Hegna

Takk for langt brev, hvor vi måtte trykke et utdrag av (ta kontakt med redaktøren for din artikkel!), og som stiller enten Tore Feiring eller Cat Claw i gapestokken, eller begge. Interessant spørsmål; hvor mange redaksjonsmedlemmer tar det for å dra Tore Feiring til psykolog?

Hvis man ser vennlig på Feirings omtale av tegneserien Cat Claw (en halvnaken, kvinnelig forbryterbekjemper, som under brutale omstendigheter har en tendens til å miste resten av tekstilene mens hun sparker mannfolk vegg i mellom), så kan man se det som et uttrykk for en anti-intellektuell leservinkel. I den grad den er et sant uttrykk for det, var den neppe ironisk ment. Den er sannsynligvis lest, omtalt med de samme motiver som Bladkompaniet har utgitt den som. Og det sier jo en del om begge parter...

Red.

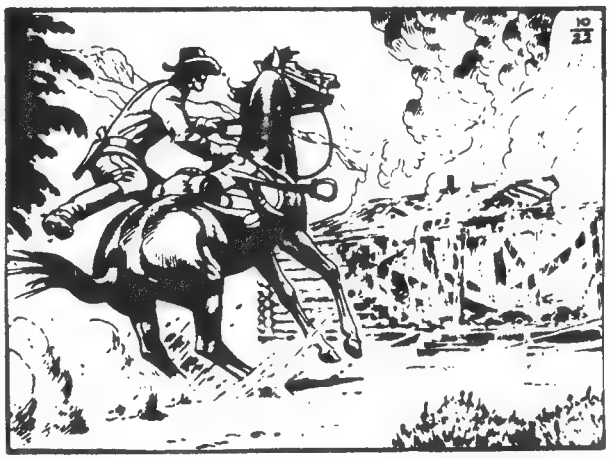

Nytt tidsskifte i National Lampoon?

Sex selger ikke lenger!

National Lampoon er et amerikansk vittigshetsblad i MAD-genren, men med tegneserier og sex som viktigste ingrediens. *Til nå!* Det tyve år gamle bladet har i virkeligheten tapt penger siden 1982. Opplaget er nå på 240.000 mot rundt millionen på midten av 70-tallet.

Bladet har hatt en rekke viktige tegneserietegnere knyttet til seg med Shary Flanniken (*Trots and Bonnie*) i spissen. De fleste har forlatt bladet, men ny tegneserieansvarlig, Draw Friedman, lover en ny og forbedret linje. Nakenhet, sex og buskis er *out*, fortelles det. Ny redaktør er broren til skuespilleren Jane Barkin, George Barkin.

Det vil skje ingen forandringer med *Heavy Metal*, fra samme selskap.

Kulturrådet satser videre:

—Nei til den *samme* historien

Norsk kulturråds tegneserieutvalg har hatt sitt første møte i år og delt ut til sammen 110 000 kroner til tre albumprosjekter.

Bladkompaniet, Eirik Ildahl og Bjørn Ousland får 60 000 til *Sjøormen*, som er bind 3 av *Solruns saga*. Beløpet fordeles 50-50 mellom forlag og opphavsmenn. Tore Knutsen får 10 000 til det første albumet om *Pia Zawa: Briggs død*. I dette tilfellet går hele beløpet til tegneren. Videre går 40 000 til den nye tegneserieantologien *Mix 2*. Forlaget, Semic får 22 000, resten fordeles på opphavsmennene.

Kulturrådet har også satt 30 000 kroner i premier til en synopsiskonkurranse. Den er åpen for alle, og bidragsyterne oppfordres til å komme med en grunnleggende ide til en tegneserie, utarbeide en disposisjon for handlingen og lage forslag til dialog og annen tekst. Det er altså ikke nødvendig med et fullstendig, detaljert bilde for bildemanus.

Bakgrunnen for konkurransen er at utvalget ser at manuset ofte er et svakt punkt.

—Det er den *samme* historien som fortelles gang på gang. Med denne manuskonkurransen håper vi å få inn nye, friske og originale ideer som kan være et grunnlag for kvalitetstegneserier, sier tegneserieutvalgets leder, Peter Haars. Haars, som til daglig er professor ved Statens håndverks- og kunstindustriskole, skal også lede juryen som skal vurdere bidragene.

Dersom synopsiskonkurransen blir vellykket, vil alle aktuelle forslag bli kontaktet for utvikling og utgivelse av vinnerutkastet mot utsagn om produksjonsstøtte.

De som er interessert i nærmere opplysninger om konkurransen, innleveringsfrist og annet, kan kontakte Norsk kulturråd, telefon 02/42 39 19.

Jon Gisle

NORSK TEGNESERIEFORUM (NTF)

Hvordan følger du med på hva som skjer i seriemiljøet?

Du leser
Norsk tegneserieforums medlemsblad
BOBBLA
som kommer seks ganger i året, fylt med nyheter, kommentarer og sladder

BOBBLA følger med medlemskap i **Norsk tegneserieforum**, landsorganisasjonen for tegneserieinteresserte i Norge. Du betaler bare:

75,- kroner om du er *over* 17 år
50,- kroner om du er *under* 17 år

Betal inn på poste:
NORSK TEGNESERIEFORUM
Westye Egebergsgt. 8 C
0172 Oslo 1
Postgirokonto nr. 0805 4034815

PRIKKOLO
av Terje Nordberg & Arild Midthun
En ny dag! Og for en herlig morgen!!
Jeg... AU!!
BONK!
Ånei!!
RIIIVI!
AU!!
Ops!!
RIIIV!
DUNK!
KRASJ!!!
En så nydelig morgen og Prikkolo har ikke stått opp ennå?!
Ikke tale om!! På dager som denne blir jeg i senga!!!
?!
28

Arild Midthun ved et veiskille

27-åringen *Arild Midthun* har nådd de målene han drømte om for mer enn 20 år siden. Han lever av å tegne tegneserier og han samarbeider med de dyktigste innenfor sitt felt i Norge. Hvilke mål skal han sette seg nå?

Som det seg hør og bør når man skal intervjue en bergenser, regner det da TEGNs utsendte ankommer Sarpsborggata i Oslo. Der oppe i femte etasje venter det etterhvert godt voksne vidunderbarnet. Der oppe venter Arild Midthun.

Skjønt bergenser, det er bare ved helt spesielle anledninger at Midthun presenterer seg som bergenser. Egentlig er han fra Nesstun, ett par mil syd for Bergen.

Mens TEGNs utsendte folder sammen en dryppende paraply, ønsker Midthun, en røslig bamse av en fyr med store, solide tenner synlig bak blide munnviker, velkommen inn i en stue med elendige stålrørs-møbler. Midthun demonstrerer hvor elendige møblene virkelig er, før han røper at også *Terje Nordberg* har slike møbler. En medfødt svakhet blant tegneseriefolk?

Midthun går ikke og setter på kaffen før vi starter med hva vi egentlig er samlet for: En presentasjon av Arild Midtuns fortid, nåtid og framtid, primært som tegner. Nordmenn flest skal etter hva som fortelles, være født med ski på beina. For Midthuns del virker det mer sannsynlig at han ble født med blyant i hånden. Det varte nemlig ikke lenge før unge Arild begikk sine første streker på tegnearket, og dermed var skjebnen hans mer eller mindre avgjort. Tegnearket og tusjen har blitt trofaste følgesvenner opp gjennom livet.

Tidlig begynte han å tegne tegneserier. Til å begynne med var det kopier av *Asterix* og andre favoritter. Etterhvert steg ambisjonsnivået. Allerede som 12 åring tegnet han sin første avis-serie, i samarbeide med *Tormod Løkling*. Denne barndomsvennen samarbeider Midthun fremdeles med, nå i forbindelse med serier i *Pyton* (Se opp for bisarre pseudonym!). Serien, som Midthun omtaler som en spionkomedie, gikk i Bergens Tidende over 27 episoder.

—Betalingen var en Københavntur. Der fikk jeg møte *Henning Kure*, forteller Midthun.

Ingen skulle tro at han

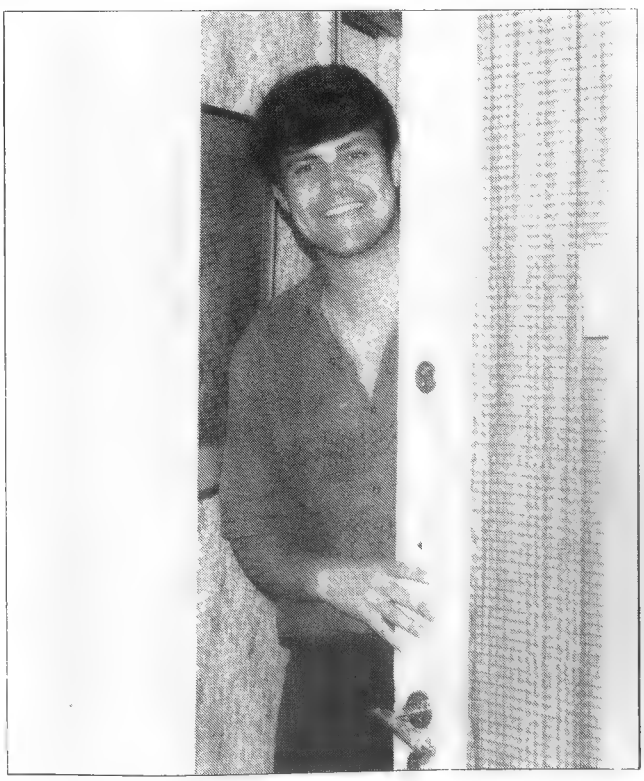

Til venstre: Arild Midthun har fortjenstefylt laget gode serier for barn, og som oftes i samarbeid med den gamle ringrev Terje Nordberg.

Hvor går veien videre? I en alder av 27 år har Arild Midthun nådd alle sine mål.

Arild Midthun ved et veiskille

hadde sittet oppe til klokka tre forrige natt, krumbøyd over et bokomslag. Samarbeidet med Løkling, eller Tojen, som Midthun kaller ham, fortsatte. Sammen laget de serier blant annet til skoleaviser. Sammen utviklet de også serien som Nils Nordberg senere skulle komme til å betegne som *Ur-Sirkus*.

Det var blant annet utkast til denne serien Midthun hadde med seg i bagasjen da han kom til Oslo i 1980. Formålet med reisa var imidlertid ikke primært å oppsøke hovedstadens seriemiljø. 17-åringen kom for å delta i Norway Cup.

—Fotballen er slett ikke lagt på hylla ennå. Den ligger bak døren, forteller Midthun med et glis.

Terje Nordberg, som den gang arbeidet i Semic, skjønte med en gang at her hadde man med et talent å gjøre. Så også med ikke mindre kjente *Eirik Ildahl*. De to begynte å skrive manus til tenåringen Midthun. Resultatet ble etterhvert hele 60-70 en-sidere i Fantomet, etter introduksjon i SerieFokus.

—Det viktige var at jeg fikk en serie å bryne meg med på over tid. Dessuten fikk jeg arbeide med de dyktigste folkene i Norge — Terje, Eirik og Dag (Kolstad). Jeg fikk min utdannelse på denne måten. Denne perioden var å betrakte som en lærlingetid for meg. Når jeg ser unge tegnere i dag, blir jeg bekymret, for det er vanskelig for dem å få råd og veiledning. Ingen har tid til å ta hånd om dem, selv om Dag prøver så godt han kan.

Da samme Kolstad startet opp *Norsk Mad*, var Arild Midthun med fra starten av.

—Til å begynne med tegnet jeg mest omslag, men etterhvert ble det også serier. Jeg jobbet også med *Konk*, men etterhvert valgte jeg *Mad* av de to bladene. Det jeg har lært, er

SIRKUS
AV ARILD MIDTHUN
ÅNDSPYGME!
DETTE ER VÅR SISTE ØVELSE OPPRINGNING!
HVOR ER PLAKATENE VÅRE??
PLA-KATENE!
JA DET BARE MED RO HERR.... JEG JOBBER PÅ SAKEN!
GRASNAUT! LEVER DERES ELENDIGE MAKK-VERK FØR JEG FÅR KOLIKK!
MAKK-VERK!!
KOK
HERR KLOVN, VÆR NÅ IKKE LATTERLIG! JEG HAR FULL KONTROLL!
1A
PLAKATENE! PLAKATENE!! PLAKATENE!!
KRISTEN-MANNS BLOD!!
BOM BOM
TOMB TOMBOM KRANG!
PLAKATENE BLE VISST LEVERT TIL SLUTT, TAKK OG PRIS!!
DETTE TEGNER TIL Å BLI EN KJEMPE-SUKSESS, IKKE SANT??
VERDENS-SENSASJONEN SOM LEGGER KABAL MENS HUN SYKLER PÅ LINE!!!
POTETE-SALAT
SE DYRETEMMEREN, FINN KURVEN, TEMME HENNE MED PISKEN OG HANS MANDIG-HET SOM ENESTE VÅPEN!! DENNE ENERGIBUNTEN UTVISER DYRISK VILLSKAP!!!
1B

I TEGNs forgjenger, Serie-Fokus, kom det i nr. 4 i 1980 en helsidesserie, Sirkus, av en ung debutant (16 år), et talent som nærmest ble beskrevet som et vidunderbarn...

Arild Mithun starter arbeidsdagen gjerne ved åtte-tiden om morgenen. Da holder han det gående, avbrutt av frokost i 12-tida og en liten lur i tre-tida, til klokka seks på kvelden.

at det er ikke selve bladet som er det viktige. Det er personene bak som er viktige.

Mad ble etterhvert en rimelig suksess, og inspirert av denne, bestemte Kolstad, Nordberg og Midthun seg for å gjøre mer sammen. De ble enige om å satse på noe som var nesten helt uhørt i Norge på denne tiden. De ville lage et helnorsk tegnerie-album. Resultatet ble tre julealbum med *Truls og Trine* i årene 1983, 84 og 85. Serien ble en stor suksess, ikke bare i Norge, men også i flere andre land.

—For min del var dette en slags eksamensoppgave, denne gang med farger. Resultatet ble bedre og bedre for hvert album, sier Midthun.

Det ble med de tre albumene på grunn av at Petter Engbo, Dag Kolstad og Terje Nordberg valgte å slutte i Semic. Midthun bestemte seg for å bli med dem. Skal flere Truls og Trine-album komme ut, må det være i regi av Semic. En slik løsning ser Midthun på som svært usannsynlig.

Gevion ble startskuddet for en ny suksess, nok en gang med Arild Midthun sentralt i bildet.

—Dag har visjoner og peiling. Han visste at skulle et norsk blad gjøre suksess, måtte det greovkornet humor til. Dermed ble det *Pyton*. Midt oppe i salgsrekordene bestemte Arild Midthun seg for å flytte til London. Bakgrunnen for dette var at hans kone skulle dit for å ta sangutdannelse. Samarbeidet med Pyton-gjengen, Nordberg og Ildahl fortsatte imidlertid, på tross av at tollmyndigheter og andre stakk kjepper i hjulene.

—Oppbyggingen av Pyton var spennende. Her hadde man fått samlet de mest kreative personene i Norge i et eget forlag og de hadde vyer og mange prosjekter de ville ut med.

Gevion innså etterhvert at man måtte få en bedre distribusjon for å kunne vokse videre. For å få distribusjon via Bladcentralen, ble forlaget solgt fra Schibsted til Bladkompaniet.

—Salget var virkelig et lykketreff. Salgstallene økte, ikke bare for Pyton, men også for *Magnum* og i den senere tid *Stripp*, og ikke minst *Tommy & Tigern*.

Mens kontrakten ble tegnet, og forlag slo seg sammen, arbeidet Midthun og Nordberg sammen om blant annet *Reodor og Teodor*, en serie som etterhvert begynte å gå fast i Bokklubbens Barns medlemsorgan.

Handlingen finner sted på Nordpolen. Hovedpersonene er en lur polarrev og en dumsnill isbjørn. Eskimokvinnen Stella Polaris og hennes kjevle opptrer også regelmessig i serien. Denne trioens bravader ble til slutt samlet i to, tre album (Midthun husker ikke helt). Disse albumene ble utgitt med stor suksess, av alle steder, på Færøyene.

Samarbeidet mellom Nordberg og Midthun fungerte så godt at de bestemte seg for nok et nytt album sammen. Denne gang fikk nyskapningen navnet *Troll*.

—Troll kunne bli så bra som vi selv ville, for denne gang var det

Å fornye juleheftene, er en umulig oppgave, en sterk tradisjon som har holdt seg bortimot uendret siden 30-årene. Da 'Truls og Trine redder julen' kom i 1983, forfattet av Terje Nordberg og Dag Kolstad, var det umulige skjedd! Et veltegnet og spennende hefte som kvalitetsmessig ruvet over de øvrige som nok hadde jula 1983 i tittelen, men ikke i innholdet.

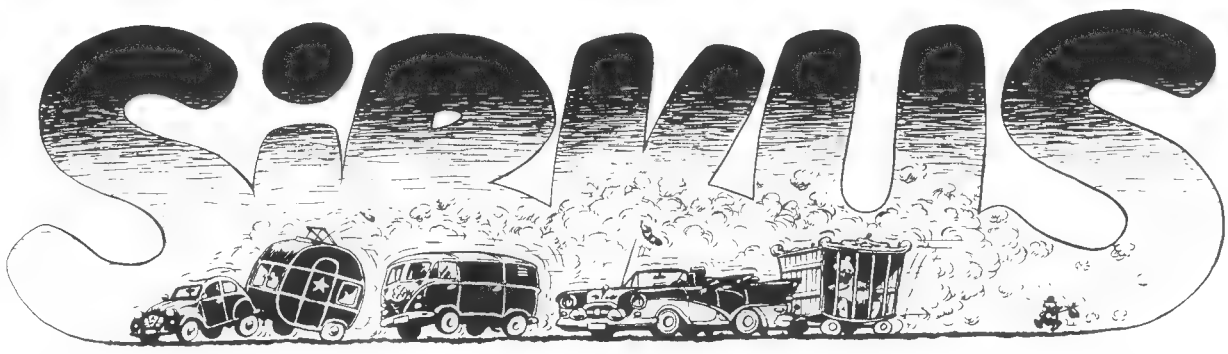

Med sine detaljerte Sirkus-logoer viser Arild Midthun bl.a. sin avhengighet til franskmannen Franquin.

ingen krav om at det skulle være "julete", forteller Midthun.

To album har det blitt så langt, blant annet med Kulturdepartementets tegneseriepris (Se nærmere omtale annet steds i dette nummer av TEGN) som "belønning". Blir det mer?

—Vi holder serien ved like, men problemet er at siden suksessen med Truls og Trine, har det skjedd noe med album-markedet. På slutten av 80-tallet falt markedet sammen. Vi slapp første Troll omtrent samtidig med at dette skjedde. Responsen fra folk var likevel god. Jeg har hørt om unger som har sovet med serien under hodeputa.

Nye oppdrag har haglet over Midthun de siste årene, og han har forsøkt å svelge unna det meste. Men så begynte Midthun å tenke litt nærmere over livet og de tilliggende problemstillinger. Det hele startet med at han fikk i oppdrag å illstrurere Alf Prøysens klassiske fortelling om *Snekker Andersen og julenissen*, samtidig som Stabburet ville ham ham til å tegne Asterix til innpakningen av et nytt produkt.

—Der satt jeg og tegnet Asterix, 20 år etter at jeg satt og kopierte Asterix. Samtidig laget jeg et album basert på en historie av Prøysen, en person jeg har veldig stor respekt for. Da jeg var ferdig, oppdaget jeg at jeg heller ville ha lest novellen enn tegneserie-albumet!

Midthun legger det ellers så blide ansiktet i alvorlige folder.

—Jeg oppdaget at hvis jeg ikke var forsiktig, ville jeg miste det sprudlende og unike Jeg trodde alle problemer ville være løst når jeg kunne tegne Asterix, men så viser

ARILD MIDTHUN:

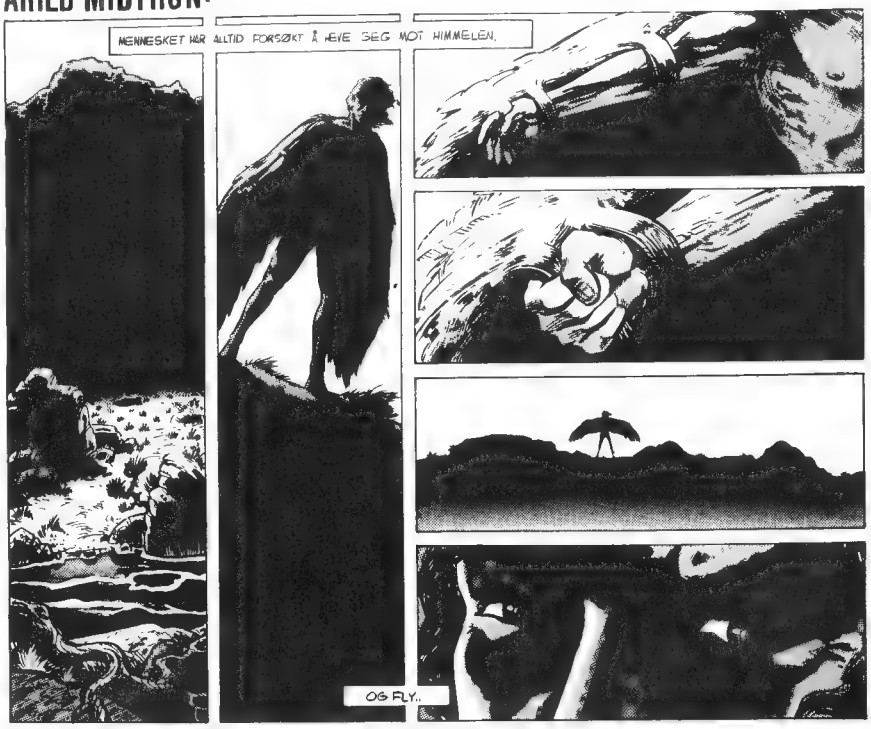

På denne, og neste side, vises Arild Midthun fra hans idealistiske periode hvor han bl.a. kom på trykk i Brage nr. 1, allerede i 1982 og beviser at Arild Midthun både har en realistisk åre, og en eksperimentel side...

Arild Midthun er ikke på veg bort fra seriene, her ved siden av en velfylt og velbrukt samling.

det seg at håndverket ikke er nok i seg selv.

De aller fleste gav Midthun god kritikk for Snekker Andersen. *Erik Tunstad* i *VG* var unntaket. Han karakteriserte blant annet serien som glatt.

—Jeg er glad for Tunstads kritikk. Det er den beste kritikken jeg noen gang har fått. Han tok bladet fra munnen. Hans kritikk traff meg, for jeg visste at det var noe i den som han hadde rett i, blant annet sammenligningen med dyktige, men sjelløse hollandske tegnerne. Jeg har etter dette stilt meg selv mange spørsmål om hvor jeg skal gå. Det som er viktig, er å få med seg innholdet, beholde gleden og ikke la alt bli teknikk.

Denne vurderingen av egen produksjon har fått konsekvenser for Midthun.

—Det som har skjedd nå, er at jeg for første gang i mitt liv har sagt nei til alle jobber. Mitt alter ego, *Arnold Milton*, tegner for Pyton og det betaler husleia. Miton stiller opp når Dag tar kontakt og vil ha noe til Pyton.

Sånn i forbifarten forteller Midthun at for ham er Pyton identisk med De Store T-er. Det vil si *Tunger, Tarmer, Testikler og Talgposer*

—Dag spør alltid etter Milton og da gir jeg ham talgposene.

I tillegg til dette gjør Midthun fortsatt en del jobber for Bladkompaniet. I år har han blant annet illustrert forlaget nye, store serie *Hanseatene*. Før året er omme skal Midthun ha malt omslaget til de sju første bøkene. De fem første er allerede ute.

—Dette gir meg en god erfaring. Jeg har liten erfaring med maling og derfor bakser jeg med banale problemer vedrørende penselføring og anatomi.

— Men bortsett fra disse to tingene gjør jeg ingenting. I stedet har jeg kjøpt meg kamera, siste måned (mai) bare reiste jeg fra London til Paris, Barcelona, Madrid og tilbake til London.Jeg gjorde dette for å få litt fri, men også for å få tid til å ta inn nye ting. De siste årene har jeg jobbet minimum seks dager i uken. På sittende halebein kan jeg

Arild Midthun ved et veiskille

ikke huske når jeg sist hadde ferie, bortsett fra denne måneden da.

Midthun tror at han ved å nedprioritere tegningen for en periode vil kunne finne fram til hva han egentlig vil gjøre.

—Jeg ønsker å finne noe som har gått tapt og også utvikle noe som ligger latent. Jeg er sikker på at ting vil løse seg selv, men hva som vil skje vet jeg ikke.

Midthun skotter bort på TEGNs utsendte, som raskt stiller neste spørsmål.

Er Arild Midthun kan hende på vei bort fra tegneseriene? Er det illustratør Arild Midthun vil fortsette sitt virke? Eller lurer et profftilbud fra fortballens internasjonale førstedivisjon-miljø på ham?

Midthun er raskt ute med å berolige.

—Jeg føler at jeg er "innenfor" i tegneseriemiljøet. I det siste har jeg truffet blant annet *Bolland, Hunt Emerson, Annie Gotzinger, Mezieres*... Når jeg treffer dem føler jeg samhørighet, en kollegial følelse jeg sjelden føler. Det må da bety noe.

Men på tross av dette, føler Arild Midthun seg helt trygg.

--For 25 år siden var mine ambisjoner det å kunne leve av tegneserier i denne tradisjonen, jobbe med de viktigste i Norge og holde kontakt med utlandet, samt å tegne Asterix. Hva gjør man når alt det er oppfylt?

Midthun er ikke lei av bransjen eller sine samarbeidspartnere på manus-siden. De vil han holde fast ved, for noen forfatter er han ikke. Det har han forlengst innsett.

--Jeg har ikke den menneskelige innsikt som er nødvendig og jeg kan heller ikke det å fortelle en historie. Jeg tror likevel jeg kan tegne en hvilken som helst historie.

-- Mine røtter ligger i *Tempo*, med spranget mellom *Blueberry* og *Asterix*. Så langt har jeg gjort lite innenfor realismen, det ekspressive, det episke. Her hjemme er det vel bare i *Fantomet* man har muligheten til noe slikt, men ham har jeg ikke lyst til å jobbe med. Det ville sikkert ha vært mulig å lage en tilleggsserie til Magnum, men på den annen side vil jeg ikke konkurrere med *Keracs Cat Claw*.

—Nå har jeg gjort en del med Eirik (Ihdahl), små episoder, en blanding av realisme og funny animals, der vi har lekt en del med mediet (Jevnfør de to bidrag til *Kåmiks*) Men det er vanskelig å tegne realistisk, neser, hoder og øye blir lett for store. Det er skremmende å se hva *Uderzo* har gjort av realistiske ting. Det samme gjelder for *Giraud* og hans humoriske ting. Det blir utrolig stivt. Kanskje det er umulig å skifte mellom?

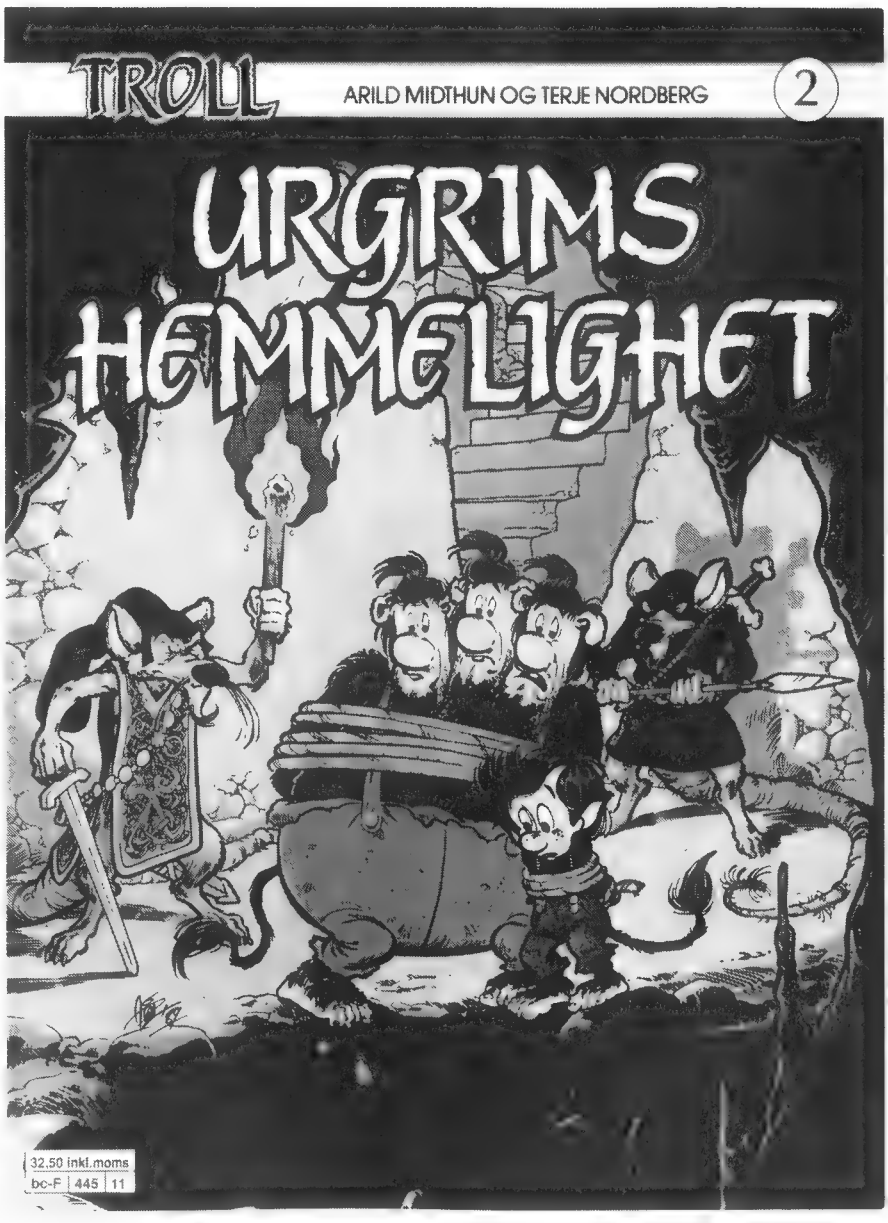

Urgrims hemmelighet innbrakte Midthun Kulturdepartementetes tegneseriepris, en hedersbevsning Midthun selv tar med stor fatnig.

...men det var HERRENs kraft som virket gjennom meg! Alt som er spesielt med meg skyldes HAM, for bare HAN kan gi syndsforlatelse!
Jeg vet jeg har syndet... hjelp meg!
Slutt
Eirik Ildahl & Arild Midthun
Mars 1987

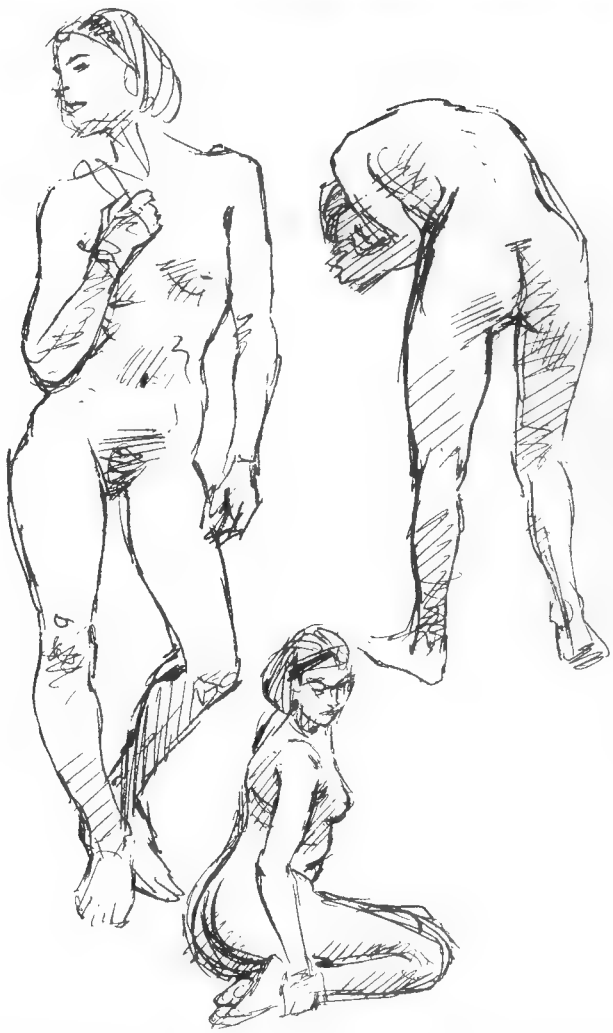

Over: I 1987 deltok Arild Midthun i den eksperimentelle antologien 'Kåmiks' med en for publikum et aggressiv visuelt utseende...

Til venstre: For tiden arbeider Arild Midthun med nye sanse- og formuttrykk. Akt-tegning er ett virkemiddel.

Midthun ser tvilende på TEGNs utsendte.

Midt oppe i all usikkerheten har Midthun likevel en viss formening om framtida. Alter ego Arnold Milton vil nok fortsette sitt liv som tegner. En del serier for unger i alle aldre vil nok også bli signert Arild. Og så får man se hva som blir igjen å signere med fullt navn da.

Og hva med resten av Arild Midthuns liv? Han kan røpe ar det han liker best, er å snakke med gode venner.

—Jeg har også alltid likt å drive med gutteting... spille fotball, squash, leke... Jeg forsøker å ta vare på alle aspekter ved livet.

Og så leser Midthun tegnserier, må vite. Ting som Alan Moore har

Arild Midthun ved et veiskille

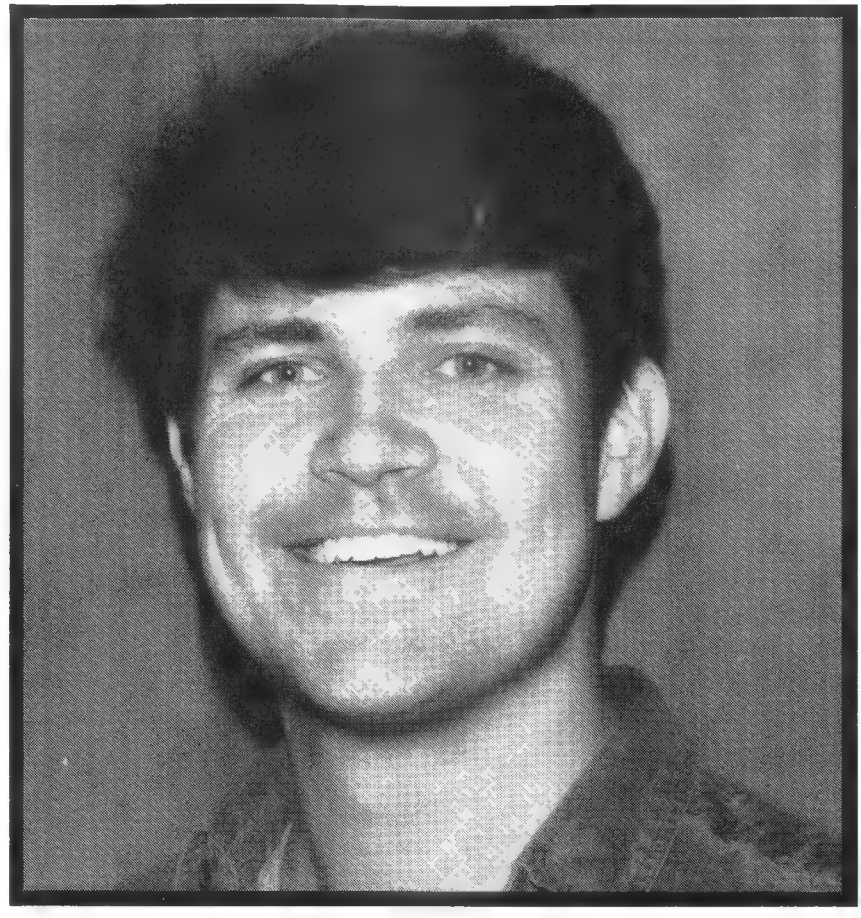

skrevet, serier av *Dave McKean* og *Bill Sienkiewicz*.

—Det er trist det som har skjedd med den klassiske tegneserien, den fransk-belgiske tradisjonen. Det har ikke kommet noe bra derfra på de siste ti årene.

Blueberry, *Asterix* og *Franquin* har Midthun komplett i hyllene,

—Den beste serien er likevel *Calvin og Hobbes*, (Tommy & Tigern) selvfølgelig. Den leser jeg av ren leserglede. *Giraud/Moebius* leser jeg mer av beundring for det håndverksmessige.

—Når det gjelder skjønnlitteratur, er jeg mest tiltrukket av bevissthets-litteratur, slik som *Sigurd Hoel* og *Marie Cardinal*. Jeg er mer knyttet til filmen enn boka. *David Lynch* fascinerer med måten han forteller med bilder. Han viser akkurat nok til at man danner sine egne bilder, som ofte er langt verre enn de Lynch selv viser. *Peter Greenaway* er også fascinerende. Det er også kjekt å kjenne 12-åringen i seg glede seg over *Danser med ulver*.

Midthuns muntre politiske kommentar i Dagbladets 'nyttårs-tegneserie-bilag'.

Men når det kommer til stykket...

—Livet i seg selv er i grunnen mer interessant en all verdens filmer og bøker. Det å snakke med folk...

Da Kulturdepartementet delte ut sin pris til årets beste tegneserie tidligere i år, var ikke Midthun til stede, selv om *Urgrims hemmelighet*, bind to av *Troll-serien* fikk prisen. Dette var ikke fordi Midthun var i Bergen, men fordi Midthun lå hjemme med vrikket fot etter en runde med fotballen. Akkurat som Simen Agdestein, sjakkspiller på Lyn...

—Det er godt å vite at man ikke er glemt og prisen hjelper på selvfølelsen. Men den er ikke avgjørende på noen måte. Miljøet her hjemme er vel heller ikke større enn at det var min tur snart, sier Arild Midthun nøkternt.

Utendørs fortsetter det å regne.

Tor Sandberg

WHEN THE MOON IS IN THE SEVENTH HOUSE AND JUPITER ALIGNS WITH MARS
THEN PEACE WILL GUIDE THE PLANET AND LOVE WILL STEER THE STARS
HAVE A CIGAR!
NOBELS FREDSPRIS BANKEN
THIS IS THE DAWNING OF THE AGE OF AQUARIUS
AGE OF AQUARIUS...
AQUARIUS....PLOPP!
HELVETE, HELLER.!! FOR ET JÆVLIG MAREritt !!!
HELL SWEET HELL
SISTE GANG JEG SPISER FLUER FØR JEG LEGGER MEG.!!
HALMONY AND UNDELSTANDING
DEN SYVENDE DAG I PEKING
12-12-1990

MØT VERDENS KULESTE TØYTIGER

TOMMY OG TIGERN

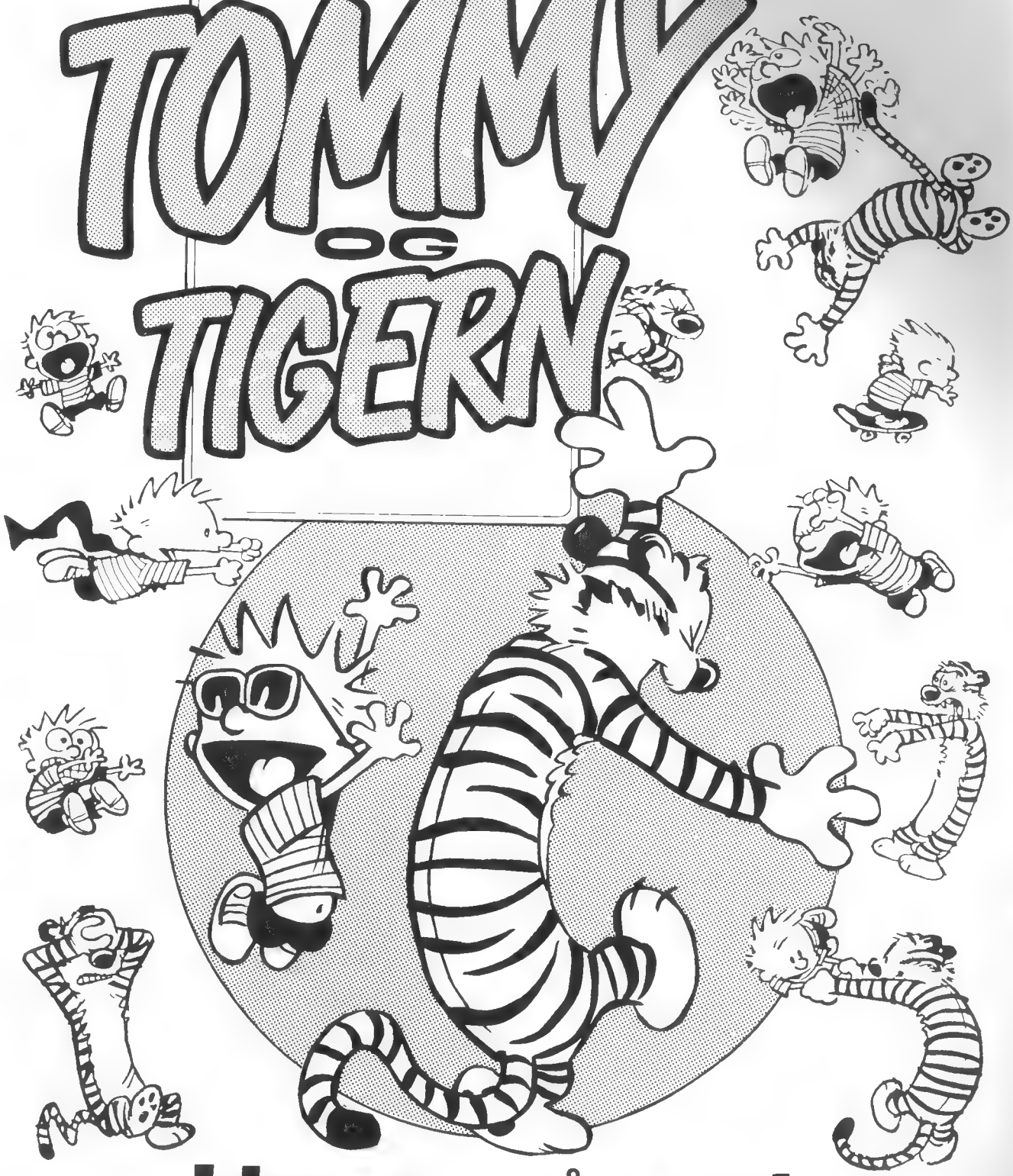

Hver måned –
fra Bladkompaniet

Gentlemanshippien

I slutten av april ble Kulturdepartementets pris til beste tegneserie for barn og ungdom tildelt Urgrims hemmelighet - bind 2 av Arild Midthuns og Terje Nordbergs albumserie Troll. For Nordbergs vedkommende var det tredje gang han mottok denne prisen, som kanskje har større betydning som en markering enn rent økonomisk. Dermed fikk TEGN endelig somlet seg til å lage et intervju med Nordberg, som er en av de mest sentrale personer i det norske seriemiljøet.

—Terje Nordberg i intervju med Jon Gisle
Foto: Tor Sandberg
Billedtekster: Finn Bjørklid

Terje Nordberg har gjort en bemerkelsesverdig karriere og vært innom det meste: Fra undergrunn-tegner via barnebokillustratør til tegneserieforfatter, og fra freelancer via redaktør i tre forlag til sjefredaktør i Bladkompaniet — det forlaget som i dag satser mest på norske serier. For 20 år siden en opprører, i dag en gråsprengt gentleman som mer enn noe annet er opptatt av å gi nye talenter en sjanse.

—Første gang vi traff hverandre, var for ca. 20 år siden. Jeg var nylig blitt medlem av Norsk Tegneserie-Akademi, og så dukket du opp som en langhåra hippie med et selvprodusert hefte som het *Fetter Pran*. Du begynte altså din karriere som undergroundtegner.

—Jeg startet så smått med å lage serier for Gateavisa; det var helt på slutten av 60-tallet. Det er riktig at jeg var en typisk undergrunnstegner, og sterkt inspirert av Robert Crumb, Gilbert Shelton og de andre undergroundfolka i USA. På en måte gjenoppdaget jeg seriemediet gjennom underground. Som barn og tenåring leste jeg selvfølgelig Donald, i likhet med de fleste andre. Men i 1967 sluttet man å trykke Carl Barks' historier i norsk Donald, som dermed gikk inn i sin kanskje dårligste periode. Da mistet jeg rett og slett interessen for tegneserier. Det oppsto et vakuum etter Barks. Men så kom undergroundseriene og fylte vakuumet.

- Hvordan var mulighetene for norske serieskapere til å få publisert sine ting den gangen?

- Det var små muligheter. De etablerte forlagene satset overhodet ikke på norsk materiale.

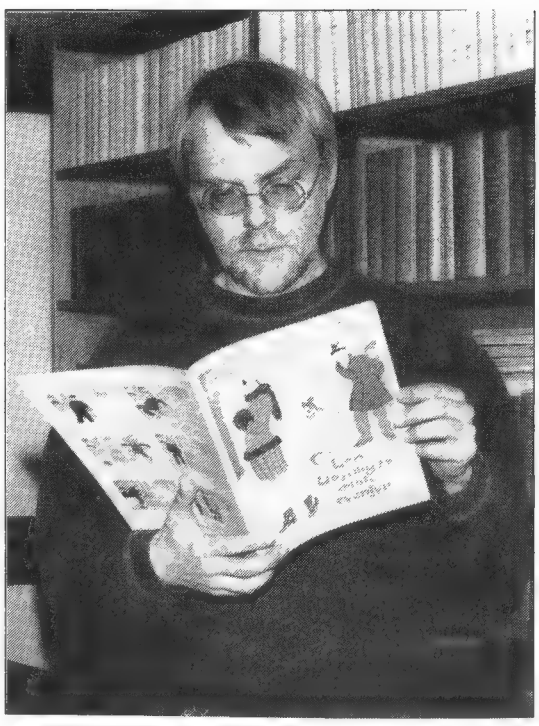

Til venstre: En sjeldenhet! Terje Nordberg kan virkelig smile! TEGN vurderer å trykke særtrykk av dette portrettet, og interesserte kan skrive etter sin personlige eksemplar...

Terje Nordberg er norsk tegneserverdens meget unge 'grand old man'...

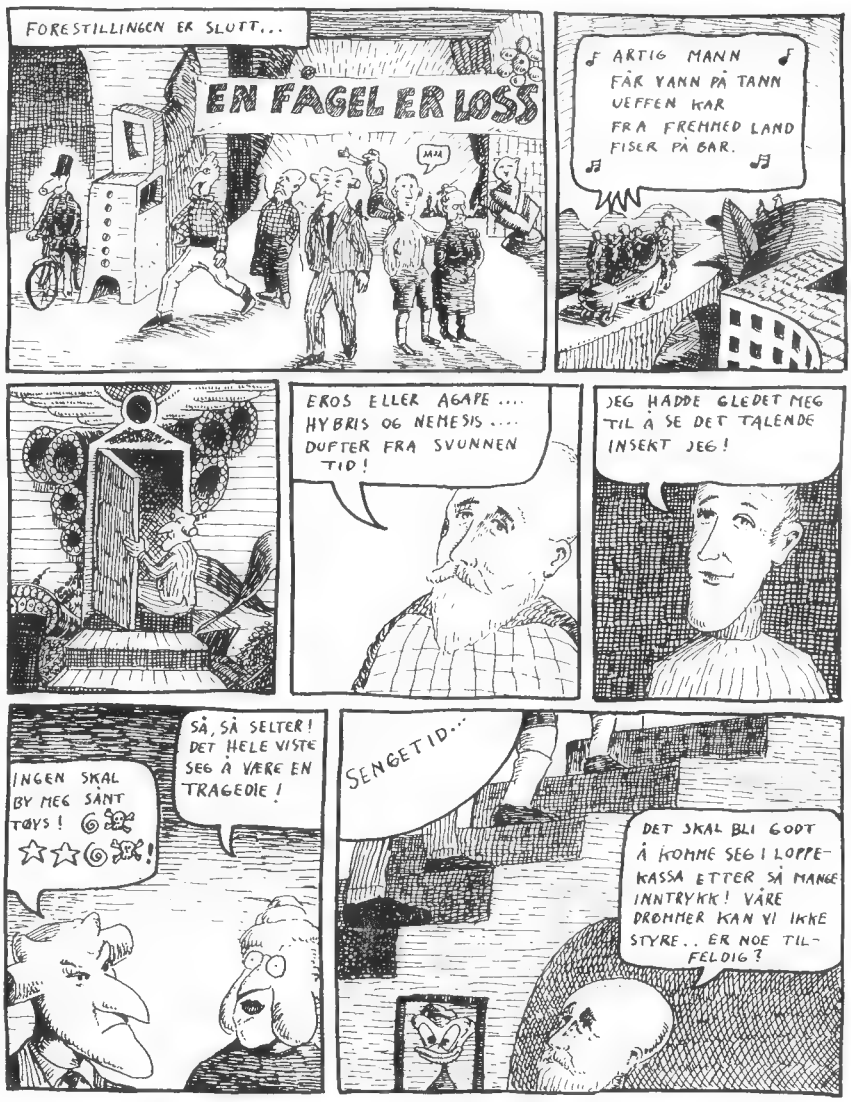
FORESTILLINGEN ER SLUTT...
EN FÅGEL ER LØSS
MIAU
♪ ARTIG MANN ♪
FÅR VANN PÅ TANN
UEFFEN KAR
FRA FREMMED LAND
FISER PÅ BAR.
EROS ELLER AGAPE ....
HYBRIS OG NEMESIS ....
DUFTER FRA SVUNNEN TID!
JEG HADDE GLEDET MEG TIL Å SE DET TALENDE INSEKT JEG!
INGEN SKAL BY MEG SÅNT TØYS!
SÅ, SÅ SELTER! DET HELE VISTE SEG Å VÆRE EN TRAGEDIE!
SENGETID...
DET SKAL BLI GODT Å KOMME SEG I LOPPEKASSA ETTER SÅ MANGE INNTRYKK! VÅRE DRØMMER KAN VI IKKE STYRE.. ER NOE TILFELDIG?

En side fra "En fågel er loss", undergrunnsserie, utgitt av Regnbuetrykk på Karlsøy i Troms (1974). Heftet i A5 format var et av de mange samarbeid mellom Terje Nordberg og Inge Iversen. Som alle undergrunns-foretak, drømte man om forlagsimperiumer. Som regel var drømmen konkretisert kun i navnet, Terje Nordberg ble produsert av PJU Productions, som kunne lokaliseres i Lillestrøm...

De fora som var åpne for norske tegneserier, var motkulturelle blader som *Gateavisa* og *Vannbæreren*.

- Men som sagt laget du også noen hefter som du utga på egen hånd. Kan du si litt om dem?

- Sant å si husker jeg lite av det jeg tegnet den gangen. Du nevnte Fetter Pran, men selv likte jeg best *En fågel er loss*, som jeg laget sammen med *Inge Iversen* i 1974. Vi var sammen om både tegninger og manus, i den grad man kunne snakke om et manus her. Heftet ble nemlig til ved en slags jam session; først tegnet jeg en side, så overtok Inge, så tegnet jeg en side igjen og så videre. Vi hadde ingen idé i utgangspunktet om hva temaet skulle være og hvordan det hele skulle slutte, og spør meg for all del ikke om hva historien handlet om, for det er umulig å svare på.

—Hvordan ble disse bladene distribuert?

—De ble trykket i små opplag, og så gikk jeg på gata og solgte. Det ble ikke store omsetningen, og dessuten var det kjedelig å drive gatesalg. Det er morsommere å tegne noe folk kan lese enn å få folk til å lese noe man alt har tegnet.

—Vi hadde ingen idé om hva temaet skulle være og hvordan det skulle slutte, og spør meg for all del ikke om hva historien handlet om...

—I våre dager er jo undergrcund for lengst blitt stueren overground, men den gangen var det vel annerledes?

—På 60- og 70-tallet utforsket de amerikanske underground-tegnerne nytt område. Det gikk ikke bare på at de brøt med The comics code og de tabuer som fulgte av den, men også på at de eksperimenterte med fortellerteknikken. Det var anarki i serieform. Alt var tillatt. I Norge var det litt annerledes. Her var også alt tillatt, men tegneseriemarkedet var så utenlandskdominert at det ikke fantes noen overgrunn å gjøre opprør mot. Og du har rett i at i dag er den såkalte underground stivnet til en egen genre, men man kan fremdeles ha glede av underground-klassikerne. Blant annet trykker vi nå Sheltons serier i bladet *Stripp*.

Det er kjappere å være forfatter

—Men så sluttet du helt å tegne. Hvorfor?

—Det tar for mye tid; det er litt kjappere å være forfatter. Det har med tålmodighet å gjøre. *Eirik Ildahl* kom til samme konklusjon på samme tid, det vil si for omkring 10 år siden. Det går en historie om da Lee Falk og Ray Moore var på ferie sammen. Det var en slags arbeidsferie, for de måtte sende en stripe Fantomet til forlaget hver

Side 2 fra heftet "Birger på toppen", utgitt av Regnbuetrykk som en del av Vannbæreren i 1975. Nordberg, var som mange andre, influert av Robert Crumb, og benyttet seg selv i kulissene; den langhåra typen er ikke et helt selvportrett (brillene mangler), men er ellers en sann Nordberg-figur. Nordbergs serier utmerket seg med å fastholde visse episke trekk, som en begynnelse, midte og slutt, og var ikke bare syretripper som så mange andre norske undergrunnsserier på denne tiden. "Birger på toppen" var både en hverdags-science-fiction som en tidstypisk kritikk av "det sosialdemokratiske helvetet"...

dag. Falk brukte ti minutter på manuskriptet, og så lå han og dro seg i sola mens Moore brukte hele dagen på tegnearbeidet. Det er pussig med folk som er "rene" tegnere; de lengter stadig tilbake til tegnebordet.

Blant de siste seriene jeg tegnet selv, var noen som ble trykket i Barnestreken, bladet til Bok-klubbens barn. En av dem hadde et nysgjerrig lite troll som hovedperson, så man kan jo lure på om det var en forløper for *Troll*. Jeg fikk tegneserieprisen første gang på denne tiden.

Men jeg tegnet jo andre ting på 70-tallet; blant annet illustrerte jeg noveller og jeg skrev barnebøker som jeg selv illustrerte. Barnebokserien om den lille piken *Miranda* er oversatt til flere språk, blant annet japansk. Her fikk både Mirandas og min fantasi fritt utløp. En av bøkene handler for eksempel om en radio som blir lei av å fortelle det samme hver dag. Det må jo ble kjedelig å lese opp Melding om fisket dag etter dag.

SerieFokus

—Det forstår seg. Og når det gjaldt barnebøker, var vel mulighetene for publisering større?

—Der var de etablerte forlagene åpne. Miranda kom på Cappelen. jeg illustrerte for øvrig også en billedbokserie skrevet av den svenske tegneserieeksperten Magnus Knutsson. Men så vendte jeg tilbake til tegneseriene. På begynnelsen av 80-tallet fikk vi en gryende holdningsendring i tegneserie-forlagene. Jeg ble involvert i *SerieFokus*, som Semic utga med Eirik Ildahl og meg som redaktører. Det var et blad med serier og artikler omkring serier. Vi brukte det blant annet til å verve nye talenter, og for første gang opplevde jeg det positive i å gi impulser til generasjonen etter meg. Selv begynte jeg jo å bli en gammel mann da vi gikk inn i 80-åra.

—Hvor gammel, om jeg tør spørre?

—Jeg er 41 nå, og var freelancer til jeg var over 30. *SerieFokus* kom med fem nummer, men jeg føler at vi oppnådde mye med de fem utgivelsene. Blant annet tegnet Eirik og jeg vår siste serie, *Dyrets tegn*, under psevdonymet "Knut Berg". Denne serien var en miljøgreie som vi startet fordi vi manglet stoff til SerieFokus. Tematisk var den forut for sin tid. Den er ufullendt, og siden både Eirik og jeg har sluttet å tegne, blir den nok aldri avsluttet,

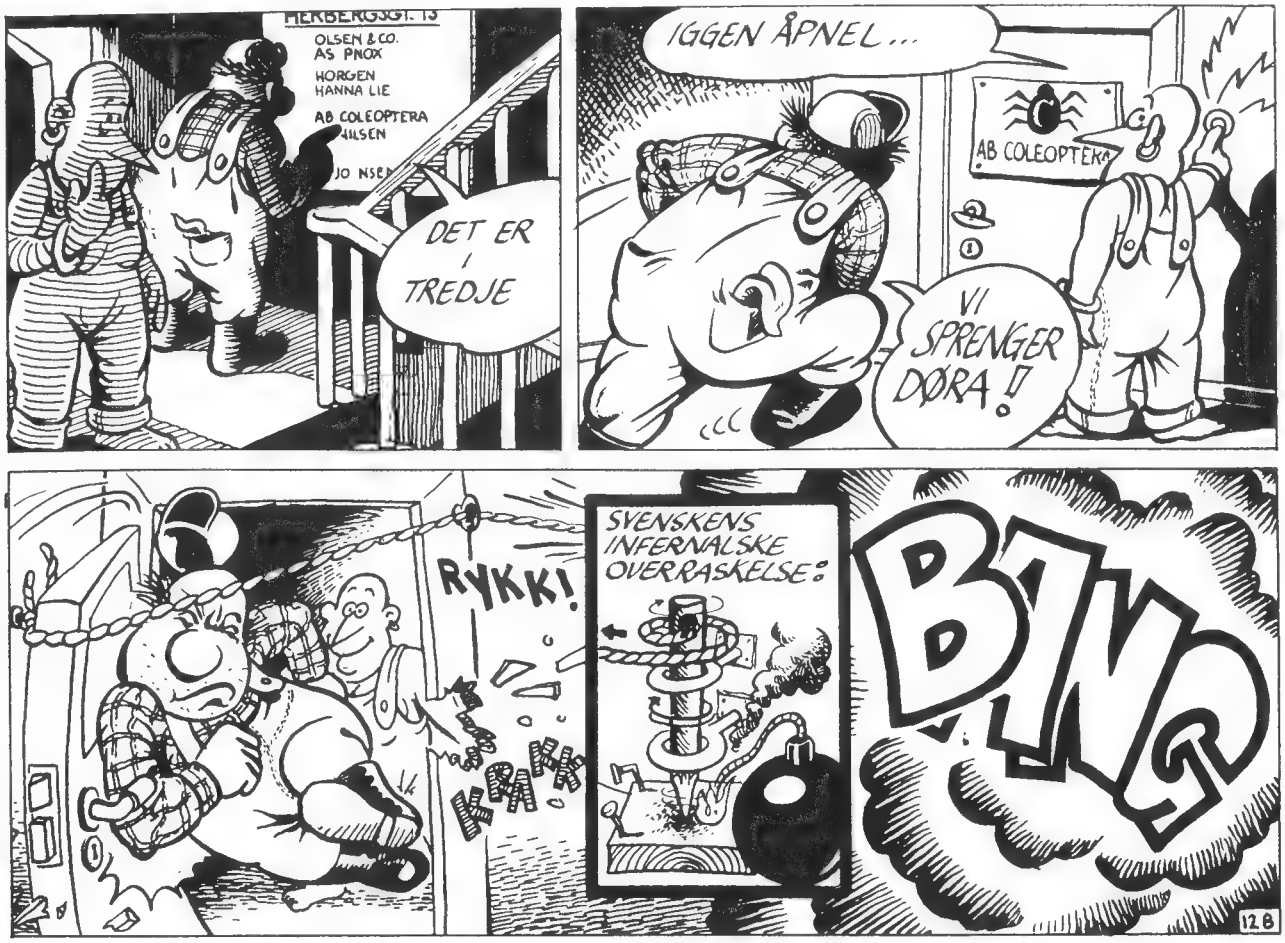

selv om vi har noen upubliserte sider liggende.

Ellers oppdaget vi blant annet *Arild Midthun* og *Tommy Sydsæther*. Etter SerieFokus fortsatte jeg som freelancer for Semic inntil jeg ble fast ansatt som Fantomet-redaktør. Her begynte Arild å tegne *Sirkus*, som var en komisk serie av ensidere med en klovn og en sirkusbjørn i de viktigste rollene. Det ligger en mengde Sirkussider klar til utgivelse i album, men det spørs om dette blir noe av.

Den såkalte albumbølgen

—Og så kom albumbølgen.

—Den *såkalte* albumbølgen, ja. Det ble aldri noe marked for denne bølgen i Norge. Avisene gjorde albumbølgen til en mediesak, men voksenseriene slo aldri an her. Forlagene håpet at trodde at det skulle bli til noe, og at det var mye utenlandsk materiale å ta av, men i virkeligheten hadde bølgen alt lagt seg i Frankrike og Belgia.

—Men det må jo ha vært flere tiår med fransk-belgisk materiale å ta av.

—Ja, men mye av det virket allerede gammeldags. Selv *Tintin* slo ikke an. Det var en pussig forskjell mellom markedene i de nordiske landene her. I Danmark kjøpte folk album fordi det var album de var interessert i, men Norge er derimot et bladland. Nordmenn kjøper Asterix fordi han er Asterix, ikke fordi han publiseres i album. Her på Bladkompaniet utgir vi nå albumstoff i bladform. Det danske album-markedet har forresten kollapset helt nå.

—Vi ville lage et mindre, morsommere og mer sprelsk forlag enn Semic...

Et år etter at jeg begynte fast i Semic, forlot jeg forlaget sammen med *Petter Engbo* og *Dag Kolstad*. Vi dannet forlaget *Gevion*, som konsekvent ikke satset på album. Vi så at markedet ikke var noe særlig, og dessuten var de beste rettighetene kjøpt av andre.

Gevion: nytt forlag og nye talenter

—Hvorfor startet dere Gevion?

—Vi hadde lyst til å lage et

"Dyrets tegn" var en ufullført genistrek av Terje Nordberg (som også tegnet) og Eirik Ildahl. De dekket seg bak navnet Knut Berg, uvitende om en annen tegneserietegner som var døpt Knut Berg! I denne serien har Nordberg utviklet sin naivistiske trekk og med renere og færre skraveringer (Serie-Fokus 4/1980).

mindre, morsommere og mer sprelsk forlag, og lyktes langt på vei med det. Sprelsk ble det, men vi fikk problemer fordi vi ikke var med i noen distribusjonsordning. Dette løste seg da Bladkompaniet overtok Gevions utgivelser; Bladkompaniet er jo blant eierne av Bladcentralen.

Det skjedde mye de årene vi drev Gevion. Vi var de første som sikret oss rettighetene til *Tommy og Tigern*, som vi trykket i *Humor og Kanari*. Vi oppdaget Tommy og Tigern så tidlig som i 1985 på bokmessa i Frankfurt. Etter hvert ble serien så sentral i Humor og Kanari at bladet ble omdøpt til Tommy og Tigern.

—Gevion satset mye på norske tegnere?

—Det var en uttalt målsetting å utgi norsktegnede og norskproduserte serier. Vi startet *Pyton*, hvor mange norske tegnere fikk en sjanse, og vi utga *Vazelina Bilopphøggers* av Tommy Sydsæther.

—Hvilke andre serier har du vært forfatter på?

—Skal jeg nevne noen spesielt, må det være *Reodor og Teodor*, som også er et samarbeid med Arild Midthun. Den har gått i Barnestreken, men er også utgitt som album og oversatt blant annet til færøyisk. Det er en funny animal-serie som handler om en rev og en isbjørn som holder til på Grønland eller deromkring. Dessuten *Truls og Trine*, som Arild Midtun tegnet etter mine og Dag Kolstads manus. Det var etter mitt skjønn en vellykket juleserie med både stemning og humor. Vi vant for øvrig tegneserieprisen for den også.

Terje Nordberg er internasjonal. Så vidt vites, er han den eneste nordmann som er utgitt i amerikansk underground, men også mer "eksotiske steder" har han kommet på trykk; som Færøyene i "Barnabladid" (mars 1991), med serie (tegnet av Arild Mitdtun) om en gul isbjørn og rød rev...

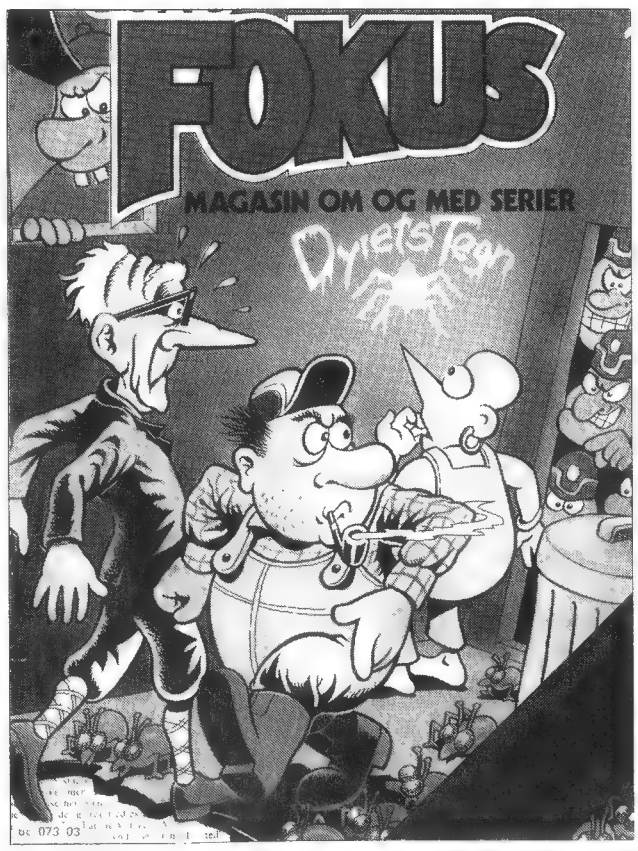

Nå holdt jeg forresten på å glemme *9. april*, som *Geir Florhaug* tegnet etter et gammelt manus av Eirik og meg, og som ble utgitt til 50-årsjubileet for okkupasjonen. Manuset ble faktisk skrevet til 40-årsjubileet i 1980, men det ble ikke noe av albumet den gangen. kanskje var det for tidlig å begynne å spøke med hjemmefronten. Men i 1990 kom det altså, og det er vel kjent for TEGNs lesere. La meg bare si at det albumet bygger på en virkelighet som er mye sprøere enn det er mulig å formidle gjennom et album.

Serie-Fokus var TEGNs forløper (sammen med Tekst&Tegning), redigert av Nordberg sammen med Eirik Ildahl. Arild Midtun og Will Eisner ble "oppdaget" her.

Trollenes saga

—Da var du allerede i gang med *Troll*, som innbrakte deg din tredje tegne-seriepris. Hvor kom ideen fra?

—Opprinnelig var det en gammel idé som lå i en skuff. Så trengte Arild manus til noe nytt, og dermed kom ideen opp av skuffen. Arild og jeg bearbeidet den i fellesskap, noe som var ganske fruktbart. Arild har jo alltid hentet inspirasjon fra fransk seriekunst, mens jeg har en annen bakgrunn fordi jeg tilhører en an-

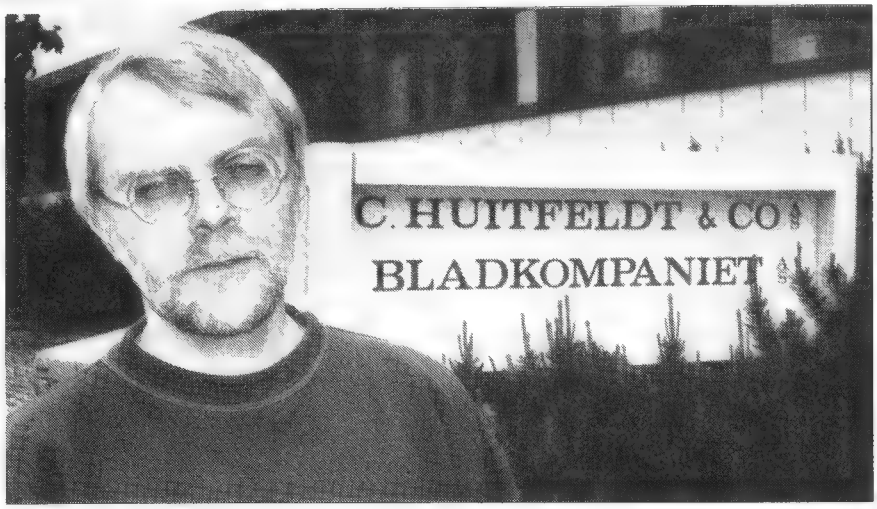

Terje Nordberg foran sitt kommandosentral. Herfra korrumperer han unge uskyldige barnesinn med tegneserier. Tidligere baser har vært Semic og Gevion.

nen generasjon. Min barndoms lesning var jo Carl Barks' Donald-serier.

Noe av det særegne med Barks er at man kan ta mindre avsnitt ut av seriene, og de avsnittene står helt på egne ben. Dessuten har han en større psykologisk dybde enn de fleste franske serieforfatterne. Tenk bare på historien om fantasilandet *Tralla-La*, hvor et helt verdisystem tas opp til vurdering. I Frankrike var Asterix-forfatteren Goscinny den eneste som kunne gjøre Barks rangen stridig når det gjaldt psykologisk dybde.

—Tenker du bevisst på dette når du skriver manus?

—Troll er tenkt som en norsk Asterix, men jeg har ikke forbildene mine i hodet når jeg skriver. Da er jeg først og fremst opptatt av den indre logikken i min egen story.

—Hvor foregår Troll? Det ser jo ut som en blanding av Norge og Alpene.

—Ikke noe bestemt sted. Det er en egen verden som Arild og jeg har skapt i fellesskap. Samtidig er jo mye en allegori over menneskenes verden. Urgrims hoff representerer autoriteten, som mer eller mindre er svunnet bort. Hoffet har stivnet til et byråkrati etter at Urgrim etter hvert trakk seg tilbake til en pensjonisttilværelse i gjøkuret. Men dette byråkratiet bygger på en tidligere terrorvelde fra den gangen Urgrim var på høyden av sin makt. Det fins en forhistorie her som ikke har vært trykket.

—Det er et problem med Troll, det er altfor få sider å boltre seg i...

—Hva slags menneske er hovedpersonen Trollef?

—Han er ikke noe menneske, men et troll. Først og fremst er han uskyldsren, i motsetning til mange andre troll. Som du har lest i det første albumet kommer han utenfra inn i en for ham ukjent trollverden hvor han må lære å tilpasse seg. Men det ligger en historie bak dette også, og i neste Troll-album får leserne vite noe om Trollefs forhistorie. Hvis det blir laget noen flere album, da.

—Hva er det du sier?

—Det er et økonomisk spørsmål. Å trykke album i fire farger blir dyrt selv om den nye prosjektstøtteordningen har åpnet muligheter. Men jeg kan iallfall røpe at vi har noen småhistorier med Troll liggende som vi vil prøve å få på trykk, blant annet i Nissens jul.

—Du nevner at det fins flere forhistorier som du tydeligvis har klart for deg, og som delvis fins i manuskripts form. Betyr dette at dere kommer til å gå bakover i tiden hvis dere fortsetter med Troll?

—Vi har iallfall muligheten til det. Det leserne har sett i de to første albumene, er bare gløtt gjennom små kikkhull inn i en mye større verden. Derfor er det et problem når jeg skriver manus til Troll, at jeg gjerne skulle ha hatt mange flere sider å boltre meg på.

Jeg har i noen grad systematisert det materialet jeg kan øse av i

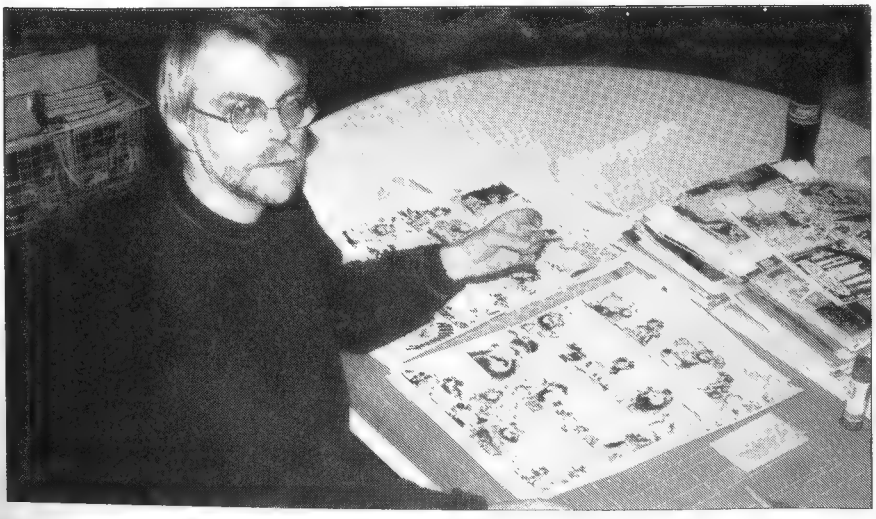

Fra å være tegner, er Terje Nordberg blitt forfatter, manusskribent og redigerer. Men fortsatt arbeider han med det visuelle. Mange timer går med til å sjekke detaljer...

framtidige album. Jeg har nemlig nedskrevet en del leksikalske opplysninger om trollslekten på grunnlag av Teiturs trollsaga fra 1200-tallet.

—En kollega av Snorre?

—Ja, og egentlig skulle han skrive kongesagaer, men så røk han uklar med monarken og stakk til skogs. Der traff han trollene og skrev deres saga, som senere delvis er tapt. Imidlertid blir stadig nye fragmenter av sagaen funnet av forskerne, så etter hvert vet vi ganske mye om trollenes tidlige historie.

Bilder i hodet

—Hvilke aspekter ved tegneseriene opptar deg mest?

- Kanskje særlig historiene. Som sagt ble jeg fascinert av den måten undergroundtegnerne eksperimenterte med fortellerteknikken på. Og her har du nok en forklaring på at jeg er endt som manusforfatter i stedet for serietegner.

—Men du må vel tenke visuelt når du skriver manus?

—Selvfølgelig. Jeg har helt klare bilder i hodet når jeg skriver. Når jeg er ferdig med manuset ut fra disse bildene, har jeg gjort jobben min, og så gjør tegneren sin jobb.

—Virker det ikke litt skummelt å la en annen tegne ut manuskriptet? Det er jo ikke sikkert resultatet stemmer med de bildene du hadde i hodet da du skrev manuset.

—Skulle jeg tegnet selv, ville resultatet blitt dårligere enn de bildene jeg har i hodet som forfatter. Arild Midthun, derimot, lager finere bilder enn dem jeg selv har i hodet. Enkelte andre tegnere har gitt meg negative overraskelser, men det har ikke vært så ofte. Det viktige er at tegneren føler noe for manuset. Og som forfatter må jeg helst vite hvem som skal lage tegningene. Manuset bør passe tegneren som hånd i hanske.

—Å skrive manus er noe jeg gjør for at tegneren skal få noe å tegne...

—Hvordan går du fram når du skriver et tegneseriemanus?

—Først har jeg en idé. På grunnlag av den skriver jeg et synopsis, det vil si et kort sammendrag av serien. Så skrives selve manuset bilde for bilde. Det gjelder å bryte ned storyen til det riktige antall sider. For et album er dette sidetallet nesten bestandig 48. Noe av problemet med å skrive tegneserier ligger nettopp her. Du må holde deg til det fastsatte omfanget, hverken mer eller mindre. Det er noe av det som gjør jobben med å skrive tegneserier vanskeligere enn å være manusforfatter.

Det er like vanskelig med en liten serie på én side. Der starter jeg med poenget og skriver meg bakover. Samme metode bruker jeg ofte på enkeltsekvenser i album. Der danner jo gjerne den enkelte side eller det enkelte oppslag en enhet som slutter med en spennende rute.

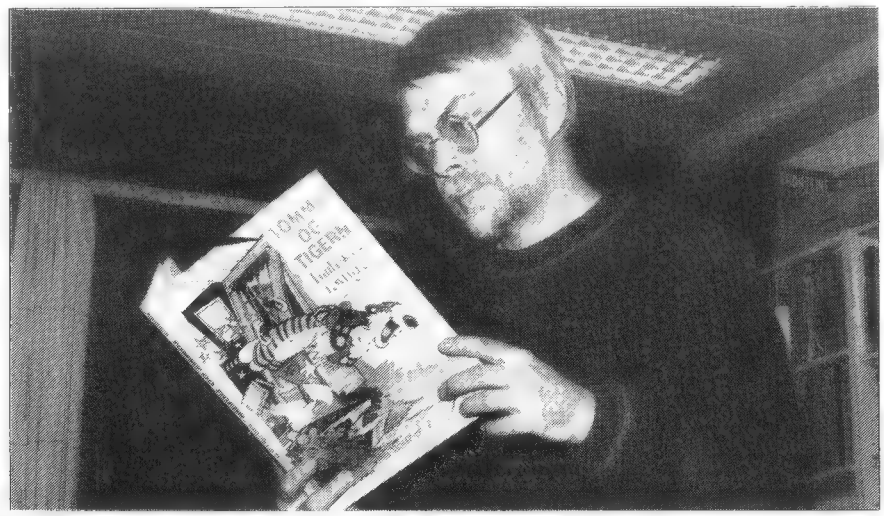

—Skulle jeg tegne selv, ville resultatet bli dårligere enn de bildene jeg har i hodet som forfatter...

En redaktør —hva er det?

—Ved siden av å være manusforfatter er du redaktør. Hva gjør en redaktør?

—Alt mulig. Det enkleste er å administrere en internasjonal samproduksjon. Da får man trykkfilmer tilsendt, og så er det redaktørens jobb å besørge oversettelse, tekksting og trykking. Atskillig mer komplisert er redaktørjobben når det gjelder nye norske produkter. Da følger jeg prosessen helt fra idéstadiet til ferdig blad, tar kontakt med tegnere og forfattere, er aktivt med i utformingen av produktet, har kontakt med de som driver med repro, med trykkeri og distribusjonsnett. Ellers er jeg nå blitt sjefredaktør med alle de administrative forpliktelser det innebærer. Jeg har derfor ingen planer om nye serier utenom Troll.

—Du har fjernet deg ganske langt fra utgangspunktet. Fra opprørsk undergroundtegner til sjefredaktør i et etablert forlag og forfatter av en snill familieserie...

—Det har vært en utvikling, og

når jeg har endt i den jobben jeg har nå, er det en naturlig konsekvens av hva jeg har holdt på med. jeg driver med samme slags jobbing som i SerieFokus, men i større skala. Fremdeles trekker vi til oss nye talenter og prøver å gi dem utviklingsmuligheter. Det som er mest spennende ved jobben, er å være med på å la folk få sjansen. Det å skrive manus er mer noe jeg gjør av nødvendighet for at tegneren skal få noe å tegne.

—Men er det marked for nye ting nå?

—Tegneseriemarkedet er stabilt, om enn mindre gyllent enn det var for noen år siden. I og med at albumbølgen har lagt seg, gjelder det å holde bladene levende, men også de få albumene som viser seg å slå an. *Truls og Trine* ble en veldig oppmuntring med tanke på å få fram nye norske serier. Jeg synes tegneseriemarkedet er et sunt marked, hvor det er mulig å selge på kvalitet.

—Slik som *Pyton*, for eksempel?

—Pyton er ikke bare dårlig. De som kritiserer Pyton, gjør det på grunn av bladets innhold, men dere bør se litt ut over humoren. Det er mye godt håndverk i Pyton, og det er ikke minst derfor bladet er blitt en suksess. Og når det gjelder humor, er det noe svært individuelt noe. Man skal ikke dømme en serie bare fordi man er uenig i humoren i den.

USA er verdens fremste tegneserieland

—Hva med utenlandske serier nå når lufta har gått ut av den fransk-belgiske produksjonen?

—USA er på nytt blitt verdens fremste tegneserieland. Der fins det for eksempel 6000 spesial-forretninger, og disse utgjør et eget marked som gir forlagene et stort spillerom. De kan eksperimentere. Amerikanerne har også begynt å utgi serier fra blant annet Frankrike og Japan. Jeg vet at *Blueberry* er blant de franske serier som nå utkommer i USA. Det er mange svært tegneserie-interesserte mennesker i USA.

En av de mest interessante nye amerikanske seriene er *Ernie*, som ivaretar en del av undergroundserienes sprø innfall. Og *Skipper'n* tegnes nå av den tidligere undergroundtegneren Bobby London. Det er et interessant trekk at King Features at de satser på ham. Når jeg utgir slike serier på Bladkompaniet, føler jeg at jeg fortsatt har kontakt med røttene fra 20-25 år tilbake.

—De tegneseriene som folk husker som kunstnerisk gode, de er også salgssuksesser...

Franskmennene forsto ikke sine egne serier

—Men hva har egentlig gått galt i Frankrike?

—Seriene ble etter hvert for personlige og for spesielle. De såkalte voksenseriene var ikke for voksne generelt, men for intellektuelle mennesker. Bortsett fra de etablerte, tradisjonelle seriene som *Asterix* og *Lucky Luke* laget man ikke album for massemarkedet. For ti år siden snakket jeg med Vidal, som tilhørte den eldre generasjon av tegneserieredaktører i Frankrike. Han sa at han ikke skjønte de nye seriene, og han var nok ganske representativ. Forlagene forsto ikke utviklingen; de så ikke at det var fatalt at tegneseriene fjernet seg fra grasrota.

—Hvordan ser du på mulighetene for norske serier?

—Å selge norske serier til utlandet er vanskelig, så man er avhengig av det norske markedet. Her er det muligheter hvis man får til noe av det de store klarte, noe som er kommersielt samtidig som det gir folk noe. Det er jo slik at de tegneseriene som huskes som kunstnerisk gode, også er salgssuksesser.

—Hvordan er viljen til satsing på norske serier i forlagene?

—I bransjen generelt er nok viljen noe mindre enn før, men her i Bladkompaniet vil vi satse hvis vi finner de rette prosjektene. Den nye produktstøtteordningen stiller vi oss avventende til.

Jeg har en drøm...

—Vil du si at det er det manussiden det skorter mest på?

—Ja. Vi har jo mange tegnertalenter, men de mangler en retning å gå i. De som er gode til å skrive, blir heller romanforfattere. Det er lite lukrativt å skrive seriemanus, og det er jo egentlig et sært yrke: Det blir som å skrive filmmanus ut fra en nøyaktig tilmålt spilletid og med nøkkelscener frosset til bestemte steder i filmen.

Jeg har en drøm om at norske tegneserieforlag skal leve av å utgi norske serier akkurat som norske bokforlag lever av norske romaner. Men det er et problem at det norske tegneseriemiljøet er så lite.

Vi får ikke høstet nok erfaring. Man må lage noen mislykkede tegneserier før man kan lære seg å lage noe vellykket, og folk får ikke sjansen til å lage noe mislykket og så prøve på nytt.

Jon Gisle

AGENT X9

FARLIG SPENNENDE

Nå med mer Modesty Blaise enn noensinne. Få også med deg andre leserfavoritter som agent Corrigan, Rip Kirby og Garth i tillegg til nye spennende serier som Maze Agenzy, Luger og Ms. Tree.

I SALG HVER 4. UKE!

Tøffe jenter i Sverige

Lena Ackebo liker fester, rocknroll (hun har eget hjemmestudio), koselige hjemmekvelder og favorittfargen er hvit... Det skulle man ikke tro når man ser tegneseriene hennes, for der er det jammen ikke mye hvitt igjen etter at hun har satt siste strek med tusjen.

Nok om det, iallfall foreløpig, for Lena Ackebo liker dessuten fugler. Hun ble født i 1950 og etter en hektisk idrettskarriere med lynraske, korte løpeturer, begynte hun å lese fransk poesi og protestere mot Vitenam-krigen. Etter økonomisk utdannelse (noe flere har tatt uten å gjøre et alt for stort poeng av det i ettertid) som forøvrig ble fullført etter et ekteskap, lytting til Bob Dylan og Joan Baez og slikt, skilte hun seg, før hun begynte å tegne fugler.

Slik ser en tøff, svensk tegneserietegner ut, Lena Ackebo, 41 år.

Jalle Planka het første serie, og hovedpersonen var en nebbete rockestjerne (bokstavlig talt). Etter å ha tegnet den tok hun kontakt med *Galago* (Svensk rose av et surrealistisk tegneserieblad med grisefett, se forrige nummer av TEGN for mer informasjon) for å få respons. *Joakim Pirinen* (Nok en svensk tegneserietegner) skrev tilbake. Resultatet ble en førstepremie, og innledningen til et samarbeid som fortsatt varer ved (så vidt TEGN bekjent). I dag er Ackebo serietegner, illustratør og redaksjonsmedlem i Galago. Opp gjennom 80-tallet har hun vært med på å bygge opp *Tagoforlag*, som utgir Galago.

I tillegg (for selvfølgelig er det et tillegg når det er snakk om en hyperaktiv (for hyperaktiv er hun) person som Lena Ackebo) har hun gitt ut flere album, blant annet med Jalle Planka, av ulike format.

I *Lycra Neon* finner handlingen sted i verdensrommet med

Tøffe jenter i Sverige

ekteparet *Igor og Hilma Popcorn* sentralt i den interplanetariske krigen. *James Børd* er, som de skarpeste blant TEGNs lesere (og de er det ikke få av) kanskje allerede har oppfattet, en parodi, men også en hyllest til agent 007. For tiden arbeider hun med sitt så langt mest ambisiøse prosjekt, en seriebok på 120 sider (kommer på Tago i høst) med tittelen *"Amen, Herregud"*.

Lena Ackebo har, og det skal være sikkert og visst, sin egen stil. Man vet når man ser en ekte Ackebo. Selv kommenterer Ackebo sine egenskaper som tegner slik:

—Jag har fortfarande ingen uppfatning om det jag gør ar bra eller dåligt. Jag vet att jag er bra på att teckna. (*Til Bild & Bubbla 1988*)

For egen regning gleder vi oss over det naive, men samtidig raffinerte i Ackebos strek. Hennes blanding av underfundigheter og direkte råskap, gleder også en forvirret sjel umåtelig.

Lena Ackebo liker fugler; James Bord er kanskje den perfekte representanten for det sene åttitalls kafeliv, og heftets "jukanformat" gjør det perfekt til å leses ved et cafe-bord...

For å gjenta oss selv, og det gjør vi med glede: Det er en glede å presentere Lena Ackebo, eksklusivt for TEGNs lesere, med serien *Stor Stark*. Værsågod.

Tor Sandberg

STOR STARK
SEPÅFAN! RÅLLE! HAHAHAHA
HAHA FYFAN!
Ö..BAKFULL? HAHAHAHA
IGÅNG IGEN VAVAVA...
POCENTEN GOSSE!
LEDIGT HÄR??
OJ DÅ VEM FAN SLÄCKTE LYSE....
HAHAHAH
HAHA SLÄCKTE LYSE..HAHAHA
ÅBLATTEN BA':Ö?
FYFAN... MAN VART JU FÖFAN MÖRKRÄDD
..MÖRKRÄDD!
ÅFYFAN! KOLLA!!
TITTA INTE PÅ DOM KARIN!!
ÖÖÖ BLÅKULLA LIGGER DÄRÅT!
HAHAHA

JAHA?
STOR STARK!
GITH
HONDA
RATTADATTATA
VICKA RATTAR
KLART GODKÄND DE KÄNNS I VÄXEL-SPAKEN! HAHAHA
Ö..KOLLA! DEN HÄR FÅR NOG KÖR-FÖBUD HAHA HAHA
ÅLALLA! DÅLLY PATTON! HÄNG ME HEM PÅ BESIKTNING!
KAN NI INTE VA LITE TYSTARE..
ÅFYFAN KÖRFÖBUD HAHAHAHAHA
TA Å STOPPA IN HÄNGPATTARNA I ÖRENA'RÅ' IFALLT DU FÅR ONT I SKANN!
HAHAHA
PISSPAUS! DU ME RÅLLE?
NÄRÅ.. SKA RINGA BA'..
ÖÖ..KAFFE ME "DOPP" PÅ GÅNG VA VA VA!
KUST JÄGAR
BA
LEDIGT HÄR?
VISST!.. I MITT KNÄ TEXEMPELT..
HAHAHA
ÅHU'GAMMAL VARE'RU SÅ' ATT DU HETTE NÅNSTANS DÅ BRUDEN
VOJ VOJ VA HAR VI HÄR FÖRNÅ TREVLIT DÅ..
VISSTSERRU! MEN HON E' TYVÄRR STUM..
HEJ, MARIA... KOM - VI SITTER DÄR BORTA...
JAG SÅG ER INTE..
Svempas

Ö..VAFFAN... ERE BEGRAVNING ELLER...
..ÅRÅ KOMME'N'DÄR HOPTORKADE FLATAN ME TEVEBRILLENA: AKTARE MARIA DOM BITS..
MÅRSNINGÅGODBAJBA
HAHA HAHA HAHA
RÅDOM DJURUN
URSÄKTA.. KAN VI FÅ SITTA HÄR?
VISST VISST VISST... MEN DÅ FÅR U LÄMNA DYNGGREPEN UTANFÖR..
ÅFYFAN... DYNGREPE..
DOM DÄR VET TU...
FAN JA MÅSTE KNALLA.. SKULLE TRÄFFA EN BRUD..
VAVAREJASA' VAVAREJASA' KAFFE ME "DOPP"..HAJJA: DOPP...HAHA
VI SYNS
RING OM NI BEHÖVER FÖRSTÄRKNINGHAHA
FYFAN.. RÅLLE E BRA ROLI..
MAKA IN ER...
HOPPLA HOPPLA.. VA HAR VI HÄRÅ..
STÄNG IGEN LIMPSAXEN HÖRRU
HÖRRU..MAN FÅR FAKTISKT SNACKA HÄR..DE'NTE NÅGE RYSSLAND..INTE ÄN..VAVAVA.. HAHAHAHA
LEFFE! HÄR FICK VI PLATS
HARU PROBLEM GRABBEN!
NÄRÅ..FÖFAN DE' LUGNT..
ZZ DEN DÄR...
ÖLBA
SISTA BESTÄLL-NINGEN!
ÖLBAR
STOR STARK
LENA ACKEBO

Brian Bolland har ordet

I samtale med Göran Semb, ordfører i Seriefrämjandet i Uppsala, Sverige under Expo-91, 20. januar 1991. Overhørt og redigert av Øyvind Braaten.

I løpet av 80-tallet har stadig flere engelske tegnere hevdet seg internasjonalt. Den første i denne rekken av nye og dyktige tegnere, som fant sitt marked i USA, var Brian Bolland.

Brian Bolland viste lysbilder som han kommenterte fortløpende. En del av illustrasjonene tilsvarer disse. Brian Bolland startet med å slå fast at han ikke hadde med de aller første tegningene han har laget. "-De som jeg tegnet da jeg var 11 år er for dårlig til å vises fram..."

Deretter hoppet han fram til sin studietid og første aktive tegneperiode:

-Da jeg var student i London på 60-tallet var det helt okay å fremstille nakenhet. Samtidig var jeg meget begeistret for den klassiske tegneserien *Little Nemo in Slumberland*, og jeg lagde en undergrunnsversjon av denne, kalt *Little Nympho in Slumberland*. Den handlet om ei naken jente som opplevde en rekke eventyr. Jeg fikk også trykket mitt eget blad, *Sombody at Two O'Clock in the Morning*. Jeg var også meget opptatt av ting som dette...

Han viser et bilde av ei naken jente som er bundet opp, bondage.

***Göran Semb:* -Jeg leste et sted at det ikke var sex som fikk deg til å tegne slikt som dette, men at det var alt som inngikk i det, slikt som lær osv....**

-Ja, det er riktig. Jeg fikk se noen blader da jeg var en tur innom Paris, og ble veldig fascinert av detaljene, og selve strukturen i lær og hud er veldig interessant. Det var da jeg begynte med air-brush.

-Jeg hørte at du viste noen av disse arbeidene til en dame på toget?

-Å, hvor har du hørt det? Vel, det var i 1974 at jeg traff Hazel, en sykepleier, på toget. Jeg trodde hun skulle bli fascinert av mine tegninger, og jeg kan fremdeles se for meg ansiktet hennes da det gikk opp for henne hva slags menneske jeg var. Jeg har aldri sett henne siden.

Dette var ting jeg lagde da jeg var student. Noe ble trykket i undergrunnsblader, men jeg fikk aldri betalt for noe. Senere fikk jeg en agent i London som klarte å få Dave

Det første omslaget til Animal Man. Om du ønsker aper, så er Brian Bolland din mann...

Brian Bolland —en introduksjon

På tross av en beskjeden produksjon, har Brian Bolland likevel rukket å sette solide spor etter seg.

Brian Bolland er født i Butterwick nær Boston i Lincolskire i England. Han vokste opp med monsterserier og senere superserier fra USA som så mange engelske barn. Etter den ordinære skolen, gikk han fem år på ulike skoler med estetiske fag. Allerede som skoleelev begynte han å tegne for diverse undergrunnsserier som *OZ* og *Cosmic Comics*. Hans første proffe serie var *Power Man*, som ble utgitt, ganske spesielt, i Nigeria. Han laget diverse serier for Hammer House (som flere år senere kom på norsk i skrekkbladet *Angst og beven*). Fra 1977 tegnet han *Judge Dredd* for det engelske bladet *2000 AD*.

Joe Staton som var tegner i det amerikanske bladet *Green Lantern* var på besøk i England i 1979 og bodde hos Brian. De ordnet det slik at han fikk tegne et omslag for Green Lantern og siden da har Bolland tegnet omslag for forlaget DC. Amerikanerne likte stilen og i 1982 fikk han anledning til å tegne serien *Camelot 3000*, som var en miniserie på 12 numre. Etter amerikansk mønster ble en annen satt til å tusje serien, Bruce D. Patterson. Hele serien gikk på norsk i superheltbladet *Gigant* fra og med nr. 1-1984.

Brian Bolland fortsatte å tegne en rekke covere for serier som *Batman, Supermann, Animal Man* og mange flere. Og pr. 1989 hadde han tegnet over 60 omslag for det amerikanske markedet. Foruten covere tegnet han ulike serier som et avsnitt av *Mundons Bar*, en 9-siders serie i *Batman nr. 400*.

For det engelske bladet Escape lager han en en-siders serie om *Mr. Mamoulian*, som er en karikatur som gir en lett filosoferende fremstilling av hverdagslivet. Denne serien lages i en enkel, hurtig og røff stil som krever minimalt av arbeid. I Sverige blir den trykt i bladet POX. Til nå er det laget over 50 sider med *Mr. Mamoulian*.

The Actress and the Bishop er en tresiders-serie i det engelske bladet Al. For tiden holder Bolland på med omslagstegninger for bl.a. *Animal Man, Crazyman* (en serie av Neal Adams) og *Robin* (en miniserie om Batmans aller nyeste Robin - en figur som bekjent er utskiftbar!)

Øyvind Braaten

Watchman) og meg til å lage en serie, *Power Man*, som ble utgitt i Nigeria i to og et halvt år. Det ble på en måte min tid som lærling. Synd at ingen så disse seriene, kanskje ikke en gang noen i Nigeria så det. Men det var en god læretid; jeg lærte det grunnleggende som å fortelle en historie.

-Det ble skrevet noe i det amerikanske serietidsskriftet Comics Journal om denne serien?

-Ja, *Power Man* ble senere utgitt i Sør-Afrika, utgivelsen ble sponset av et te-kompani, og en annen tegner ble ansatt for å tegne inn sekvenser hvor Power Man drakk te, slik at det skulle se ut som om det var teen som ga ham superkreftene.

Latter. Et nytt lysbilde på lerrettet.

-Dette var noe jeg tegnet for *House of Hammer*, som lagde tegneserieversjoner av *Hammer Horror Movies*. Da de fikk bladet inn i butikk-kjeden *WH Smith* (et slags engelsk Narvesen) måtte vi begrense endel av volden fordi de hadde noen regler om hva som var gangbart i butikkene sine.

-Skrev du selv dine historier?

-Nei, det var det andre som gjorde. Jeg husker ikke hvem som skrev denne. Etter *Power Man* og Nigeria, kom *2000 AD* i England. Gibbons begynte der med en gang, mens jeg selv kom først i nummer 11 i 1977. Da de samlet *Judge Dredd* i et eget blad, begynte jeg å lage omslagstegningene til disse. Det var moderne med punk på denne tiden, og Dredd, som var ganske anarkistisk, ble straks populær.

-Du er blitt kjent som han som tegner Judge Dredd. Men du har da ikke tegnet så mange historier.

-Jeg har tegnet ca. 40 historier og det er laget hundrevis av dem. Så mine 40 blir ikke så mye i den store sammenheng. Den første *Judge Dredd*-tegneren som kom på trykk var *Mike McMahon*, og vi på *2000 AD* mener at han er den beste tegneren. Han kom fra ingensteds, stilen hans utviklet seg bra og han var så full av ideer at vi andre bare brukte hans materiale. Jeg tegnet i en mer

Camelot 3000 kom i 12 numre og hvor skikkelsene i legenden om Kong Arthur og det runde bord ble reinkarnert i fremtiden.

realistisk stil, jeg bare oversatte hans sprøe ideer til min mer godtagbare stil, og så var det jeg som ble populær - ikke han.

-Du hadde en annen timetabell enn de andre tegnerne siden du ikke tegnet like raskt. De måtte utelate dine historier...?

-Det er riktig. De måtte planlegge mine historier måneder i forvegen. De visste at jeg brukte seks uker på noe de trengte om tre uker. Så de løy stadig om deadline.

-Da du tegnet forsider, imiterte du stilen til de andre tegnerne?

-Jeg likte godt *D.R. and Quinch* skrevet av *Allan Moore*. *Alan Davis* tegnet serien og da jeg lagde forsiden, tegnet jeg slik han ville ha tegnet dem på min måte. *Judge Dredd* ble etterhvert en kult, og *Time Out* (et ukeblad med oversikter over hva som skjer i London) ville at vi skulle lage et cover for dem. Det var litt artig, fordi den aller første betalte jobben jeg gjorde, var en illustrasjon for nettopp *Time Out*. Det fikk jeg 5 £ for.

Etter å ha jobbet med *Judge Dredd* i to og et halvt år, fikk jeg begynne for (det amerikanske serieforlaget) *DC*. Jeg likte seriefigurene deres siden jeg hadde vokst opp sammen med dem. Og jeg innså også at *Judge Dredd* ikke betalte meg godt nok og var villig til å tegne hva som helst for *DC*. De ga meg denne historien om *Kong Arthur*...

-*Camelot 3000* var en pioner da det ble trykket på *Baxter paper*; hvitt, pent papir og solgt direkte?

-Tegneserier ble solgt i tobakkskiosker. De sto ved siden av avisene og var veldig billige. Folk kastet dem etter å ha lest dem. Derimot dukket det opp en rekke spesialbutikker som var kun for tegneserier, og *Camelot 3000* var det første bladet som bare ble solgt til disse forretningene. Det ble laget på bedre papir. Det ble mye drama i serien, mye prat og lite action. Det var først i de siste numrene at handlingen tok fart. (*Camelot 3000* kom i 12 numre). Skikkelsene i legenden om Kong Arthur og det runde bord ble reinkarnert i fremtiden. Sir Tristian ble reinkarnert som en kvinne og Tristian var ikke særlig glad for dette. Da hans elskede Isolde også

Et utvalg av Brian Bollands omslag...

Bollands forsider er ikke bare monumentale, men også uortodokse. Legg merke til hyllesten til den "gamle" Batman i medaljen øverst til venstre...

-Hadde du noen historier i tankene da du lagde portfolioen?

-Nei, jeg lette frem disse figurene fra fantasien og tegnet dem. Fem andre tegnere skulle også være med på portfolioen og jeg var fornøyd med mine tegninger fordi jeg ikke tegnet superhelter mens alle de andre gjorde det. Som en liten internspøk med utgiveren hadde jeg tegnet små frosker på alle sidene. Vi engelskmenn kaller franskmennene som kjent for *frogs*. (Nytt lysbilde). Her ser vi noen sider fra serien *Munrons Bar* som gikk i *Grimjack*. Figuren Quinch fra *2000 AD* har jeg lurt inn i et bilde. Og her er noen bilder fra *The Killing Joke* (på norsk som *Det glade vanvidd*).

-Hvor lang tid brukte du på dette albumet?

-Tre år. Det tok ett år å organisere boka og to år å tegne den. Jeg møtte Frank Miller og fortalte at jeg lagde et album med Batman og han svarte at det gjorde han også; *The Dark Knight*. Farveleggeren til *The Killing Joke* brukte skarpe farver, noe som virket bra noen steder og ikke fullt så bra andre steder. For å forandre Jokeren fra den elskelige klovnen han var, lot vi ham gjøre noe forferdelig som ikke var morsomt. Jeg liker ikke vold, men her ville jeg vise noe utrivelig. Har du sett bilder av folk som er skutt eller påkjørt av bil, så er det ikke poetisk, men groteskt.

-Den siden hvor Gordon ser Barbara liggende skutt på gulvet (side 26 i *Det glade vanvidd*) er en veldig stygg og grotesk scene. Hvor mye av dette er ditt arbeid, og hvor mye kommer fra Alan Moore?

-Manuset som Alan leverte var noe av det største og tykkeste som noensinne er laget. Det er gigantisk. Han brukte to og en halv side for å

ble reinkarnert som kvinne, skapte det en del problemer for disse figurene.

-Du har sagt at du legger stor vekt på ansiktsuttrykk og kroppspråk.

-Illustrasjoner av figurer som bare slår hverandre er bare kjedelig. Den menneskelige kroppen kan uttrykke mye mer enn å slå noen gjennom en vegg. Personlig liker jeg å fremstille emosjonelle scener for å gi meg anledning til å fremstille ansiktsuttrykk. Jules Schwartz var redaktør for alle de bladene jeg leste som liten. Da jeg traff ham var han redaktør for *Superman*. Han ba meg tegne omslag til bladet og han sa at jeg kunne tegne akkurat hva jeg ville, så skulle han få noen til å lage historier som passet til tegningene. Etter at *Camelot 3000* var ferdig ville jeg ta en pause og dro på en seks ukers tur til Kina. Da jeg kom tilbake igjen, ville en fransk utgiver at jeg skulle lage en portfolio. Jeg kunne lage hva jeg ville og jeg prøvde å nå grensen for hva jeg kunne fremstille. Noen av figurene ble senere brukt i noen historier.

beskrive den frøste scenen. Noen ganger ville han ha med flere detaljer enn hva jeg ville få plass til. Jeg tegnet først en utgave hvor vi ser Barbaras nakne kropp på bildet i midten, men vi fant ut at det var for påtrengende og erstattet det med et bilde av Barbaras ansikt i kramper. Jeg tror det har større virkning når man må forestille seg mer av handlingen. Bilen som Batman bruker, er ikke blitt tegnet siden Dick Sprang tegnet den på 50-tallet. Som en hyllest til ham stjal jeg bilen. Jeg har snakket med ham siden, og det virket ikke som om han hadde noe imot det. Et anakronistisk bilde hvor jeg blander sammen elementer fra 40- og 50-tallet med moderne ting tror jeg vil gi et godt inntrykk.

Her fulgte en rekke lysbilder hvor Bolland viste oss forsider som han hadde laget fra *Howard the Duck, Jeff Hawke, Batman* med mere.

-På denne sort/hvite forsiden til *Batman 447* brukte jeg teksten fra en russisk avis og DC ble litt engstelige. Om du bruker en tekst fra et annen blad eller avis, kan du bli anmeldt, men vi hørt ingenting om dette.

Jeg tegner ikke historier for tiden da det er lettere å lage omslag for ulike blader. Og det jeg har holdt lengst på med er å tegne omslag for *Animal Man.*

-Du har med mange streker og linjer i ansiktene og likevel får du frem ansiktsuttrykk på en måte som bare "cartoonists" pleier å få til.

-Jeg er veldig imponert over arbeidet til mange "cartoonists". Jeg ser ofte i speilet og lager grimaser for å se hvordan ulike uttrykk ser ut, og når noen ber meg å dyr, må jeg bla i mine dyrebøker.

-Hvem bestemmer hvordan et omslag skal se ut?

Fra den noe provokative "The Bishop and the Actress"

-Redaktøren sender meg manuset for de neste numrene og jeg kommer med forslag om hvordan jeg mener at de kan se ut. Har jeg ingen ideer, kan jeg spørre redaktøren om hva han mener bør være med.

Tegningene mine er alltid kommersielle og utgiverne vil alltid kjøpe dem. Men historiene *jeg* skriver er altfor merkelige og ingen vil lese dem. Jeg jobber i et medium som amerikanerne mener de oppfant og jeg lager amerikanske serier for amerikanerne. Men når jeg lager *The Actress and the Bishop* vil jeg ha dem ekstra britiske. Historiene går derfor på rim og er dermed umulig å oversette.

-Er du påvirket av andre tegnere?

-Jeg liker en rekke tegnere, som også har en helt motsatt stil enn meg selv. Alex Toth, for eksempel, er en favoritt, og Jesus Blasco. Jeg liker også endel filmer som David Lynchs *Ereasorhead*, og filmer av Andrej Tarkowski. I hans filmer er interiør alltid vått og rotete og lyset ofte uvanlig. Ting glir inn i mørket. Vi arbeider på et vis på samme måte når det gjelder kontrasten mellom sort og hvitt.

-Når Neal Adams tusjer, så har han streker her og der mer tilfeldig, mens du er mer omhyggelig med hvor du plasserer tingene...

-Jeg beundrer Neal Adams og hans teknikk. Han kan slå seg løs og likevel få bilder som fungerer. Selv studerer jeg teknikker, men jeg vil at leserne skal se på innholdet i bildet og ikke tegnernes teknikk når han leser en serie. Selv må jeg følge mitt eget mønster når jeg tegner.

Den filipinske tegneren Nestor Redondo har en et nydelig penselstrøk og han brukte parallelle linjer for å gi en skygge-effekt, og da jeg hadde lært meg dette, var det umulig å forlate det igjen. Jeg har aldri tusjet for noen andre tidligere, men da Neal Adams ba meg ganske nylig om å tusje omslagene for et nytt blad. *Mr. Mystic* tok det flere år å få ut, men han truer med å gi ut *Crazyman* hyppig. Det er en utfordring å tusje hans blyantlinjer da jeg ikke alltid ser hva alt skal bli. Men jeg tusjer det, og det fungerer.

Brian Bolland brukte god tid på å signere for fansen. Enkelte tegninger spanderte han opp til en halvtime på...

Fra Hal Foster til Alex Raymond

—*Fra fantasy til science fiction:*

—Klassisisten og Romantikeren

Både Hal Foster og Alex Raymond representer en viktig del av tegneserie-historien med henholdsvis *Prins Valiant* og *Flash Gordon*. De står begge for en episk eventyrserie som særlig blomstret på avisenes søndags-sider. De står begge for den dyktige tegning med klassiske trekk. De lagde begge atypiske tegneserier uten tekstbobler. Amerikaneren Greg Potter tar her spesielt for seg serienes visuelle uttrykk.

Hal Foster - Klassist

—Jeg kan ikke tegne Kong Arthur med et stort, svart skjegg, kledd i bjørneskinn med likt og ulikt av en rustning som romerne etterlot seg da de forlot England. Det er ikke det bildet folk flest har av Kong Arthur. Om jeg tegnet ham slik som historikerne har vist at han bør se ut som, vil ingen tro meg. (Hal Foster juli, 1969)

I 1929 kom de første eventyrseriene i avisene; *Buck Rogers* og *Tarzan*. Begge bestod av enkle helter, begge ble skrevet og tegnet av et tegner/skribent-duo, og begge fikk en utstrakt popularitet. Men kun den ene ville gi fødsel til grafiske fortellinger som en seriøs kunstform. Den ene var *Tarzan*, tegnet av *Hal Foster*.

Hal Foster ble født i Halifax, Nova Scotia den 16. august, 1892. Hans første år er som å lese historien om unge Abe Lincoln. Som sønn av en fattig, lite suksessfull forretningsmann, benyttet Foster mye av sin tid med å komme sultende gjennom kalde vintrer ved å drukne seg i skjønnlitteratur. Hans første forsøk på tegning var et selvportrett ved et starinlys foran et gammelt, sprukket speil. I tiden mellom 1906 til 1920 skaffet han seg inntekt på hjemstedet (og sluttet på skolen 18 år gammel) ved å jakte på skinn, samtidig som han kunne utforske uberørte elver i Manitoba og Ontario, og forsøkte også gullskjerping i Canadas Rice Lake-distriktet. Et ekteskap fikk ham til å bestemme seg for å bli bofast, og videre at tegningen kunne gi en fast husholdning.

Hal Fosters tegninger var på denne tiden røff og umoden, følelsesladet og uten mål, et talent uten retning. For fattig til å benytte toget syklet han de 1000 miles fra Winnipeg til Chicago for å studere tegning ved Chicago Academy of Fine Arts. Etter studiene jobbet han i reklamebransjen, og det var kun motvillig han ble trukket inn i tegneseriemediet. I 1928 tegnet han sin første Tarzan-episode (januar-mars) før han igjen gikk tilbake til reklamen. I september 1931 kom han tilbake for godt, men kun for å tegne søndags-sidene om *Tarzan*. Samtidig slo han seg ned i Evanston i Illinois.

Tarzan var ikke skrevet av Foster, men det var hans tegninger som ga serien dens kjølige, eksotiske uttrykk. Mens Dick Calkins med *Buck Rogers*-serien måtte kjempe for å få sine figurer proporsjonert riktig, syntes Foster helt uberørt med slike basis-problemer. Han var uberørt siden han i motsetning til mange av sine kollegaer på

Fra Hal Foster til Alex Raymond

36843
Prince Valiant
IN THE DAYS OF KING ARTHUR
WRITTEN AND ILLUSTRATED BY HAROLD R FOSTER
Our Story: VICTORY! THE FLEEING OUTLAWS ARE HUNTED DOWN AND THOSE WHO SURRENDER FACE SLAVERY; THE LEADERS, DEATH BY TORTURE. SUCH IS THE CUSTOM IN THESE DAYS. BUT PRINCE VALIANT ADMIRES A BRAVE ADVERSARY. "THORIC, YOU HAVE A CHOICE- DEATH, OR ACCEPT A MISSION I GIVE YOU."

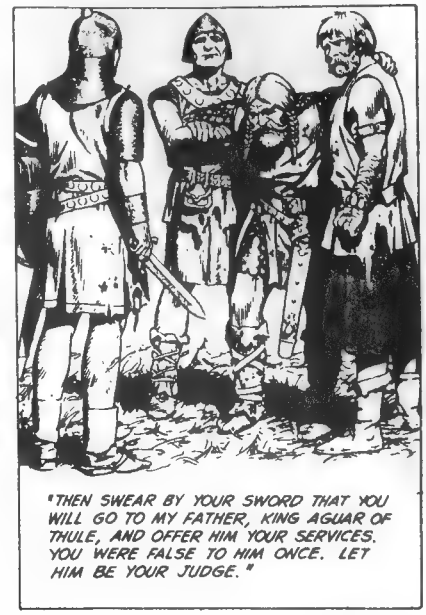
"THEN SWEAR BY YOUR SWORD THAT YOU WILL GO TO MY FATHER, KING AGUAR OF THULE, AND OFFER HIM YOUR SERVICES. YOU WERE FALSE TO HIM ONCE. LET HIM BE YOUR JUDGE."

I "Kong Arthurs tid", denne stripen er et umerket eksempel på Hal Fosters bruk av bevegelse og stoiske personer.

denne tiden, i seriemediets barndom, for lengst mestret dem. Foster kunne konsentrere seg om å beherske mediet og stilen, elementer som berører narrasjonen og skaper stemning.

Trett av andres prosa

Mens Calkins hele tiden bare illustrerte skribenten Phillip Nowlans prosa, *tolket* Foster Tarzan-manusene. Han arbeidet meget nøye med hvordan han kunne variere komposisjonen, balansen og tusjingen i forhold til de stemninger som hans skribents fortellinger beskrev. Det var denne typen av kunstnerisk integretet som gjorde at Tarzan kunne stå hode og skulder over sin fetter i romfartoperaen. Andre tegnere begynte å skotte mot Hal Foster for inspirasjon og han har i ettertid oppnådd berømmelse som "far til aviseventyrserien".

Etter seks år med Tarzan begynte Foster i 1937 sin mest berømte skapelse, *Prins Valiant*. I følge tegneren selv, var han nå trett av å illustrere en annens prosa, og fylt med begjæret etter å gjøre alt selv, skrev og tegnet han tyve fulle sider av Prins Valiant før han viste arbeidet til seriesyndikatet.

Nøye utarbeidet og langt foran sin tid, er historien om *Prins Valiant* ikke en serie av usammenhengende historier, samlet rundt en sentral skikkelse, som så ofte er tilfelle med seriefigurer. *Prins Valiant* er en organisk helhet som reflekter heltens høydepunkter og bølgedaler, og tiden og samfunnet rundt ham. Det siste er kanskje seriens beste kvalitet.

Prins Valiant

Som sønn av eksilkongen i Thule (rundt plassert i Norge, og andre ganger i Skottland), blir Valiant væpner for Sir Gawain før han blir en ridder ved kong Arthurs runde bord. Stolt og tidvis hensynløs og dumdristig, kjemper han for sin konges ære og for sin egen belønning mot saksere og hunere som invaderer England. Han reiser over hele Europa, helt til Det hellige land, og så langt unna som Afrikas jungel og så usannsynnlig som Den nye verden, i søken etter ære eller for å finne prinsesse Aleta. Sistnevnte gifter han seg med i 1946 og får fire unger med henne. Som familiefar kommer Valiant mer i bakgrunnen for sin eldste sønn Arn.

Det som opprinnelig var ment å være fantasy-serie med drager og

«Fantasy» —hva er det?

Horst Schröder kommer med en definisjon i *Fremtiden i serieruter* (se lenger ut), hvor han kommer frem til at begrepet er uklart. Det er svært flytende forhold mellom science fiction og eventyr. "Fantasy" er ofte definert som om ting som ikke *kan* eksistere, som troll, magi og lignende. *Conan* regnes som fantasy siden det foregår i sagnverden, men om samme historie foregår på en annen planet, blir det science fiction. "I prinsippet," sier Horst Schröder, "er hverken science fiction eller fantasy egne genrer, men snarere underavdelinger av en genre som man kan kalle *fantastisk litteratur* eller *fabellitteratur*."

Fra Hal Foster til Alex Raymond

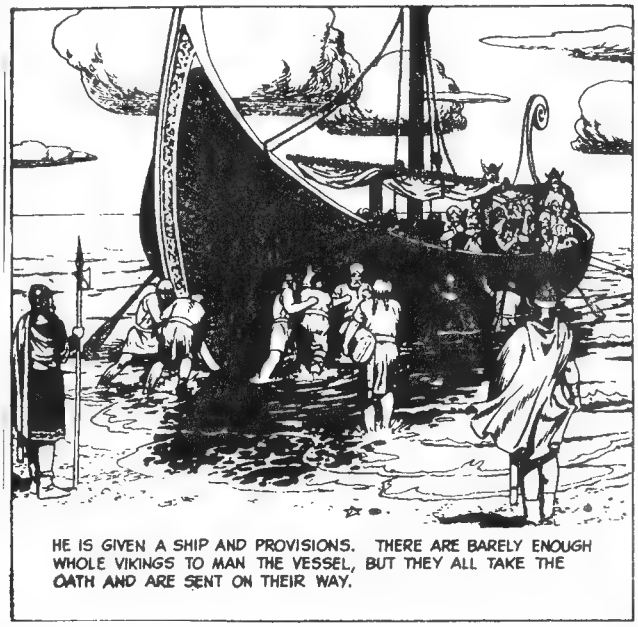
HE IS GIVEN A SHIP AND PROVISIONS. THERE ARE BARELY ENOUGH WHOLE VIKINGS TO MAN THE VESSEL, BUT THEY ALL TAKE THE OATH AND ARE SENT ON THEIR WAY.

THE WOUNDED KNIGHTS, AND THERE ARE MANY, ARE PLACED ON ANOTHER OF THE LONG SHIPS FOR THE LONG JOURNEY BACK TO CAMELOT.
"SIR VALIANT," COMPLAINS THEIR STEWARD. "YOU HAVE PROVISIONED TWO SHIPS, AND NOW THERE IS SCARCELY TWO DAYS' FOOD FOR US."

Detaljer spiller en stor rolle for troverdigheten i Hal Fosters serier.

trollmenn, fant Foster etterhvert ut at hans seriehelt var en altfor kompleks menneskeskikkelse for å kunne overleve innenfor rammene av en eventyrserie, men samtidig kunne han ikke overlate ham innenfor en verden av ren realisme. Så dypt menneskelig som ridderen var, bestemte Foster at det var viktig å beholde ham moralsk uberørt og bestemt, for det var essensen av den episke heltetype.

En virkelig situasjon ville nødvendigvis satt spørsmål ved noen av heltens handlinger.

Prins Valiants verden måtte likevel være virkelig nok til å tillate eksistensen av dypere menneskelige karakterer, men likevel fantastiske nok til å kunne slipe det knivskarpe skillet mellom det gode og det onde. Resultatet var et kompromiss: en lyrisk verden innenfor legender og historie blandet i en søt, tiltrekkende miks.

Klar og ren heroisme

Hal Foster blandet uten blygsel genuin historie med tilslørende legender. "I Arthurs tid", som Foster lett tidsetter Prins Valiants liv, er en tid hvor man har stilt spørsmålstegn om den legendariske kongen i det hele tatt har eksistert, og samtidig, i en annen mening, kan "Arthurs tid" plasseres historisk innenfor en bestemt tidsramme.

Fosters figurer er komponert i klare, rene, velproporsjonerte heroiske termer. Det er ingen deformiteter her, ingen hesligheter, og som utdraget fra serien viser, har den slagne soldat, tross hans nederlag, beholdt sin storhet. Figurene poserer gjerne heroisk og fremviser en bestemt selvkontroll. Selv skurken, Thoric (se fig.), framviser fysisk sin kongelige fødsel. Hans kraftfulle, mannlige kropp er velbalansert og poserende. Foster skapte sine figurer i ånden av middelalderens romantiske ridderfortellinger. Men samtidig, tusjingen for å frambringe disse figurene indikerer en vilje for detaljer og naturalisme.

Det er ingen bred, svepende linjer i Fosters arbeid, ingen glede i tusjen for tusjens egen skyld, men isteden en tilbakeholdenhet, nærmest puritansk bruk av tynne tusjstreker — en bestrebelse på å gjengi lys og skygge uten å stadig minne leseren på at hva vedkommende beskuer er et kunstverk og dermed ikke er virkelig. Figurenes heroisme og legendetilknytning er mikset med en historisk realisme i detaljene.

Ytterlige detaljert er tegningene av våpen, klesplagg og skip. Hver plate på Prins Valiants hodebånd er artikulert med tynne tusjstreker. Man kan tro at Foster måtte benytte evigheter i å undersøke tingenes tilstand, og så var også tilfelle, men hans figurer og deres uttrykk er mer fantasi enn historie.

Romantisk

Det ville være ugunstig for Fosters romantiske stil å framstille sine riddere med høy historisk realisme. Isteden har Foster kledd og væpnet sine karakterer med sin egen design — en design basert på, ikke kopiert fra, middelalderens klær, våpen og skip, en tidsepoke senere enn den som man plasserer Arthur i. Igjen, Foster mikser det legendariske med sin egen spesielle blanding av romantikk.

Prosaen reflekterer også denne blandingen. Foster avviser de tradisjonelle tekstboblene, og skaper en effekt ved å lese en historisk tekst samtidig som man ser situasjonen i bildet. Denne teknikken etablerer en historiske følelse, samtidig som for-

Fra Hal Foster til Alex Raymond

tellingen som sådan og replikkene beholder en arthuriansk følelse hvor et ord er ord, og ære en del av ridderverdighetens kode.

Bevegelsene i en tegneserien er helt nødvendige om den skal framtre som en grafisk fortelling og ikke som et kunstobjekt, og blir skapt alene gjennom tegnerens kunstneriske håndlag. Selv om Foster gjerne lar sine figurer posere attraktivt, er han forsiktig med å la dem bli statuer. Figurenes posering, den måten de står, lener seg eller sitter, indikerer at de er skikkelser av kjøtt og med benstruktur, slett ikke hud som dekker marmor. Figurene beveger seg og er levende, men, lik tegnerens tusjing, er det en tilbakholdende form for bevegelse. Vold er ikke fremtredende innenfor Fosters dikteriske verden, selv i midten av en kampscene er ridderne grasiøse. Verdighet, sinnsro, opphøydhet er forsikringen om et romantisk univers hvor renhet styrer og som er de ledende krefter bak en Prins Valiant-karakter.

Mennene som dytter et vikingskip ut i sjøen er rolige og behersket i sitt arbeid. Det fins ingen linjer av svette i skjønnheten i deres framtreden. Utvi-

Hal Fosters Prins Valiant er den rendyrkede romantiske helt, ren i hjerte og handling, i en tid hvor et ord er ord, og ære en del av ridderkodeksen.

det bevegelse blir skapt ved at ingen figur gjentar en annens bevegelse eller framtreden, enhver har et individuelle uttrykk og forhøyer dramaet i *Prins Valiant* på samme måte som skuespillere på en scene.

Bevegelse

En tredje type av bevegelse finner man i tegneseriens vesen; bevegelsen som fører fra den ene tegneserieruten til den andre — kjennetegnet på den gode grafiske fortelling. I rute en i serieutdraget ser vi Prins Valiant med sverdet draget og lent over skulderen. I rute to er synsvinkelen forskjellig, vi ser hva Prins Valiant ser, som indikeres med at sverdet rolig er på veg ned, pekende mot Thoric. Og i rute tre kompletteres bevegelsen, og handlingen, hvor sverdet peker direkte mot Thorics føtter. Våre øyne er blitt ledet fra venstre mot høyre uten anstrengelse som om det var et "kamera". Kameraets bevegelser flytter oss ikke fra den ene ruten til andre, men skifter vårt fokus fra mennesker til elementer og om nødvendig tilbake igjen.

Begrepet "kamera" er ikke helt heldig i forbindelse med Hal Fosters arbeid. Av alle tegneserietegnere er han den som er minst influert av fjernsyn og film. Hans fortellerteknikk bygger på en litterær tradisjon framfor en visuell. Dette kan sees i Fosters vilje til å skape en historisk framfor en umiddelbar, på-stedet-følelse. Og, Fosters menn og kvinner er ikke sexobjekter. De har skjønnhet, men det er en skjønnhet uten erotikk, en

Burne Hogarth — mellomleddet?

Da Hal Foster ga opp *Tarzan*, fikk Burne Hogarth jobben med å videreføre serien. Hogarth har den samme klassiske stil som Foster og Raymond, men er mer barokk enn de andre to. Hans mennesker er perfekte anatomi-studier, men ser slik ut også; mennene er overmenn, hvor hver sene, hver muskel alltid er spent til bristepunktet — løvene er mer "løvete" enn løver flest.

Hogarth, født i 1911, var kun 12 år gammel da han fikk sin første leksjon ved Art Institute i Chicago, og ble meget utdannet med tiden: eksamener i både antropologi og kunsthistorie. Knapt 16 år gammel fikk han sin første serie på trykk; den handlet om berømte kirkebygg verden over. Han virket som lærer i kunsthistorie da han i 1937 overtok *Tarzan*. Han videreførte figuren i Fosters høyrenessanse-rammer, men sprengte disse etterhvert.

Etter krigens slutt gikk han trett, startet en ny serie, *Drago*, men uten suksess, vendte tilbake til *Tarzan* og tegnet denne stødig fram til 1950.

I Norge var det Hogarths

tegninger som ble benyttet i Tarzan-heftene som kom ut til jul. Uten Hogarth forsvant *Tarzan* også i Norge.

Fra Hal Foster til Alex Raymond

skjønnhet i framtreden og handling.

Ikke uten kritikk

Det betyr ikke at *Prins Valient*-serien er uten kritikk. Å ikke benytte tekstbobler, er uansett et lite amerikansk trekk, og gjør dessuten serien til en hybrid i seriesammenhengen. Som sådan er den mer tilbakeskuende enn kun i emnet. Handlingen i serien beveger seg også faretruende langsomt, delvis på grunn av den tunge teksten, delvis på grunn av Fosters statiske komposisjon og manglende rytme.

I 1971 orket ikke Hal Foster lenger å tegne serien og overlot dette arbeidet til John Cullen Murphy — som kun aksellererte seriens kommende slutt. Hal Foster døde i 1982.

Prins Valiant har også kommet ut på norsk, og enkelte antikvariater kan kanskje gi resultater. I Danmark fortsetter man å utgi den samme utgaven som kom ut som album i Norge, dvs. i stort format, kronologisk, svak sort trykk og en horribel og sannsynligvis spansk, ikke-original farvelegging som ikke er Hal Foster verdig.

Alex Raymond – Romantikeren

-Jeg besluttet oppriktig at tegneserier er en kunstform i seg selv. Den reflekterer liv og tider mer nøyaktig og mer artistisk enn magasinillustrasjon siden den er helt og holdent krativ. En illustratør arbeider med kamera og modeller; en serietegner begynner med det hvite papiret og drømmer opp alt sammen — han er skribent, regissør, redaktør, og kunstner — alt på en gang.
(Alex Raymond)

Under: Alex Raymonds første Flash Gordon-side.

Tarzan og *Buck Rogers* kontrollerte markedet for eventyrserier i avisene. Deres distributør, United Feature Syndicate, tjente penger som gress. Andre syndikater forsøkte, men kunne ikke konkurrere i samme klasse. Chester Goulds *Dick Tracy* kom i 1931, fulgt av *Connie, Tailspin Tommy, Scorchy Smith, Dickie Dare, Tim Tyler's Luck* og *Brick Bradford*. Så, i 1934, begynte Uniteds erkerival, King Features Syndicate å publisere en romfarts-

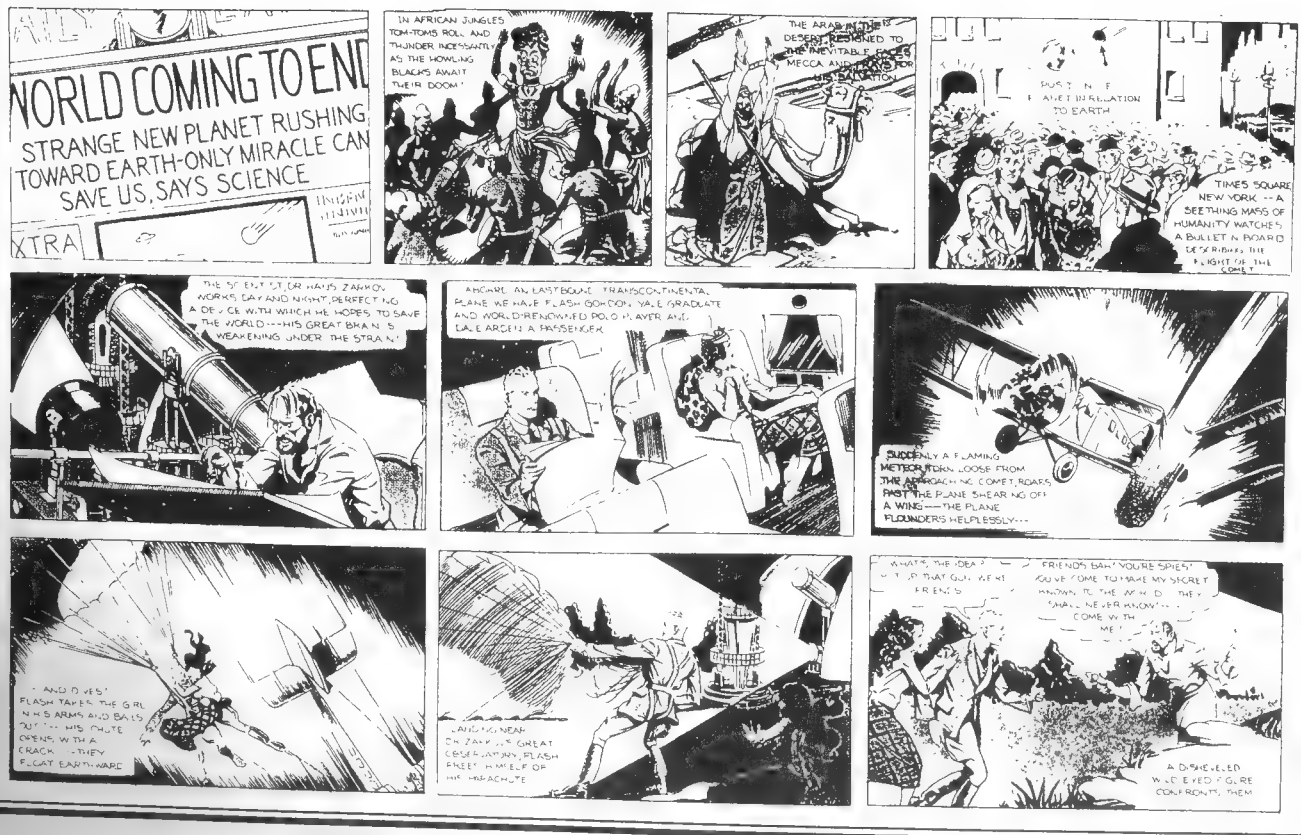
WORLD COMING TO END
STRANGE NEW PLANET RUSHING TOWARD EARTH-ONLY MIRACLE CAN SAVE US, SAYS SCIENCE
XTRA
IN AFRICAN JUNGLES TOM-TOMS ROLL AND THUNDER INCESSANTLY AS THE HOWLING BLACKS AWAIT THEIR DOOM!
THE ARAB IN THE DESERT, RESIGNED TO THE INEVITABLE, FACES MECCA AND PRAYS FOR SALVATION!
TIMES SQUARE NEW YORK -- A SEETHING MASS OF HUMANITY WATCHES A BULLET N BOARD DESCRIBING THE FLIGHT OF THE COMET
SUDDENLY A FLAMING METEOR TORN LOOSE FROM THE APPROACHING COMET, ROARS PAST THE PLANE SHEARING OFF A WING -- THE PLANE FLOUNDERS HELPLESSLY---
FRIENDS BAH! YOU'RE SPIES? SO I'VE COME TO MAKE MY SECRET KNOWN TO THE WICKED THEY SHALL NEVER KNOW! COME WITH ME!
A DISHEVELED WILD EYED FIGURE CONFRONTS THEM

Fra Hal Foster til Alex Raymond

opera som skulle begrave alle andre romfartsoperaer.

Den omhandlet en universitetsutdannet (Yale) og verdenskjent polospiller (sic) ved navn *Flash Gordon* (norsk: *Lyn Gordon*) som unngår døden i et flykræsj ved å hoppe i fallskjerm sammen med den vakre Dale Arden("en passasjer")i armene. Skjebnen ville at de skulle seile ned ved et stjerne-observatorium hvor de skulle møte en rasende Dr. Hans Zarkov. Med pistol tvinger Zarkov dem inn i et romskip og sammen fyker de avgårde til planeten Mongo. Alt dette i løpet av ca 9 serieruter!

Hva som følger er tegneseriehistorie. Alex Raymonds *Flash Gordon*

Raymonds "andre" periode var preget av en liberal bruk av tusjskravering som skapte en disig atmosfære-effekt...

ikke bare konkurrerte med suksess med *Tarzan* og *Buck Rogers*, den gikk forbi dem.

Født den 2. oktober 1909, var Alex Raymond sønn av en sivilingeniør og vegbygger. Oppmuntret av sin far til å utvikle sitt talent, begynte Alex å tegne mens han var svært ung, men sluttet i en alder av tolv. Full av seriøse intensjoner begynte Alex på Iona Prep School i New Rochelle på et idrettsstipend og senere avslo et fotballstipend ved Notre Dame.

Hans karriere som ordreassistent ved Wall Street ble kappet av ved børskrakket i 1929 og i fortvilelse vendte han tilbake til tegningen. Mens han gikk på Central School of Art ble han oppmuntret av Russ Westover, en nabo, til forsøke å lage tegneserier. Westover var mannen bak *Tillie the Toiler*, og Alex fikk jobb som hans assistent. Ganske snart beveget han seg videre ved å assistere Chic Young på *Blondie* og Lyman Young på *Tim Tyler's Luck*. I 1934, mens King Features så seg om etter en eventyrserie som kunne konkurrere med de to store. skapte Alex Raymond *Flash Gordon* og *Jungle Jim*.

På samme tid, ble han invitert til å tegne *Secret Agent X-9*, en ny serie skrevet av den senere ikke helt ukjente forfatteren Dashiell Hammett. Alle de tre seriene ble utgitt omtrent samtidig. Arbeidspresset ble for mektig og Raymond ble tvunget til å gi opp *Secret Agent X-9*.

Kampen mot Ming

Den mektig kraft og tiltrekning i Raymonds mesterverk, *Flash Gordon*, ligger i dens episke kvaliteter. Ulik Fosters *Prins Valiant* som, i tra-

SO THIS IS THE FAMOUS "SEA OF MYSTERY" THAT THE AIRMEN FEAR SO MUCH!
MING'S AIR FLEET WILL NEVER FIND US HERE!
HAVING ESCAPED FROM MING'S CITY, FLASH, DALE AND DR. ZARKOV HEAD INTO THE TREACHEROUS FOGS WHICH COVER THE "SEA OF MYSTERY"
SUDDENLY, THE SHIP LURCHES WILDLY AND CHANGES ITS COURSE
THEY'RE RIGHT TO SHUN THIS SEA—OUR INSTRUMENTS HAVE GONE CRAZY!
FROM THE MYSTERIOUS DEPTHS OF THE SEA, A MAGNETO-RAY SEIZES THE ROCKET SHIP—ITS NOSE GLOWS HOTLY
QUICK, FLASH, OPEN THAT DOOR—WE'LL HAVE TO JUMP AND TAKE OUR CHANCES! DROWNING IS BETTER THAN BEING ROASTED ALIVE!
THE ROCKET SHIP PLUNGES, HISSING, INTO THE SEA, NEAR A ROCKY REEF
FLASH! ZARKOV, WHERE'S FLASH?
HE—HE WENT DOWN LIKE A STONE, DALE! I COULDN'T REACH HIM
AFTER A BITTER STRUGGLE, DALE AND ZARKOV STAGGER ONTO A WAVE-LASHED ISLAND
NEXT WEEK - INTO THE WATER WORLD!
© 1981 King Features Syndicate

Fra Hal Foster til Alex Raymond

disjonen av den ridderlige helt, rir inn og ut av forholdsvis lite relaterte eventyr, er Raymonds Flash Gordon-helt bygget opp rundt et sentralt mål; kampen for å frigjøre planeten Mongo fra den tyranniske keiser Ming den nådeløse. Denne målsetning leder Flash og hans følge Dale Arden og Dr. Zarkov over hele Mongo (som antas må være mindre enn Jorden). På sin vandring råker de sammen med dronning Undinas undersjøiske sivilisasjon, et skogkongedømme, tretopp-byen til prins Barin, isriket til dronning Fria og utallige andre underlige og eksotiske folk og steder, futuristiske byer og storslåtte landskaper, tidvis i sammenstøt med Mings tropper til den endelige frigjøringen av Mongo skjer i juni 1941.

Flash Gordon er mer enn bare fortellingen om en dumdristig helt — det er et mesterlig panorama som avbilder en hel verden. Som *Illiaden, Odysseen*, eller *Bibelen*, er Raymonds serie en opptegnelse over levesettet til en bestemt rase (et levesett som er forbausende konstant til tross for de mange og varierte manifestasjoner) og deretter, når portrettet er fullstendig, er det en konfrontasjon mellom den blonde frelseren og hans mørke, onde fiende. Dog, ulik de antikke episke dramaer, er *Flash Gordon* ren fantasy, sammenlignbare med J.R.R. Tolkiens *Ringenes herre*. Det er ikke en fortelling som veves ut av faktisk historie, det er en skapelse med egen historie. Innenfor denne historien er de mytiske spor større enn legenden i seg selv.

Jesus, Robin Hood og Herkules i ett

Flash Gordon er Jesus Kristus som i episoden fra 4. mai 1941 våkner fra en "dødstrance" for å redde planeten Mongo fra det onde. Flash Gordon er Robin Hood som samler sammen en bande av frihetskjempere som skjuler seg i Mongos enorme trær og skoger til den dagen hvor de samle makt mot den korrupte hersker. Flash Gordon er Herkules viss styrke og krigsstyrke leder ham til å utføre en rekke umulige oppgaver og lar ham vinne en plass blant Mongos herskende slott. Flash Gordon er alt dette og mer til. Han er sentrum i et helt universium, og den perfekte episke helt.

Det krevde en meget spesiell type artisteri for å opprettholde rikdommen og det veldige i historien om Flash Gordon. Ved å vurdere hans tidligste arbeid, kunne man tro han ikke var i stand til utføre det som skulle komme. Hans første Flash Gordon-side er komponert i en rigid og tom stil som latterliggjøres av dagens seriekritikere. Hans figurer er utført på samme måte som omrissfigurer i en malebok for barn. Det som er av skyggelegging er gjort med solide blokker av sort og skisseaktige og tilfeldige diagonaler. Men Raymonds håndverksmessige modning utviklet seg raskt, og kun to år etter kan man beskue tegneren ha en helt annen tilnærming til sine serier. Enkle omriss-

Hvordan å koke suppe...

I motsetningen til hovedartikkelen, som hovedsakelig lar seg oppta av billedanalyse, og mer overser Flash Gordons andre sider, er den brillante serie-analytikeren *Horst Schröder* mer nyanasert, iallfall sett i sammenheng med ovennevnte. I *Fremtiden i serieruter* (Semic 1982), oversatt av den ikke ukjente Jon Gisle, har vi trukket ut følgende kraftsalve:

«Raymond bygget på en eldre fantastisk tradisjon enn det Calvins og Nowlan gjorde i Buck Rogers. Han var inspirert av to forfattere som var forløpere for science fiction, Abraham Merrit og E.R. Borroughs. Særlig finnes det mange parareller til Flash Gordon i Borroughs' romanserie om John Carter of Mars (påbegynt 1912). I likhet med disse romanene var Flash en nærmest rendyrket eventyrserie krydret med enkelte science fiction-klisjer.

...Mongo var en besynderlig blanding av føydale, orientalske, asiatiske, gammelnordiske og sf-betonte elementer i svært populær utforming. Romerske gladiatorleker ble sauset sammen med avanserte fly, middelalderborger med harem a la Hollywood...

...Flash er en typisk billedbokhelt, lys og arisk, muskuløs og — påstås det — intelligent.... Følelelser fins selvfølgelig først og fremst hos Dale Arden, jenta til Flash. Hun er utrolig enfoldig, Flash meget underdanig og kommer alltid ut i vanskelige situasjoner som hun må reddes fra.

...Fortellermessig er ikke Flash Gordon rare greiene. Selv Buck Rogers hadde antagelig mer intelligente intriger. Etter en stund virket det som om Flash opplevde de samme eventyrene om og om igjen.

...Den påtagelige erotiseringen av serien minner om dårlige ukeblad. Det er en puritansk erotikk — det "skjer" ikke noe. Det hele piffes opp med vakre jenter i utfordrende positur. De sadomasochistiske trekkene ved serien blir av og til forsterket av piskescener og slagsmål kvinner imellom.

...Også rasistiske innslag var det mange av, både i hierarkiet av folkeslag fra apemenneskene opp til herrefolkrasen...og i holdningen til "den gule fare". Det siste trekket har visse røtter i tidens populærlitteratur: den "mongolske" keiser Ming minner ikke så lite om Sax Rohmers erkeskurk Fu Manchu.»

Fra Hal Foster til Alex Raymond

figurer er blitt tilbakelagt, og hans episode fra 12. april 1936 avslører et skifte til en fri, lett og barokk stil.

En barokk stil

Hans tusjarbeid består av luksuriøse, svepne linjer med varierende tykkelser, teksturer og former, hvert linjesett skaper et bestemt romplan. Og det er dette som er skjønnheten i Raymonds arbeid; overføringen av linjer til rom og dybde, og derigjennom skaper en skjønnhet i tegningen i seg selv. Det er tegninger som ikke trenger farvelegging, akkurat som en marmorstatue, farver vil bare distrahere.

Ett utdrag preget av vertikal design, mens vold indikeres av et nytt zikzak-mønster...

Denne lyse, barokke stilen hjelper også å forhøye auraen av fantasy. Det frie spill av tusjarbeid på hver eneste flate skaper en slags yr skodde i atmosfæren, og hvor Raymonds karakterer flyter i et kosmos av ren tekstur, og selv om de er fremmede i framtreden og handling, intrigerer de oss. Vi blir dratt inn i deres liv på grunn av glamoren i deres omgivelser. Vi blir slukt av hver enkelt tusjpenselstrøk. Og på grunn av skjønnheten i Raymonds tidligste stil, blir virkeligheten i Flash, Dale og Zarkovs liv fullstendig uvirkelige. Heller enn å være karakterer av kjøtt og blod, blir vår heltetrio kun objekter i en helhetlig design. Mer beherskelse er nødvendig fra Raymonds side for å gjøre sine figurer verdige lesernes interesse.

Alex Raymond fant inspirasjon for en beherskelse i Hal Fosters arbeid. Som beundrer av *Prins Valiant*, begynte Raymond gradvis å forstå hvor mye denne serien kommunikerte i det subtile i komposisjonen.

Heller enn å vise seg fram på en grandios måte, var Foster en stille håndverker viss lavmålhet var gull verd. *Flash Gordon* mistet gradvis sin ville barokkstil til fordel for en mer tilbakeholden klassisisme, men Alex Raymond mistet aldri sin kjærlighet for skjønnheten i godt tusjarbeid. Det resulterte i at Flash Gordons stil ikke lot seg gli inn i Fosters puritanisme, men forble mer kontrollert enn hva den opprinnelig var.

Lykkeligvis var dette nettopp den rette teknikk for å frambringe seriens fantasy-rikdom. Hadde Alex Raymond

DISGUISED AS A SECRET POLICE OFFICER, FLASH CLEVERLY CHANGES THE DEATH-RAY CONTROLS PREPARATORY TO ENTERING MING'S CONCENTRATION CAMP---
ONCE PAST THE DEATH-RAY, FLASH SWITCHES IT ON AGAIN AND CONCEALS HIS CONTROLLING DEVICE IN THE SPACEPHONE BOOTH ON THE PRISON SIDE OF THE RAY.
FLASH BOLDLY BLUFFS HIS WAY INTO THE CAMP--"SPECIAL INSPECTION, BY ORDER OF THE EMPEROR--I'M CAPTAIN GORDO OF THE SECRET POLICE. YOU WILL ESCORT ME, WARDEN."
IN CONSTANT FEAR OF THE DREAD SECRET POLICE, WARDEN TERRO TAKES IT OUT ON HIS PRISONERS--
"OUT OF MY WAY, YOU DOGS!"
FLASH ALMOST BETRAYS HIMSELF, AS TERRO PROUDLY POINTS OUT EXAMPLES OF HIS BRUTALITY. BUT, AS ONE OF THE SECRET POLICE, HE MUST SEEM UTTERLY HEARTLESS--"DON'T WASTE TIME ON THIS SCUM!" HE SNARLS--"SHOW ME THE SPECIAL PRISONERS OF STATE!"
FLASH STERNLY MARCHES THROUGH TERRO'S GALLERY OF HORRORS TO THE DEEPEST DUNGEON WHERE DALE AND ZARKOV ARE PENNED IN TINY TORTURE CELLS--CELLS FASHIONED TO PREVENT THEIR OCCUPANTS FROM STANDING ERECT, SITTING OR LYING DOWN!
NEXT WEEK: UNMASKED 3-2-41.
Copr. 1934 King Features Syndicate, Inc., World rights reserved.

Fra Hal Foster til Alex Raymond

gått helt i Hal Fosters fotspor, ville essensen i hans arbeid ha blitt skadelidende. I steden ble Raymonds modne stil en kombinasjon av solide, helhetlige karakterer i en klar, ordentlig verden av forsiktig konstruert tekstur.

Kontrollert stil

Den *Flash Gordon*-serien som vises på motsatt side er fra 1941 og representativ for Raymonds endelige fantasy-stil. Vi kan observere hvor tett kontrollert og mesterlig utført Raymonds strekarbeid er blitt. Ikke én linje er feilplassert, for tykk eller tynn. Tegnerens penselkontroll er enestående. Vi kan også lese Raymonds håndverksmessige mesterhånd. Hver rute er komponert på en ordentlig og klar måte som reflekterer det knivskarpe skillet mellom godt og ondt i Flash Gordons romantiske verden.

I den andre stripen fra 2. mars er for eksempel dominert av horisontale "dødsstråler". Rute tre gir ekko om dette; Flashs kropp former en vertikal, vaktens pult, gulv og veggutsmykning skaper det horisontale. Den gjentagelse i design indikerer at handlingen innenfor tidsrammen av disse to rutene har stått stille. Så, med den fjerde rutens voldscene blir denne fulgt opp med et nytt geometrisk mønster; en zikzak-form reiser fra Flash til vakten og til den første fange til den andre. Den femte ruten skifter igjen brått vårt perspektiv og vi ser oppover på en scene vi ville heller feste våre øyne på — en scene av tortur og underforstått utpining og angst.

Her ser vi også et glimt av Raymonds sans for det erotiske. Sex er en markant faktor i glamoren i Flash Gordons verden. Raymonds figurer er influert av hans kjærlighet for filmidoler og deres filmiske motpart av motsatt kjønn. Den siste ruten gir igjen ekko av det vertikale med gjennomgang av det horisontale motiv, men også et nytt element har blitt lagt til. Dale Ardens kurvede figur skaper en slags parentes, avslutter stykket og overfører oppmerksomheten på pikens fryktelige forfatning. I den sanne romantiske ånd, forøvrig, så har ikke torturen rotet til heltinnens hårfrisyre.

Alex Raymonds dialoger, er som Hal Fosters, utført uten tradisjonelle tekstbobler. Raymond hadde forlatt bobler i stripen fra 27. mars 1938 og, for en tid, lot sine dialoger stå i blokker med kun en enkel strek for å indikere hvem som snakket. Her har Raymond samlet dialogene på samme måte som Foster, men med en annen hensikt. Raymonds tekstblokker skal ikke gi en historisk følelse til serien, men heller framholde seriens romatiske renhet. Den varsomme innføringen av tekstblokkene i rutenes helhetlige struktur lar dem bli en del av det estetiske hele.

Vertikal og horisontal

Ved å vende vår oppmerksomhet mot episoden fra den 6. april 1941, (ses på neste side) ser vi at handlingen har aksellererte, og Raymonds layout er dominert av horisontaler. To vide paneler strekker seg over første stripe i steden for de vanlige tre. Flashs gevær lener seg mot en rett søyle og en tilsvarende rett figur som jevnstiller deres styrke. En freudiansk tolkning mellom "rett" og "erekt" er også nærliggende. De flyktende fangene er fulgt av det sorte vindu bak dem og den fallende fangen under dem.

I rute to fortsetter Dales arm den horisontale handlingsstrøm mens hun står like støtt og stoisk som Flash. Vår synsvinkel i begge rutene er nære og lave for at Raymond skal dra oss inn i sentrum av tumultene.

De gjenstående tre rutene (som vi ikke viser) fokuserer mer på menneskelige heltgjerninger enn fryktsom flukt. Den første av de tre er vertikalt konstruert, sentrerer oppmerksomheten på Flash Gordons ensomme bakstøtte. Den midterste ruten med dens fulle tredimensjonale skravering av Flash og Zarkov, gjentar det faktum at de er av kjøtt og blod. Deres opprør mot Mings vakter er risikabelt. Og i den siste ruten som består av en oppadgående diagonal formet i de to liggende kroppene og assistert av svepet i Flash Gordons arm i forrige rute, giren parallell til den oppadskuende, idealistiske dristigheten til duoen.

Fyldig og romantisk

Alex Raymonds modne stil forteller historien fyldig og romantisk; det er en rik, frodig stil, men utstiller kontroll og planlegging — den ideelle stil for å framstille romantisk, voksenorientert fantasy.

Alex Raymond som inspirasjon

I den nå forgagne tidsskriftet Serie-Fokus, TEGNs forgjenger (om man vil), er det et intervju med den unge Knut Westad, Fantomet-tegner i den klassiske stil, som kommer inn på sine inspirasjonskilder. Det er mulig Knut har endret mening siden da, men er likevel interessant som en paradigme:

—«En kan nesten si at jeg var "opphengt" på klassikerne Raymond, Hogarth og Foster. Av disse var nok Raymond viktigst for meg. Jeg vil si det slik at jeg føler et slektskap med ham, uten at jeg dermed regner meg i samme klasse. Hans Lyn Gordon, særlig fra perioden 1939—40 er kanskje den mest etterlignede av alle realistiske serier. Ikke rart, for den er rett og slett en fryd for øyet; den har en nesten umennskelig eleganse. Sammenlignet med Raymond blir Foster stiv og posteraktig, mens Hogarth blir for mye "renessansekunstner"...»

Fra Hal Foster til Alex Raymond

INSIDE THE ADMINISTRATION BUILDING, DALE POINTS THE WAY TO THE ESCAPE TUNNEL.
Copr. 1941 King Features Syndicate, Inc., World rights reserved

Den heroiske helt og heltinne som selv i trengte situasjoner lyser av stoisk ro...

Etter frigjøringen av Mongo i 1941, er Flash Gordon en kort tur tilbake på sin hjemplanet Jorden, men returnerer i 1942 med sine to partnere, men kampen mot den onde tyrann Brazor hadde ikke den samme tiltrekning som de tidligere hendelser. Når Raymond går inn i marinen i februar 1944, etterlater han *Flash Gordon* og sin heftige, romantiske stil på en gang. Den siste stripen står 30. april 1944, og *Flash Gordon* er blitt tegneserie-historie, iallfall med Raymond som tegner. Serien fortsetter med andre, først hans assistent Austin Briggs (til 1948), deretter Mac Raboy, så Dan Barry og en rekke andre. Alex Raymond skrev *Flash Gordon* selv, men kun i begynnelsen. Han trakk inn Don Moore på manussiden som fulgte med helt til slutten av 1940-årene.

Rolf Kirkeby

Da han kom tilbake i 1946 (fra marinekorpset som kaptein i Stillehavet, og demobilisert som major) begynte han å arbeide med en ny serie, *Rip Kirby* (norsk: *Rolf Kirkeby*). Det var en bebrillet, piperøykende privatdetektiv, med en mye mer lineær, skarp, tydelig, realistisk stil.

Rip Kirby representerte en annen type som fant uttrykk i en mer lineær realisme...

På samme måte som *Flash Gordon*, var *Rip Kirby* en mektig suksess. Den går fortsatt daglig (men aldri som søndags-side) i mange aviser den dag i dag, utført av den talentfulle John Prentice. Ulik *Flash Gordon*, skulle ikke dens skaper få anledning til å fullføre historien til dens kulminasjon. På den samme dagen som hans *Rip Kirby*-stripe viste Rip Kirby fikse sin bil, blir Alex Raymond dødelig skadet i sin egen bil på Clappboard Hill Road i Westport, Connecticut i 1956. Han ble bare 47 år gammel.

Hal Foster og Alex Raymond rangeres høyt og deres influering på senere tegneserietegnere er betydelig. Deres integritet og kreativitet har inspirert mange til å følge samme spor. I Norge har f.eks. Knut Westad uttalt seg fordelaktig om deres storhet. Deres håndverk har etablert standarder som få har nådd. Sammen med Will Eisner er Hal Foster og Alex Raymond fedre til den romantiske stil i grafisk fortellerkunst og deres arbeid, og så lenge som det finnes lesere, vil de bli stående som klassikere på området.

Greg Potter

(Oversatt og bearbeidet (herunder også sidespalter) av Finn Bjørklid)

En titt inn i tegnerens verksted

Det er ikke mer enn noen få år siden den første tegneserie ble laget helt og holdent på liten MAC. Siden da har tegneserieverden og dataverden utviklet seg, og mest det siste...

Computergrafikk har influert tegneserier mindre enn annen illustrasjonsmedia, men det holder på å forandres, noe som viste seg da *Casper the Friendly Ghost* dukket opp på forsiden av PC-bladet *Personal Publishing*.

Artikkelen i *Personal Publishing* diskuterte det system som forlaget Harvey Comics' bruker for å reprodusere gamle serier. Over 40.000 tegneseriesider med Harvey-barna-figurene har blitt skannet (avlest digitalt) og oppevart på disklagre i en computer. Fortellingene er listet opp i en database etter hver enkelt figur, plot, og antall sider. Redaktørene i Harvey planlegger hver enkelt opptrykk basert på disse data, og sikrer seg at ingen fortelling er trykket mer en gang hvert femte år (den gjennomsnittelige alder for det kjøpende publikum bestående av barn). Computere blir også benyttet til legge farve på nytt

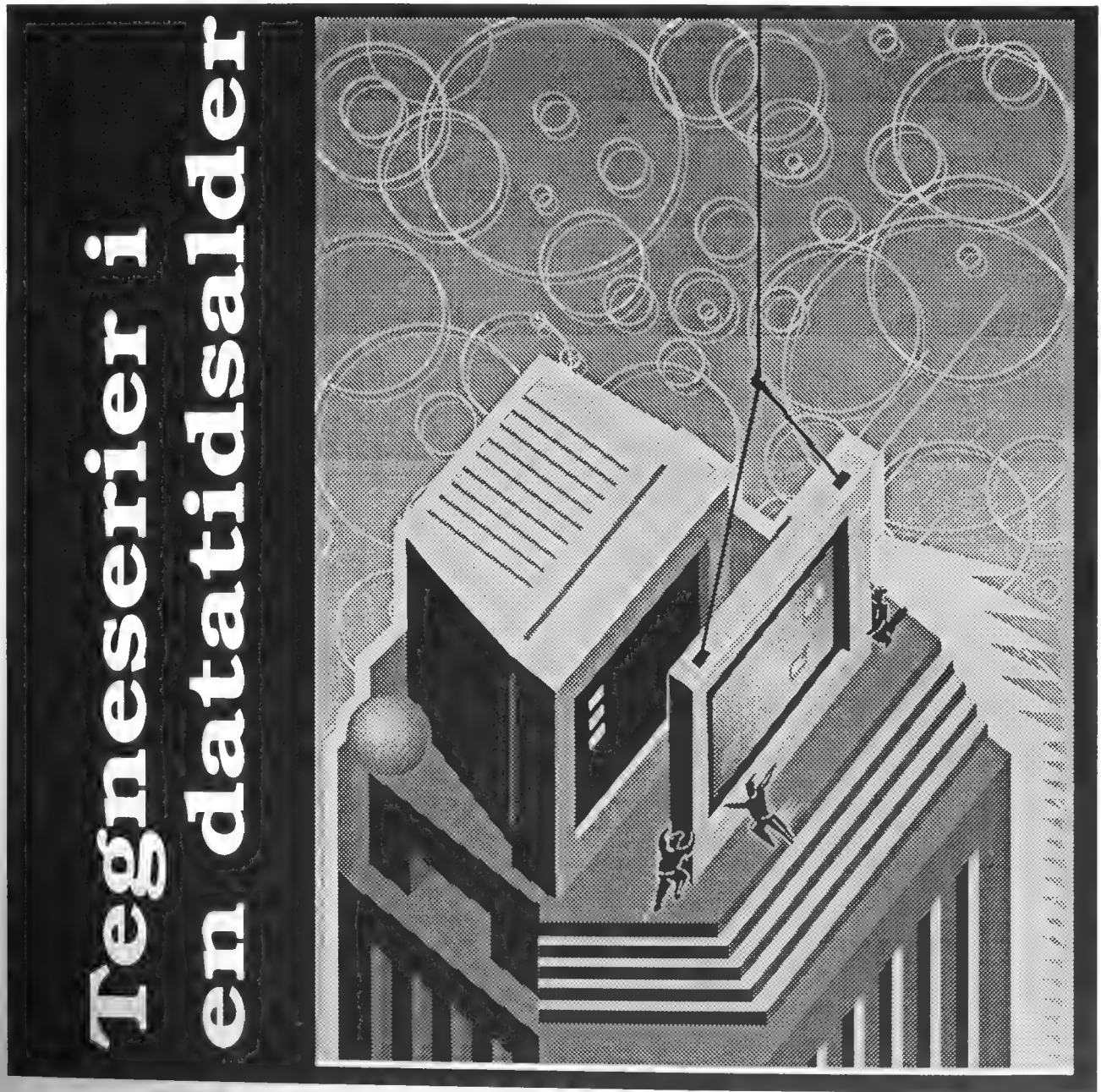

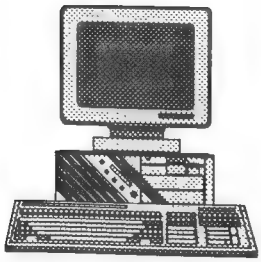

En titt inn i tegnerens verksted

Verdens første tegneserie utelukkende laget på en datamaskin var Shatter! av Mike Saenz i 1985 (med bitmap-grafikk i det enkle programmet MacDraw).

og tekste om hver enkelt side (fjerne gamle referanser, slikt som foreldete priser på iskrem). Sidene og deres farveseperasjoner blir deretter sendt ut som trykkeklare originaler på en høyoppløselig fotosetter.

I følge *Personal Computing*, den prosessen som Harvey benytter, er den første fullstendige publiseringssystem for tegneserier som er bygget opp fra grunnen av personlige datamaskiner (et nettverk av IBM- og Macintosh-maskiner). Større mainframe-computere har vært benyttet i flere år allerede av andre utgivere. *TSR* benytter to farvestudioer bestående av computere for å produsere deres *Comics Modules*. Andre serier blir utgitt via lignende systemer, inkludert de amerikanske utgavene av *Akira* og *Judge Dredd*. Dredds farver har blitt separert via lavoppløslige laserprinterere, noe som gjør teksting mindre god, men bygger opp om seriens tekniske kitch-atmosfære. Lignende plusset Pepe Moreno en følelse av høyteknologi til sin bok *Batman: Digital Justice*, siden fortellingen krevde en datagrafikk som så ut som datagrafikk.

Tegneseriebilaget i søndagsavisen i Buffalo, New York, har benyttet computerfarver i over et år. Et team av kolorister på arbeidssjoner fyller inn flater med farver i innskannete tegninger, basert på farveskisser fra tegnerne. Som Cyndi Rossi i American Color fortalte *Comics Journal*; "Det er ikke bare mer effektivt for oss, men også for tegnerne som lager seriene som kan velge farver fra en mye bredere palatt." Firmaene Hanna-Barbera og Marvel Productions benytter mer komplisert maskiner til å farvelegge animasjon og lagre resultatene på videofilm. Marvel har oppgitt at alle av deres TV-show i 1991-92 vil bli produsert på dette systemet, som fjerner tusj, maling og filmet arbeid som tidligere av blitt gjort på kontrakt i utlandet.

Teksting via computere har også funnet veien inn i tegneseriene. Matt Groening (*Life In Hell*) og Fred Laswell (*Snuffy Smith*) er blandt de tegnere som benytter computerbaserte fonter som etterligner håndteksting.

En ting er å benytte computere for reklamering, datalisting og farvelegging/seprasjon, noe helt annet er å skape originale strektegninger. Men selv på

Inn i teknologien — en introduksjon:
Med bilder på PC'en...

Bilder er ikke bare bilder, iallfall ikke på PC'ens skjerm og utskrift. Her finnes det mange nye begreper, som den kreative kunstner må sette seg inn i.

HEr gjelder det å følge med, for dette blir barneskole-stoff om noen år (og er det kanskje allerede!) Uansett hvilken PC man har, standard IBM-type eller en MAC, en arbeidsstasjon med UNIX eller en Amiga, så gjelder de samme begreper og indre logikk. Det er bare programmene som er forskjellige. Den som tror at det er kun en MAC som kan jobbe med tekst og bilder, har ikke skjønt mye. En annen sak er selvsagt tilhengere av de ulike datatypers iboende religiøsitet...

Bilder er ikke bare bilder, men nesten. Dataverden elsker å etterligne den reelle verden. Redskaper (les programmer) man benytter er analoge med de en kunstner benytter daglig. Og kunstneren griper til det redskap som passer til den jobben han eller hun skal utføre. Slik er det også ved en skjerm; et bilde på en dataskjerm består av et bestemt format; som lagres i en fil med informasjoner om dette bildet. Det finnes to primære billedformater, det ene er de som lages i et maleprogram ("paint"), f.eks. Paintbrush, som følger med i Windows. Det andre er de som lages i tegneprogram ("draw"), f.eks. Corel Draw under Windows, eller Illustrator på MAC. Først skal vi beskrive maleprogrammet.

Maleprogram

Hver farve dannes av små punkter ("pixels") på skjermen. Ordet PIXEL er en sammensetning av ordene PICTURE og ELEMENT og betegner

En titt inn i tegnerens verksted

dette området har computere blitt mer brukbare (og brukt) enn hva de var for et par år siden. Da Mike Saenz skapte verdens første tegneserie på en dataskjerm (en liten MAC forøvrig i programmet MacDraw), *Shatter!* for First Comics i 1985, var han begrenset til å benytte et enkelt "male"-program som kunne bare lagre bilder som et mønster av prikker. Siden da har ny software, og nye måter å videreføre bilder fra skjermen til annen media for reprodusering kommet til og gitt tegneserietegnere (og andre) en helt annen kreativ kontroll og muligheter for å jobbe i detaljer. Disse programmene har hittil i hovedsak blitt benyttet av industriell design og illustratører i reklamebransjen, men har langsomt kommet også til andre illustratører.

Det finnes ikke mange data-program som er spesialskrevet for tegneserier; Graphics Works for MAC er ett! Her mikser man bitmap-bilder med bobler. Merk redskapspaletten til venstre på skjermbildet...

File Edit Window Layout Feature Font Style Size
Tools
Gangsters
I'm gonna get this crumb
Police Report #572
At 5:22 P.M. Aug. 3rd 1933, Joe Nitti waited in the dark, in ambush. He had a decoy standing on the corner of 33rd & 3rd, and he was getting ready to ambush Bugsy Seigel, his arch rival
Oh my God, Honey, I hope I can get to you in time!
Bugsy's lady Myrtle didn't like this idea at all She raced cross town to save her man

En av de første tegnerne som benyttet seg av den nye teknologien var Mark Landman, redaktør av tegneserieantologien *Buzz* på forlaget Kitchen Sink. Den første utgivelsen av Kandmans magasin etablerte hva Kitchen Sink har beskrevet som en imponerende begynnelse på et vanskelig år for alternative antologiutgivelser, takket være omslaget og en serie på innsiden som ble laget på Landmans MAC. "Det er stort sett det eneste redskapet jeg benytter", forteller Landman. "Alt annet angående bladet ble gjort på en datamaskin, inkludert farveseperasjonen.

Landman innrømmer at omslaget til *Buzz nr. 1* krevde flere utskrifter før farvene tilsvarte den han hadde spesifisert på skjermen, men likevel er han overbevist at data vil bli meget vanlig for de som produserer tegneserier. "De første computerskapte serier, *Iron Man* og *Shatter!*, hadde tegninger som hadde et hakkete bitmap-utseende. Dataprogrammene har utviklet seg over ett hundre prosent siden da. Det er fantastisk, og bare en liten del av hva

---

det billedelement som er den minste enheten på skjermen.

Len deg fram mot skjermen og mys og forsøk å se den minste prikk. Dette lyspunktet er faktisk ett av disse prikkene som et bilde i Paintbrush dannes opp av. På engelsk kaller man slike bilder for "bitmap", altså et "kart av biter", som grovt forenklet ser ut som et strikkemønster. I sin enkeleste form kan et maleprogram som lager bitmapbilder være slik at når man drar en strek over en skjerm med et styreredskap som en mus, være slik at man "slår på" sorte biter over en hvit flate. Hver bit eller punkt korresponderer til hver pixel. Pixelen er enten på eller av, f.eks. sort eller hvit. Kvaliteten (skarpheten) i bildet er dannet av skjermens oppløsning.

Andre bitmap-programmer benytter selvsagt et mer komplekst skjema, avhengig hvor høy oppløsning det finnes i skjermen og den øvrige maskinutrustning man har i PC'en (skjermkort, internminne (RAM) og hvor kraftig PC'en i seg selv er). Forholdet mellom antallet farver som skjermen kan vise, står i direkte avhengighet til hvor skarpe de bildene man lage på skriveren eller dias (for bearbeidelse i reproanstalt). Programmer som benytter flere enn to farver, f.eks. i VGA (som er den vanligste skjermen og kortet man kan kjøpe i dag) har en palett av 16 farver, og benytter 4 biter for å representere hver pixel. For kunstnerisk arbeid er ikke disse bildene gode nok.

Neste valg er en palett på 256 rene farver, som betyr 8 biter for hver pixel. Kvaliteten på skjermbildet er akseptabelt, men ikke fantatastisk. Det nærmeste man kan nå virkelighetstro bilder (bilder med en kvalitet tilsvarende det man vil finne i et fotografi) er 24 biter pr. pixel, noe som gir et farvevalg på 16.7 millioner farver. Det er omtrent det et menneskelig øye er i stand til å oppfatte.

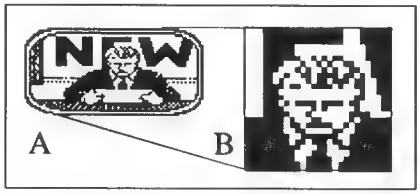

Eksempel på enkel bitmap-grafikk, hvor B er et forstørret utsnitt av A. Bildet er bygget av små kvadratiske "biter" ...

Hvis man forsøker å forstørre et bilde blir det enkelte pixel bare større. Et bilde som består av fire pixel vil fortsatt bestå av fire pixel selv når det er 400% forstørret. Forsøk å kopiere et

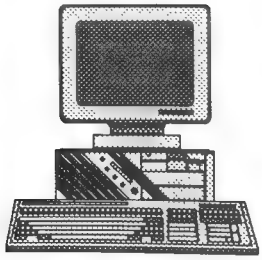

En titt inn i tegnerens verksted

jeg kan gjøre, og man gjøre en masse i ditt eget hjem som man ikke kan få gjort like effektivt og som ser bra ut, men det er ikke alltid like lett og heller ikke gratis."

Det andre skrittet, hinsides å benytte data til å lage serier, er i distribusjonen og en annen måte å lese serier, uten noe håndfast i hendene å bla i. *Shatter!*-skaperen Saenz har bevegd seg helt over til denne delen med den delvis animerte, småpornografiske *MacPlaymate* og *Virtual Valerie*. Skapelsen var distribuert på en laserplate, en CD tilsvarende de som man hører musikk via, som tillater enorme mengder av data, i dette tilfellet enda flere bilder og dermed en mer utviklet og detaljert animasjon. I 1991 lover Saenz' selskap Reactor lover en bredere linje av disker med grafiske fortellinger, en del som også ikke er av seksuell art.

Tettere til den mer tradisjonelle fortellermåten i tegneserier er Kinetic Opera Cas computerversjon av *Mister X*. Carl Liberman leder et team av "fem eller seks animatorer, en musiker, en programmerer, og en designer som lager skjermbilder" for å produsere "en fullstendig interaktiv fortelling", hentet fra hefte 7 og 8 av tegneserien *Mister X*. "Det har en begrenset animasjon på de ulike stedene. Leseren eller titteren kan hoppe rundt, fram og tilbake i fortellingen. Vi har skuespillere til å legge på de forskjellige replikkene; du får den gammeldagse radiohørespill-kvaliteten på audiosiden. Det er en styre- og orienteringsredskap på skjermen med informasjon om figurene, fortellingen og de som har laget serien." Til en pris av rundt 400, - kroner er det laget et opplag på tusen eksemplarer.

Det hele er noe eksklusivt ennå, men at et underholdningsselskap som Walt Disney ser markedsmuligheter i dette mediet vil sannsynligvis gjøre produktene mer tilgjengelige. Det er fortsatt svært få som har en PC hjemme som i tillegg er utstyrt med en CD-ROM-disk, men disse er pioneer i et marked og et medium som ennå har framtiden foran seg. Alle anlytikere mener at det bare er et spørsmål om tid før CD-ROM-diskene tar av i salg for de bredere masser. En betingelse for det er at prisene må falle ytterligere.

I mellomtiden er en mer begrenset omfang i utgivelsen på vanlige PC-disketter den måten som mindre utgivere kan distribuere på. Jamie Levy, en tegner i San Francisco, har laget en digitalisert blad, *Cyber Rag* som kombinerer provokative bilder med tekster om samfunnet og kulturen på ytterkanten. Selv om Levy ikke har tjent noe på sine første to utgivelser, betegner hun dem likevel som en suksess. "Det går ganske bra. Jeg har fått en masse respons fra folk, og den tredje utgivelsen skal alt bli animert."

M. Clarck Humprey
Oversatt og lett bearbeid fra Comics Journal nr 140 (1991) av Finn Bjørklid

---

bilde med urene (sammensatte) farver i Paintbrush og forminske eller forstørre det. Det vil blir forvrengt og tilnærmet ødelagt. Hva som skjer, er forskjellen i mønsteret mellom de gamle og de ny punktene, også kalt moiré. Men jo høyere antall biter bildet består av, jo mindre synlig blir denne kvalitetsreduseringen.

Bitmap-filer i et maleprogram er enkle å jobbe med, alle de tingene man gjør er analogt med de tingene man gjør ellers; man klipper med en "saks", man maler med en "pensel" og blander farver ved å sette to (eller fler) opp mot hverandre og "gnir" dem utover. Og en vesentlig fordel framfor tradisjonell "maling", er at man kan zoome inn på detaljer, f.eks. opp til 4000 %. Jo mer avansert et maleprogram blir, jo mer ligner det et arbeid i et mørkerom enn med vannfarver. Og så slipper man alle kjemivæskene...

Tegneprogram

De bildene som ikke lages i et maleprogram, lages i et tegneprogram, og de bildene som tegneprogrammet lager, er ikke bitmap, men vektorisert grafikk. Vektorgrafikk har flere store fordeler over de overforstående. Siden de ikke er avhengig av skjermtettheten i antall punkter og pixels, er de lettere å manipulere, men abstraksjonsnivået er større og analogien er mindre direkte.

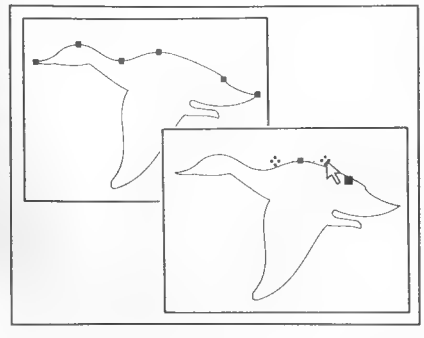

En bezier-tegning, vektorisert grafikk, består av linjer mellom ulike punkter som man styrer via "ankerfester" til hvert punkt...

Vektorgrafikk er definert som et sett av objekter. Hver enkelt vektorisert objekt er beskrevet i form av sin plassering, form, størrelse, utforming, fyll, strektykkelse og videre. Vektorisert grafikk blir også kalt for "objekt-orientert" grafikk.

Vektorisert grafikk kan også forstørres og forminskes ubekymret ettersom de består av matematiske formularer, ikke som et kart av biter. Disse formlene, f.eks. kvadrat, består av frie punkter med linjer trukket opp mellom seg. En kvadrat er en lukket enhet, streken er å betrakte som omriss som skiller det som er innenfor fra det som er utenfor. Innfor kan da fylles av en (eller flere) farve(r). Kvadraten er også å betrakte som et objekt (derav objekt-orientert) i mengden av de andre objektene man skaper, som kan flyttes på eller omformes. Man stabler nærmest objekter av ulik form og farve på hver-

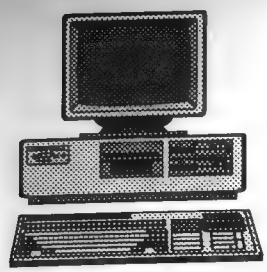

En titt inn i tegnerens verksted

andre, og et objekt som i øyeblikket er skjult, f.eks. av et annet som ligger over, har ikke opphørt å eksistere, i motsetning til de som overtegnes i maleprogram. Vektorgrafikk passer best til å skape flate, men skarpe bilder med klar omkrets, og lite egnet til å skape fotorealistiske bilder med tekstur og 3-dimensjonale billedformer.

Bezier-kurver

De første tegneprogram arbeidet med svært enkle grafiske former, som firkanter, linjer og sirkelsegmenter. Med krav om økt styrke, kom *bezier-kurven* som det hittil mest avanserte funksjonen i et tegneprogram. Bezier har fått navnet etter oppfinneren Pierre Bezier, som utviklet den matematiske modellen for kurven mens han jobbet hos bilprodusenten Renault (som nå, parantes bemerket, har kjøpt Volvo!) på slutten av 60-tallet. Forskningen jobbet med å finne den mest hensiktsmessige løsningen i forbindelse med DAK-arbeid (*DAK = Data-Assistert Konstruksjon*) som i første rekke benyttes i våre dager til teknisk konstruksjon som arkitektur og bokstavtyper m.m. Bezier var det mest vellykkede som kom ut av denne forskningen, og franske biler som har rullet rundt de siste tyve år er et resultat av det.

Nytt er det altså ikke, men det er først i det siste man har fått kraftige nok PC'er og komplekse nok programmer til at denne arbeidsmåten kan benyttes av den enkelte kunstner og formgiver. Hensikten er at man lettere kan arbeid med frihånd. Man plasserer et punkt og drar ut to såkalte ankerpunkter ("håndtak") til dette, neste gang man klikker med musen for å danne et nytt punkt (og det trekkes en linje mellom disse to) får man ditto ankerpunkter. Ved å trekke i en av disse ankerfestene kan man dra en linje til seg eller skyve den fra seg, man kan lage en vid bue eller det motsatte. En gjennomsnittelig tegning vil inneholde flere tusen av punkter. Den ferdige tegningen har selvsagt ikke disse, man ser dem kun mens man jobber. Man arbeider således med skjelletet av en tegning. Det tilsvarende skjelletet i et maleprogram er når man forstørrer en tegning såpass at man kan manipulere de enkelte pixels.

Det er ingen grunn til at tegneserietegnere ikke bør kunne utnytte computere...

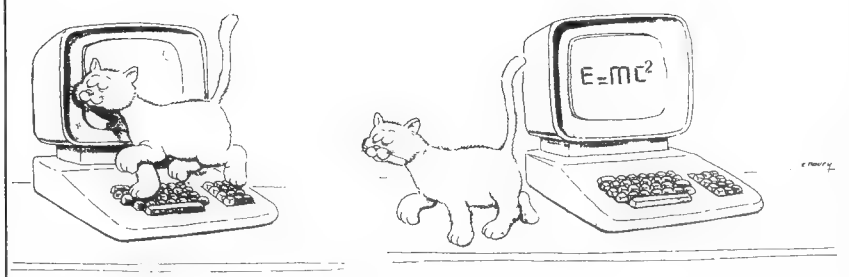

Kaste blyanten?

Betyr dette at man må kaste blyanten? Nei, heldigvis ikke. Eller dessverre, alt etter hvordan man ser det. Det er vanskelig å tegne et ansikt på en skjerm via et pekeredskap som en mus. Man får ikke det samme håndlaget som med blyant eller tusj. Man har heller ikke den samme motstanden i papirets struktur. Og motstanden i skjermen føles ikke kreativ.

Derimot kan man lage hele tegningen på forhånd, og skanne den inn i male- eller tegneprogrammet. En skanner ligner på en fotostatkopieringsmaskin; man legger tegningen på glassplaten og "leser" bildet. I steden for at det kommer ut på papir, blir det lagret digitalt, altså som et bitmapbilde. Deretter er det en enkel ting å laste det inn i et maleprogram. Skal man benytte tegningen i et tegne-program må det transformeres først. Det skjer ved at man "kjører" bildet gjennom et annet program (på engelsk ofte kalt et "trace"-program) som kun leser bildets former og risser opp omrisset av disse i linjer.

Siden det er en maskin som gjør transformeringen, vil det alltid være en del etterarbeid, men stort sett blir det ganske nøyaktig. Her er kvaliteten på originalen som ble skannet mye å si. Godt forarbeid gir mindre etterarbeid. Mange av de tegningene man kan se i TEGN er innskannet. Bildet av Paula Abdul var et bitmap-bilde bestående av gråtoner som readaktøren "fant" i en database.

Moralsk etterord

Vil de bildene man lager på skjerm se ut som datagrafikk? Det er en fare for det, all teknologi har en tendens til å speile seg i det som blir produsert. Form følger gjerne funksjon. Men det er ingen automatikk. Dataverktøyene er allerede så avanserte at de kan helt skjule sin opprinnelse i det som lages, men det kommer an på kunstneren. Man får ingenting gratis, og man blir ikke automatisk forfatter når man skaffer seg skrivemaskin. Så også her.

Det kan nevnes at den kjente franske kunstneren Jean Moebius Giraud har benyttet sin sønns enkle datamaskin (en Amiga til informasjon for puristen) for å eksperimentere med et maleprogram. De bildene han lagde så akkurat ut som de som han alltid har laget...

Finn Bjørklid

M

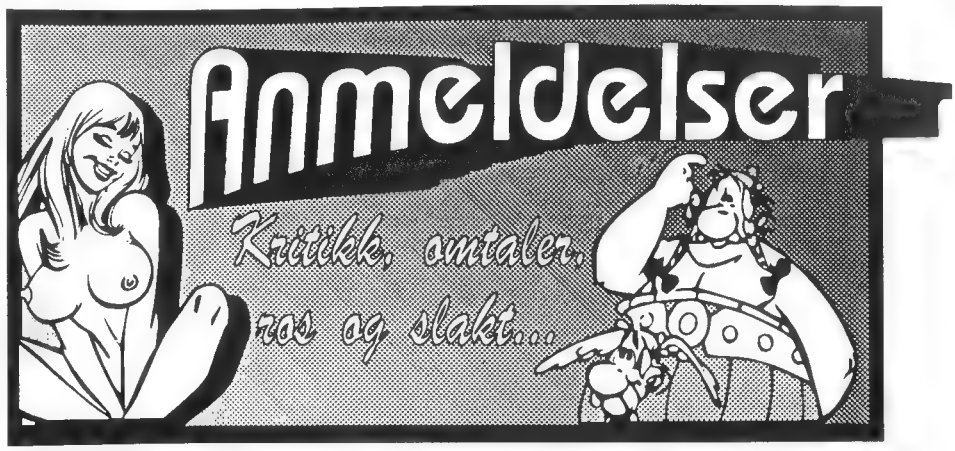

Hva har en lokal grønnsakshandler og et symfoni-orkester fra Cincinnati til felles med den kultberømte tyske filmkunstneren Fritz Lang?

Fellesnerveren er en tegner som maler seriene sine; en eksponent for de nye hyperrealistiske og/eller ekspresjonistiske seriene, *Jon Jay Muth*.

M er en av de mest kjente ekspresjonistiske filmene til den tyske regissøren *Fritz Lang*. En tysk ekspresjonistisk film fra 1931 er vel noe av det siste man kan tenke seg som bakgrunn for en amerikansk tegneserie. Men tegneserie har det altså blitt, med omarbeidet manus og tegninger av amerikaneren *Jon Jay Muth*. Serien er på fire nummer a 48 sider og er blitt utgitt av det amerikanske forlaget *Eclipse Comics*.

Tegneserier som er basert på historien bak en film er, nesten uten unntak, makkverk uten noen verdi i seg selv. De fleste av disse seriene fungerer bare som reklame for filmene som de har utgått fra. Samtidig avslører seriene de syltynne historiene som filmene bygger på. En tegneserie kan ikke kamuflere en tynn historie bak endeløse actionscener og eksplosjoner i samme grad som en middels gjennomsnittelig tenåringsfilm med la-oss-ødelegge-en-mengde-biler-budsjett. Et sørgelig faktum er det at mange av disse film-seriene blir oversatt til norsk. Sørgelig ettersom det er så mange interessante serier som ikke blir det.

M gjør alle mine fordommer mot tegneserier basert på film til skamme. Selv om serien bare har kommet halvveis når dette skrives, kan jeg allerede si at denne serien bringer tegneserie-mediet et nytt og viktig skritt videre i sin utvikling. Selv om **M** muligens ikke hører sammen med de beste av de nye og eksperimentelle amerikanske og engelske tegneseriene, er den uansett den beste serien basert på en film som jeg har lest. Jon Jay Muth har gitt oss en nyskapende tegneserie som i høyeste grad anbefales.

Muth begynte sin karriere med å selge noen kullstift-tegneserier til *Epic Illustrated* på beynnelsen av 80-tallet. Ingen var tvil om at Muth hadde talent, spørsmålet var om hans tegnestil, en blanding av maleri og "mixed media", var kommersielt levedyktig. Men da malte tegneserier begynte å slå igjennom på slutten av 80-tallet, var Muth rett mann på rett sted. Han malte to tegneserier for Epic. Den første het *Moonshadow* og var skrevet av J. Marc DeMatteis. Sitt kommersielle gjennombrudd fikk Muth da han sammen med Kent Williams malte serien *Havok & Wolverine: Meltdown* om mutantene (kjent fra *X-Men*) med samme navn. Serien var skrevet av Walter og Louise Simonson. Begge disse seriene er samlet og utgitt som paperbacks.

Den økonomiske tryggheten Muth fikk fra *Havok & Wolverine* gjorde at han kunne konsentrere seg om å lage sin versjon av Langs **M**. Filmen var Peter Lorres gjennombrudd som skuespiller og er kjent for sin blanding av realisme og ekspresjonisme. Historien handler om en barnemorder i Berlin

1922, som ender opp med å bli jaget både av byens politi og kriminelle. Filmens navn kommer fra krittmerket morderen får plassert på ryggen for at han skal bli gjenkjent av byens kriminelle. **M** for morder. **M** var en av de aller første filmenesom omhandlet massemorder, og fikk da også problemer med sensuren i en rekke land, bl.a. i Norge.

Muth har beholdt det meste av originaldialogen, med bare små forandringer. I tillegg har han benyttet Fritz Langs notater og teorier om selve filmen og originalmanuskriptet i steden for å tegne av selve filmen. Bortsett fra dialogen er det uamerikansk nok null tekst, og det er selve Muths tegninger som gjør **M** til en brillijant tegneserie. Hvordan disse tegningene ble laget er et kapitel for seg selv.

Hver eneste rute på de ca. 200 sidene som serien består av, er basert på fotografier. Muth og hans kone Julianna samarbeidet med en gruppe amatør-skuespillere. Disse poserte på bildene og spilte de ulike rollene. Morderen ble spilt av en lokal blomsterforhandler, mens stedets barn og et symfoniorkester også var med. Bildene er tatt i Cincinnati, men historien foregår — som i originalen — i Tyskland. Muth har også krydret bildene med visse moderne atributter; en scooter ser ut som den hører hjemme i *The Jetsons*.

Etter at fotografiene var tatt, omdannet Ruth dem til tegninger. Selve tegneprosessen, innrømmer han, var ikke en kreativ prosess. Han sammenligner det med å male et gjerde. (I så fall kan han gjerne male mine gjerder.) Muth brukte først en slags sølvstift, deretter kullstift og til slutt pastellfarger på enkelte steder.

Resultatet har blitt en nærmest magisk blanding av fotografi og maleri. Det hele har blitt svært atmosfærisk, en blanding av foto-realisme og ekspresjonisme, som i filmen. Fargebruken er også meget virkningsfull. En spartansk bruk av av farger, mesteparten i svart, hvitt eller brunt, enkelte små fargeklatter; en blå ball, et grønt eple, en gul ballong eller en rød himmel.

I første nummer av **M** får du også med en plateinnspilling av *I Dovegubbens hall,* som morderen i filmen går rundt og plystrer, og *Åses død*, som forøvrig er omdømt til *Elsie's Death*, begge skrevet av ikke ukjente Edvard Grieg. De kan du spille mens du leser bladet, noe som forsterker tilknytningen til filmen ytterligere.

M er en tegneserie jeg vil anbefale alle å lese. den beviser at en god tegneserie virkelig kan være et stykke kunst, og selv om akkurat denne serien er basert på et annet kunstverk, synes jeg ikke det gjør noe. Serien er oppfatte mer som en hyllest til en gammel film enn som å skumme fløten av en annens verk. Sjansene til å få denne serien på norsk er nok dessverre altfor små, men man kan jo alltid håpe.

Øyvind A. Holen

Fritz Lang & Jon J. Muth:
M (1-4)
Eclipse Books 1990/91
$4.95
ISBN 1-56060-056-X

Menneske i katteham

Tegneseriene har en seiglivet tradisjon for uskyldsrene hovedpersoner.

Mikke Mus er ett eksempel, *Tintin* et annet. Sistnevnte er riktignok atypisk fordi han er menneske. Ellers ikles de uskyldsrene gjerne en søt og fredelig dyreskikkelse. Tenk bare på Marten Toonders' figurer: den lille katten *Tom Pus* og *pandaen Putte* i serien av i dobbelt forstand samme navn (den heter Panda på originalspråket og Putte på norsk).

Felles for de fleste av disse figurene er at de er unyanserte og uinteressante som personligheter. Pussig nok opptrer de ofte i gode serier; deres uskyld setter andre figurer i relieff.

Billy Katt er siste skudd på stammen av uskyldige dyr. I motsetning til de andre har han en interessant forhistorie. Denne søte lille katten var nemlig direkte ond i sitt forrige liv. Da var han en gutt, og gudene må vite hva han hadde vokst opp til om han ikke hadde blitt kjørt i hjel av en bil på vei hjem fra skolen. Så blir han gjenfødt som katt, men med et menneskes bevissthet. Første album om *Billy Katt* handler om hvordan han tilpasser seg livet som katt. Dermed møter han menneskenes verden som en utenforstående, men han møter også en katteverden som er et speilbilde av menneskenes - og ganske tatt på kornet.

Billy selv blir en snill middelmådighet så snart han tar fatt på sitt nye liv, men bifigurene og miljøet gjør serien spennende likevel. Her fins rasisme og konsentrasjonsleire, sosietet og slum. Temaet som ligger under hele historien er en gamle kampen mel-

Slik ser han ut, hovedpersonen i ***Billy Katt.***

lom det gode og det onde, representert ved de to kattene Jonas og Sanktifer.

Billy Katt er en interessant nyskapning, og den er faktisk fransk — bemerkelsesverdig på et tidspunkt da det ikke står særlig bra til med franske tegneserier. Tegningene er typisk fransk mainstream med mange detaljer og mye bevegelse. Teksten er viktig i denne serien, og den er tatt godt vare på av oversetter Heidi Grinde. Sannsynligvis kommer det flere album i serien.

Jon Gisle

Colman og Desberg
Billy Katt 1
—Mitt liv som katt
(orig. tittel: *Dans la peau d'un chat*)
Oversatt av Heidi Grinde
48 s., farger, kr. 36,50
Semic 1991
ISBN 82-535-1284-8

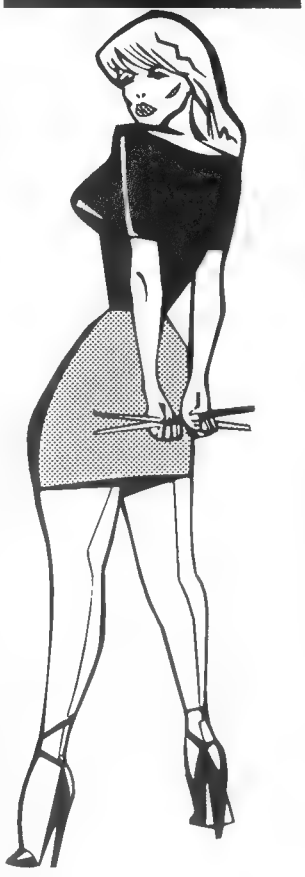

Amerikanske godbiter

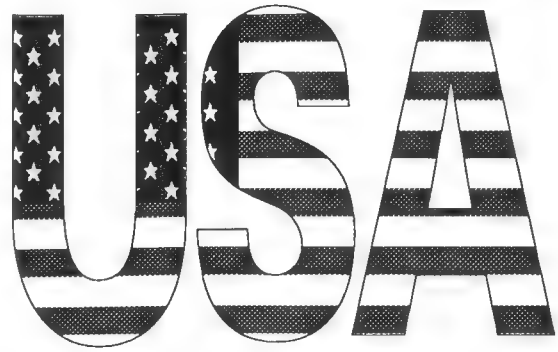

Mens tegneseriemarkedet i Norge er i ferd med å stagnere fullstendig, blomstrer det amerikanske markedet som aldri før.

Undertegnede tør påstå at det er i USA de mest interessante tegneseriene kommer ut i dag. Her et lite utvalg av utgivelser som burde være av interesse for noen og enhver. Utgivelsene kommer ut i løpet av våren. Interesserte kan henvende seg til *Tronsmo* eller i ytterste nød også til *Avalon* i Oslo for å få tak i disse seriene.

Will Eisner kommer med sin første nye tegneserie på to år. *To the Heart of the Storm* handler om en ung mann på et troppetransport-tog under andre verdenskrig. Under reisen tenker han tilbake på livet sitt så langt med oppvekst i Bronx og Brooklyn. Historien har mange likhetstrekk med Eisners egen livshistorie. (Kitchen Sink, 208 sider, ca 150 kroner).

Carl Barks har ikke bare tegnet Donald og Onkel Skrue. En tid tegnet han serier for Warner Brothers, blant annet *Tom & Jerry*. Disse gir nå forlaget Harvey Comics ut. Første utgivelse kommer i mai. Påfølgende utgivelser kommer annenhver måned til omtrent 12 kroner for hvert nummer.

Taboo er navnet på en amerikansk skrekktegneserie, som blant annet *Angst og Beven* har hentet historier fra. Bladet har nå kommet med sitt fjerde nummer. For 150 kroner får du 170 sider med gode historier. Serieskaperne kommer fra USA, Storbritannia, Frankrike, Belgia, Canada, Australia og Spania. Høydepunktet er utvilsomt *Les Yeux du Chat* av Jodorowsky og Moebius (som også stod bak John Difools eventyr).

Moebius presenterer her noen av sine beste tegninger noensinne. I tillegg er det 13 andre historier i albumet, blant annet tredje kapittel i Alan Moores og Eddie Campells *From Hell*, en serie om Jack the Ripper.

For de som ble fenget av artikkelen om *Reid Flemming* i forrige nummer av TEGN, kan det vel være interessant å få vite at nå kommer *hele* historien om verdens tøffeste melkemann i samlet utgave. Det skjer i mai. (Eclipse Comics, 176 sider, ca 130 kroner).

Til sist vil jeg nevne det nye forlaget *Tom Press*, ett datterforlag til Caliber Comics. De har planlagt en rekke spennende utgivelser. Det mest interessante for oss nordmenn er en tegneserie om Roald Amundsens ferd til Sydpolen, *The Last Viking*. Andre planlagte utgivelser er *Song of the Cid*, om den spanske nasjonalhelten El Cid, serier om Zulu-krigere, Titanic, Alamo og en versjon av den tyske filmen *Nosferatu* fra 1922.

Suppressed! History and Violence in America vil handle om amerikansk historie og da helst de hendelsene amerikanere flest skammer seg over og aller helst vil glemme, og som følgelig ikke er omtalt i skolenes historiebøker. Ku Klux Klan, den irske mafia, krigspropaganda og problemene katolikker og jøder møtte da de emigrerte til USA, er blant temaene. Titlene begynte å komme i mai og prisen er rundt 30 kroner for hvert blad.

Øyvind A. Holen.

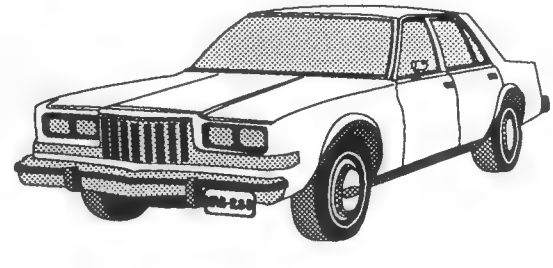

Fellini som tegneserie:
Fra Rimini til Tulum...

På 80-tallet en gang foretok den aldrende mesterregissøren Federico Fellini en reise i Mexico.

Det gjorde han sammen med den brasiliansk-meksikanske antropologen Carlos Castaneda. Castaneda, som i sin ungdom hadde gått fem år i lære hos en medisinmann fra yaquistammen, forberedte en avhandling om narkotiske planter.

Vel hjemme i Italia planla Fellini en film over inntrykkene fra Mexico, men han oppga tanken. I 1986 skrev han i stedet en føljetong i avisen Corriere della Sera under tittelen *Reisen til Tulum*. Hensikten var, sier han, å skrive seg ferdig med temaet og frata seg selv lysten til å lage filmen. Men drømmen om å realisere en film som ifølge ham selv ville bli annerledes enn alle andre, var der fremdeles.

Så ble han kontaktet av Milo Manara, som ville lage en tegneserieutgave av *Reisen til Tulum*. Fellini sa ja, siden "tanken på denne grafiske oversettelse av reisen kanskje kunne fjerne den siste rest av lyst til å lage film av opplevelsene."

Likevel var det Fellini som ga albumet undertittelen "etter en film av Federico Fellini som ennå ikke er innspilt". Egentlig skulle Fellini selv være seriens sentrale figur, men han ba i stedet Manara tegne hovedpersonen som Marcello Mastroianni, som ofte har vært Fellinis alter ego på det hvite lerret. Han fikk navnet Snaporaz, som han også bar som hovedperson i filmen *Kvinnebyen*.

Og så til selve historien: Rammefortellingen starter i Cinecittá, den italienske filmbyen i utkanten av Roma (for øvrig herostratisk berømt som åsted for årets Melodi Grand Prix). Her vandrer et par journalister rundt i en blanding av film og virkelighet til de finner Fellini - og her er det den virkelige Fellini vi ser, og ikke Mastroianni. Så blåser hatten hans ut i Cinecittás kunstige sjø, noe som gir Manara et påskudd til å

LØB! VI ER SENT PÅ DEN!
VORES BOSS ER SIKKERT ALLEREDE ANKOMMET TIL LUFTHAVNEN
SÅ ER VI DER NÆSTEN. LAD DIG IKKE OVERRASKE AF NOGET. HOLD MASKEN, HVAD DU END SER.
SKYND DIG! VI SKAL TIL LUFTHAVNEN
HVAD ER DET? EN GRAV?
ANER DET IKKE. SKYND DIG NU BARE!
LØB SAGDE JEG! VI ER SENT PÅ DEN!

En side fra serien "Uten tittel". Her gjenkjenner vi bilder fra Fellini-filmer som "Amarcord" (eller "Skipet seiler"), "Satyricon", "Fellini Roma" og "Det søte liv".

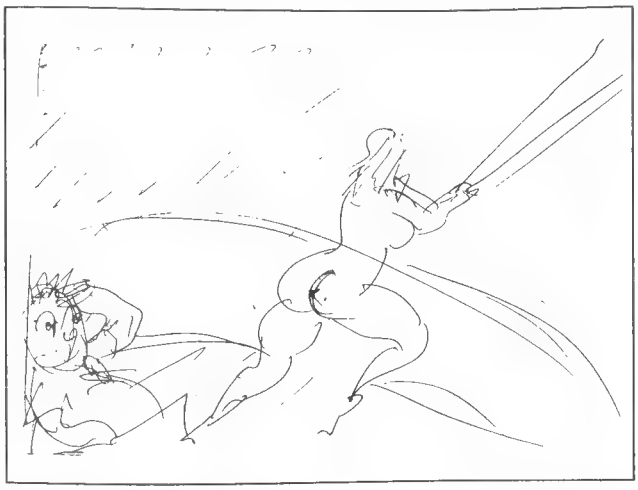

En skisse av Fellini med rentegning av Manara. Fellinis frodige og fyldige kvinne er like typisk for hans filmer som den billedskjønne sexbomben er for Manara.

sende en vakker blondine ut i sjøen i et forsøk på å fange hatten.

Den fører henne til et fly på bunnen av sjøen, hvor den lander på hodet til Mastroianni idet Fellini dukker opp igjen med kommentaren: "Så har hatten omsider funnet sitt rette hode, frøken."

Dermed begynner — kanskje — selve historien. Flyet lander i Los Angeles, hvor Mastroianni møter en producer som bringer ham til en pressekonferanse om den filmen de skal lage. Konferansen er et sant kaos, hvor blant annet tegneserieparhestene Jodorowski og Moebius opptrer.

Sistnevnte får, forståelig nok, beskjed om å uttrykke seg klarere, hvilket han ikke gjør. Deretter begynner historien igjen, og nå er det kanskje "selve" historien. Filmteamet drar til Mexico, hvor de tar seg fram til et babelstårnlignende hotell ute i jungelen.

Her skjer merkelige ting: anonyme trusler mot filmprosjektet, helbredelse ved magi, sjamanisme og en sfærisk kamp mellom det gode og det onde. Til slutt er man tilbake i Cinecittá, hvor Fellini — med hatten på — advarer mot å spørre hvordan filmen skal ende. Spør heller om begynnelsen, sier han, og så begynner det minsanten en gang til, med flyet som letter opp fra filmbyens kunstige sjø.

Jeg har gitt dette utførlige handlingsreferat ikke bare for å spare meg selv for en brysom analysejobb, men også for å gi et inntrykk av strukturen i historien. Hadde de forskjellige handlingene endt i motsatt rekkefølge av den de begynte i, kunne man ha karakterisert *Reisen til Tulum* som en kinesisk eske. Men her mangler det en vegg i esken. Serien begynner og begynner og begynner, men den slutter aldri. Attpåtil spøker et annet ufullført verk av Fellini i bakgrunnen. Det er G. Mastornas reise, som ble påbegynt, men senere skrinlagt på 60-tallet fordi prosjektet ble rammet av det ene uhellet etter det andre. G. Mastornas reise spiller blindpassasjer i *Reisen til Tulum*, skriver Oreste del Buono i sitt etterord til albumet.

Det er ikke første gang Fellini har laget et manuskript med en lignende struktur. Skipet seiler har fem eller seks slutter; skipet ankommer, men så begynner alt forfra igjen. Personene i Fellinis filmer er ofte på reise. Slik er det i *Satyricon*, og i Fellini Roma er det han selv som er på vei fra hjembyen Rimini til den evige stad. Dit kommer han da også, men heller ikke denne filmen har noen riktig slutt. Det har heller ikke *Amarcord*, den mest selvbiografiske av filmene hans, som er en reise gjennom hans barndom, men uten at han når voksen alder.

Tilbake til *Reisen til Tulum*. Den handler om driften til å nå et mål, om viljen til å nå lenger — uansett hvorhen —, om lengselen etter et mål man ikke vet hva er. Kanskje fins det ikke noe mål. Kanskje er reisen mot det imaginære målet et mål i seg selv. Mennesket utvikler seg, men det er ikke noen endestasjon for denne utviklingen. Derimot vet vi som regel hva vi kommer fra, og hvor vanskelig det kan være å rive seg løs fra det vi utvikler oss bort fra.

Journalistene suller rundt i Cinecittás irrganger ganske lenge før de kommer seg videre. Og når løsrivelsen først skjer, er det med voldsom kraft, som når flyet letter i siste helsides bilde. (Jeg er villig til å vedde noen lire på at Fellini ser dette bildet som symbol på løsrivelse, mens Manara ser det som en gigantisk orgasme...)

Albumet *Rejsen til Tulum*, som er kommet TEGN i hende i dansk utgave, inneholder mer enn hovedhistorien. Her er det artikler av Vincenzo Mollica, som har redigert albumet og dessuten har rollen som en av journalistene, av Fellini (om Mastroianni, om *Reisen til Tulum* og om flere prosjekter) og av Manara.

Det er enkeltteginger av Manara og av Fellini, som slett ikke er noen dårlig tegner. Det er også en side skisset av Fellini ved siden av samme side tusjet av Manara. Fellini har alltid hatt en lidenskap for tegneserier, kan del Buono fortelle i etterordet. Fellini er født i 1920 og vokste altså opp under Mussolinis regime. Som tenåring leste han 30-årenes amerikanske

spenningsserier som *Lyn Gordon, Jungle Jim* og *Mandrake*, inntil disse ble forbudt av fascistene i 1938.

Fellini skal selv ha forsøkt seg som tegneserieforfatter rett før krigen. I tillegg omfatter albumet noen kortere serier. I den ene bryter reklameinnslag forstyrrende inn i filmen *Casanova* (og gir dermed også assosiasjoner til *Ginger og Fred*, hvor Fellini gjør narr av fjernsynsmediet.

Den andre er en surrealistisk affære, en slags reise gjennom en rekke av Fellinis filmer. Den bærer tittelen Uten tittel og slutter med ordene "Uten slutt". For trollmannen fra Rimini leker fortsatt med filmmediet.

Jon Gisle

Milo Manara
Rejsen til Tulum
Efter en film av Federico Fellini som endnu ikke er innspillet
(orig. tittel: *Viaggio a Tulum*)
123 sider, farger,
DAK 148,-
Carlsen Comics 1990
ISBN 87-562-5201-3

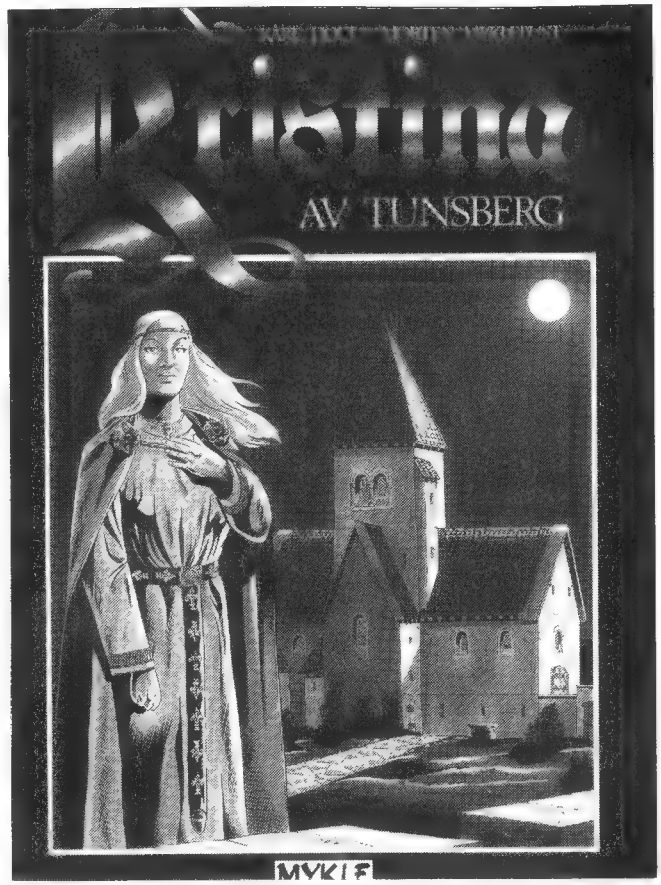

Kristina av Tunsberg

Kåre Holt har ofte benyttet historisk stoff i sine romaner og skuespill.

Og han forener det vanligvis med sin solidaritet med det navnløse folk, heller enn å gjøre kjente historiske skikkelser til helter i historien, vender han blikket mot folket som ikke fikk risset individuelle navn inn i historien i samme grad som konger og dronninger; tittelen på hans tredje bind i triologien om Kong Sverre, *Hersker og trell* (1969), er karakteristisk i så måte.

To hovedlinjer i forfatterskapet er nettopp fortellingen om de små og undertrykte i samfunnet på den ene siden og den psykologiske analysen av helten i satt i gåseøyne og maktmennesket på den andre siden. I utviklingen av forfatterskapet kom det også en tredje; viljen til å trenge ned historien og avsløre "myter". I skuespillet Kristina av Tunsberg, skrevet til 1100-jubileet for Tunsberg by tar utgangspunkt i Norges siste stormaktperiode i europeisk politikk; en storhet som ebber ut i ingenting, bl.a. etter et patetisk hærtog mot Skottland som ødelagt av storm og uvær. Da den veksten i Europas økonomi i middelalderen tok fart for alvor var Norge allerede hektet av. Og da senere Svartedauen kom, knuste den 95% av det som var igjen av Norge som en selvstendig nasjon.

I denne storhets-perioden var Håkon Håkonsson Norges konge, den siste store konge i Norge av politisk betydning. Kåre Holt setter seg i fore å avsløre ham som narraktig, oppblåst og en rå hersker, som herser med sine undersåtter, dømmer dem for farseaktige forbrytelser, setter lov og orden til side, og går over lik for å fremme sine personlige mål, herunder også å selge sin egen datter som gifte for å binde til seg en alliert, og tjene litt gull.

Kongsdatteren Kristinas høyt besunget bryllupsferd til Spania blir sett fra en mindre glamorøs side. At ekteskapet ikke varte, men at Kristina dør fem år etter understreker dramaet som en tragedie ytterligere.

Kåre Holt (født i 1917) tilhører en helt annen generasjon enn Morten Myklebust, som nå har tegnsatt det historiske festskuespillet til en rikt anlagt og farvesterk tegneserieroman, så er de ikke så ulike i tematisk holdning. Mens vi har hatt flere år på å sette Kåre Holts forfatterskap i relieff og se hovedlinjer, har Morten Myklebust kortere, langt kortere, fartstid bak seg. Faktisk er Kristina av Tunsberg hans første større verk i tegneserie-sammenheng. Myklebust er likevel ingen debutant. Han har hatt flere korte dramatiske eventyrserier i Semics blader og bidro bl.a. i tegneserie-antologien *Mix* med en anti-krigsserie. I tillegg står han bak en rekke bokillustrasjoner hvor særlig en glatt og glinsende flate, varme farver, airbrush-teknikk har vært bærende tekniske elementer med en noe høystemt, heroisk posering gjerne har vært fremtreden.

Man finner denne illustrasjonsteknikken

også i hans tegneserier, gjerne etiske diskusjoner (i den grad tegneseriens korte form tillater diskusjoner), høystemt, tidvis noe pompøs, moralisme, f.eks. i temaet krig og vold hvor krig og voldelige elementer blir benyttet med visuell glød for ta avstand fra det samme.

På sitt beste forener Kåre Holt og Morten Myklebust seg ved å bibringe en ytre og en indre ladning i den løpende handlingen som bygger opp til erkjennelse, og tilbakeskuende avsløring. *Kristina av Tunsberg* tar utgangspunkt i nøden og utretten, presenterer kongen og hans intriger og først et stykke ut trår en gjøgler inn i fortellingen. Han er budbringer for en fred med danskekongen, og i tillegg er han prinsessens hemmelige kjæreste og her ligger skuespillet og tegne-serie-romanens konflikt og tragedie.

Det finnes sterke interesser mot fred, og som en mann av folket og hun en prinsesse, er de unges kjærlighet en umulighet. Med trussel om å få kjæresten halshogget, velger prinsessen å akseptere giftemålet i Spania, og beviser dermed at kjærligheten er stor og tragisk. Hun dør etter teppefall og om gjøgleren vet vi intet, som så ofte om navnløse i historiens strøm og tragedien er fullkommen.

Unge lesere bør ikke se for snevert på begrepet tragedie. Det er et klassisk genrebegrep. Om jeg i steden forteller at handlingen er dramatisk og tidvis spennende med action som innbefatter slagsmål, sverdsvinging og halshogging i dystre slottsomgivelser, sett i heftige positurer og sterke farver, gir det kanskje et annet inntrykk. Sammenhengen med skuespill er ikke påfallende, mer minner albumet om femtitallets *Illustrerte Klassikere*. De er bare bedre laget og bedre tegnet. Det er noe med den teatralske framstillingen som ikke binder an til 80-tallets øvrige historiske tegneserieromaner, til det minner tegneserie-effektene mer om de dramatiske eventyrene i f.eks. Fantomet, bare litt mer forseggjort.

Til tross for den vekt som Morten Myklebust har gitt historiske detaljer, er disse ikke påfallende fremme i fortellingens gang. De enkelte serieruter blir dominert av stiliserte fjes og gestikulerende bevegelser. Serien fremstår med andre ord ikke i pakt av sin historiske realisme, men på tross av den, som en stilisert, men meget dramatisk fortelling hvor prinsessen er høy og blond, helten ung og flott, og skurkene riktig ekle personer. Det er nærmest med undring man kan slå fast i hvilken grad Kåre Holt passer i tegneserie-versjon. Albumet er også stilsikkert gjennomført, hvor Morten Myklebust har valgt en synsvinkel og en grafisk fremstilling som ikke på noe punkt viker. Fortellingen er fortalt i en stram og forbausende dynamisk tegneserie-layout.

Morten Myklebust har gjort en imponerende innsats, som en mindre påholden person ville ha gitt opp forlengst. Den er utgitt på hans eget forlag, *Mykle Illustrasjoner*, og fått all den oppbacking som er mulig i et lokalsamfunn av kulturstøtte, reklame i aviser og nærradio, bl.a. av festspillene i Tunsberg, hvor Kåre Holts stykke ble satt opp og spilt hele tre ganger, til tross for de investeringer og forberedelser som ligger bak.

Myklebusts serieutgivelse er med andre ord en mer varig hendelse, som understreker erfaringen at når norske serier blir utgitt, er fødselen trangere enn andre steder, og at tematikken ofte er historisk fortid, men også at enkeltutgivelser kan ha et økt salg om de knyttes til bestemte institusjon, f.eks. museum som dramatisert pedagogikk. Albumet har også et fyldig etterord, hvor Myklebust viderefører sin detalj-studier. En mindre luksuriøs utgave blir også videreutgitt av Semic.

Innvendingene til tross, som for de meste er av akademisk art, og ikke bør forstyrre den jevne tegneserieleser, så har Morten Myklebust med hell innstilt seg selv til neste års tegneseriepriser. God søknad og vel lest.

Finn Bjørklid

Morten Myklebust:
Kristina av Tunsberg
Innb., ca. 60 sider, farver
Mykle Illustrasjoner/
Semic (delutgitt) 1991

Bare smuler?

Cappelen har egentlig sluttet å utgi tegneserier, men tidvis kommer det serier likevel. En svensk dundersuksess er Cecilia Torudd, med *Smuler*, som er en samling av avisstriper i svart-hvitt, med lun humor, hverdagslige situasjoner om å være alenemor med to tenåringsbarn.

Ensamma mamman het serien da den gikk daglig i avisen *Dagens Nyheter* i Sverige og ble enormt populær. Avisstriper passer best i avisen, og Norge blir den trykket uten denne støtten.

Det er tvilsomt om den får den samme oppmerksomhet i Norge. Det er synd, for dette lite pretensiøse albumet med feministisk hverdagshumor, enkelt og tidvis naivt tegnet, har absolutt sin sjarm. SMULER er alenemorens kampskrik over kaoset i kjøkkenet når hun kommer hjem. Gjenkjennelseseffekten er stor hos begge generasjoner.

Som da mor skvetter opp av senga midt på natta i redsel over at datteren ikke er kommet hjem, og datteren ikke har gått ut i det hele tatt!

Og: når datteren spør om moren er lykkelig for å ha fått henne:

—Den lykkeligste dagen i mitt liv.

—Var det moro å være ung mor?

—Javisst...NEI, jeg mener NEI!

Etc. Men prisen er dyr, lån albumet på ditt bibliotek.

Finn Bjørklid

Cecilia Torudd:
Smuler
Oversatt av Merete Alfsen
Håndtekstet av Lars Fiske
64 sider, hf., kr. 89,-
Cappelen
ISBN 82-02-12743-2

SERIE SOMMER PARADE

Sommeren er en fin tid. Det er godt å kåmmå hematt tæl a mor og slenge seg i ei hengekøye under skyggefulle gamle epletrær.
Med en bunke tegneserier kan ikke livet bli bedre. Denne gangen tok jeg med en del av SEMICs utvalg fra Narvesen-kiosken på Spareland i Biri, med forlerende møringers skeptiske blikk etter meg da jeg gikk ut. De skal jo som kjent bare ha sjokolade....

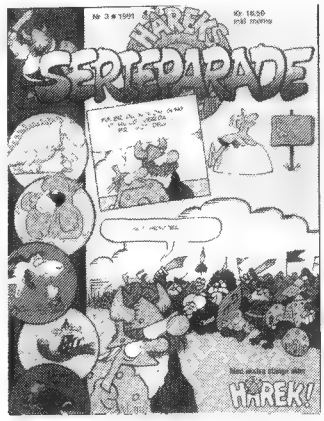

Håreks Serieparade fikk meg til å føle at nå tok jeg jula på forskudd. Denne amerikanske vikingen kreert av Dik Browne som så mange av oss har et ambivalent forhold til. Er Hårek viking eller en amerikansk skuespiller?

Uansett, det må innrømmes at vi koser oss gjennom 23 sider med Hårek, a`mor å je. Og humrer oss gjennom Sprints barndom, her visualisert av Tome og Jerry. At Sprint var smågal allerede i barndommen gjør det godt å få bekreftet.

Humøret øker i sommervarmen, og "Grådiggribbene" av Clem og Calvin får svetten til å piple.

Humor, humor! Med "B.C." begynner svetten å silrenne! Semic, hvordan ku-nne dere påføre oss sånne lidelser i sommervarmen!?

Jeg må ha en dusj! Og den kommer med "Tutti", "legionen" og "Trollmannen fra ID". Alle bygd over det samme konsept som B.C., men uten dens sjarm og vidd. "Vannhullet" og "Bikkja" ble en passelig adspredelse etter dusjen, med farger, og bygd over en velkjent lest med dyr og apatisk slapstickhumor som hovedingredienser.

Håreks serieparade anbefales ikke lest i sterk sommervarme. Finn en skygge og kos deg!

Håreks serieparade
nr. 3 1991
kr. 16.50 (Billig!!)
68 sider Farger og sort/hvitt
Semic Nordisk Forlag

Peter O`Donells og Jim Holdaways ***Modesty Blaise*** fortsetter å komme ut i albumformat. I album nr. 6 presenteres avisstriper fra 1967 / 1968; " Stål-kjempen" og " Forbryter-staten".

Modesty Blaise, som debuterte i bokformat før hun ble tegneserieheltinne, har en stor tilhengerskare her til lands. Men som damer flest vet, man skal kle seg etter sine former. Noen tegneserier gjør seg best som avisstriper, Modesty Blaise er en av dem. I stort albumformat mister hun sin sjarm. Dama blir fort uanselig når hun skal fylle en albumside. Modesty og vennen Willie når aldri helt inn i sjela der de kjemper imot smarte skurker og stålkjemper i Syd-Frankrike, eller når de raserer forbryterstater i Sør- Amerika. Jeg skulle ønske ett oppslag eller to å hvile øynene og tankene i!

Modesty Blaise i sitt rette element går James Bond en høy gang. Det er spesialeffektene som gjør James Bond til en suksess på film. Det samme kan sies om Modesty i albumformat. Det savnes spesialeffekter. Modesty er intet unntak fra agenter/eventyrere i så måte.

Modesty i hyggelig positur

Når attpåtil Myklebust har laget et slapt og lite sjarmerende cover, (kanskje airbrushen skal få hvile litt?)
blir ikke anslaget det beste. Og det er livsviktig for alle visuelle presentasjoner.

O`Donell og Holdaway
Modesty Blaise
kr. 46.50
68 sider sort/hvitt
Semic Nordisk Forlag

Navnet Sergio Aragones assosierer jeg med navnet Speedy Gonzales. Og som en Speedy Gonzales utgave av Conan Barbareren herjer ***Groo - Sverdsvingeren*** i en fjern fortid.

Groo er som lovet på forsiden, barbarisk humor av ypperste klasse. Nydelig håndtekstet av Volker Zibell, og flott fargeleg-

Bladkompaniets nye serieblad, *Punisher*, er nok et av disse halvfascistiske bladene som gørrer opp i folks drømmer om å hevne urett og kriminalitet på egenhånd. Denne helten, Frank Castle alias Punisher, har som mange andre vigilanter bakgrunn fra hæren og Nam.

Da hans kone og to barn ble meid ned av mafian ved et uhell, ble Punisher født, og hans første opptreden var i bladet Amazing Spiderman nr. 129. Så man skjønner, dette er ingenhvemeomhelstdreperalle tyvertypen, nei vår venn både samarbeider og er i opposisjon til den mer berømte Edderkoppen. Vår venn har også et dårlig forhold til Daredevil (Demonen).

Det hersker altså stor uenighet om metodene i vigilante-kretser. Men så lenge purken er maktesløs, så....

I dette første nummeret møter Punisher sin familles slaktere, og man aner jo hvordan det går med dem. Godt hjulpet av sin venn, Microchip, ordner Punisher opp på vigilantere vis, depressivt og memorerende bakover til katastrofen får han juling og reiser seg igjen osv.. Hans venn leser naturligvis poesi når han ikke blir plaget av Strafferen. Robert Frost Poems.

Vel, surt dette, men hvorfor skal disse seriene bli godsett med fartsfylt og drivende layout. Samt en fargelegging som absolutt består? For uansett hva man mener om disse typene og deres like, delikat presentert blir de.

Carl Potts og Jim Lee står for manus/skisser og rentegning. Om fargene er lagt på her til lands vites ikke.
Bladkompaniet, jeg gleder meg mer til den første vigilante, the one and only; Morgan Kane dukker opp i vår verden igjen!

Punisher
nr. 1 1991
Bladkompaniet
68 sider - farger
kr. 17,50

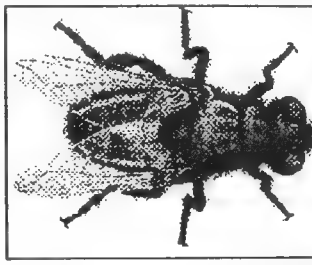

SERIE SOMMER PARADE

ging. Dette nummeret har to lange serier med et par-tre småsnutter i mellom.

Sergio Aragones, godt kjent fra Mad, tar oss her med på Groo`s bryllup, et evenement som naturligvis ikke foregår uten komplikasjoner, og med en velkjent avslutning. Foruten den

barbariske humoren, gjør persongalleri og atmosfære dette til et meget hyggelig serielesning. Historie nummer to, "Slave!" likeså.

Nok en gang, kompliment for teksting og farger, vi venter spent på neste utgave av vår barbar Groo og hunden hans.

Groo - Sverdsvingeren
Nr. 3 1991
kr. 15,-
48 sider Farger
Semic Nordisk Forlag

Semics svar på Magnum: ***X9 spesial***, frister med en kvinnetorso med automatgevær på forsiden. Vi gamle griser kan ikke motstå den-slags, så X9 fant fort veien til sommerens utvalg av tegneserielektyre.

Min forvirring var stor da vår venn "Punisher" dukket opp. Var ikke han også blant Bladkompaniets lønnsmottagere? Vigilanten tjener altså flere herrer enn seg selv. Deler av tegneserieuniverset er i ferd med å bli fascistisk, men fascister finnes vel i alle univers og på mange arbeidsplasser.
(Ikke sant, TEGNredaktør?)

Men tross alt en søt historie, hvor vår vigilantvenn hjelper et foreldrepar med et tilbakestående barn fra klørne på en gangsterboss. Eller var det et forbyttet barn som ikke var tilbakestående men barnet til gangsterbossen? Uansett, gangsterbossen blir truet til å betale barnebidrag, hvilket

Grusom fyr

han ikke rekker å svare på før han dør av elektrisk sjokk i badekaret. Det var det bidraget!

"Dommer Dredd og Dødens Brud" lider av seriebladsymptomet Dårlig Trykk og Kjedelige Persongalleri. Helt uten sjarm og absolutt dusinvare. Fansen av Dommer Dredd, merkelig nok finnes dere der ute.

Det usmakelige topper seg med "Black Cross", en alldeles forferdelig sak om en fyr som er en krysning av Georg Michael og Schwarzenegger. Vedkommende vaser rundt i svart lær og har tydeligvis noe å hevne. Livet er svart og avgrunnen nærmer seg.

Men oh salige! Himmelen åpner seg og Pia Sawa åpenbares! Denne norske, men likevel så unorske prinsessen skapt av Tore Knutsen burde være passende følge for kronprins Haakon Magnus.

"Pina Colada" er en intelligent liten sak, hvor Pia Sawa havner blant pirater i

Pia i åndenød

Karibien. En norsk reder er hennes oppdragsgiver, men som flesteparten av den norske rederstand er heller ikke han helt fair.

Jeg vil påstå at Cat Claw anes i bakgrunnen, likeledes den svenske tegnerinnen Lena Ackebo.

Tore Knutsen er vår mest lovende tegner. Pia Sawa er tegnet sjarmerende uferdig, men når hun og Tore Knutsen får vokse litt, ja, vi kan bare glede oss!

X9 Spesial avsluttes av en helt med det automobilfile navnet "Caddilac". Vår helt opererer i New York en eller annen gang etter det store smellet. En historie litt utenom det vanlige actionpregede. Her er det vår boklige arv som skal reddes fra å drukne, langt under New Yorks forvridde skyskrapere som det er gjemt. Tegneserie på det jevnt gode, ikke å forakte som tidtrøyte rett før spikjeflæsk og flatbrød venter sammen med en kald øl.

Pia Sawa og Caddilac ga meg tilbake troen på tegneseriene, og gjorde X9 verdt pengene og tiden.

X9 Spesial
Nr. 4 1991
kr. 19,50
100 sider Svart/hvitt
Semic Nordisk Forlag

Tore Feiring

Velkommen!

Folkeforlaget lar ha meg unnskyldt, men det er først na jeg har oppdaget at de finnes, og det med serlebladet *Strip Art Spesial*, og *den fulle og hele historien om Peter Kampf*. Dette er artig lesning. Trillo og Mandrafina bukserer oss gjennom en glogg historie om tegneseriemakeren Al Hit og hans populære serie Peter Kampf. Assosieres dette med Adolf Hitler og Mein Kampf? Fortsett med det, du er pa rett spor.

Historien er som folger: Adolf Hitler ble ikke det han var, men en suksessrik tegneserietegner, hvor han lot sine ideer skinne igjennom i tegneseriene. Disse seriestripene gikk i amerikanske aviser imellom 1920 og 1940. Da John Wayne sa stiller opp som presidentkandidat, forsvinner seriene fra alle landets avisarkiv. Leserne kan vel tenke seg hvorfor?

Det finnes rett og slett ingen serie-striper igjen, nesten... En fransk forsker og samler og hans vakre veninne kommer sa til USA nettopp for a forske i denne Al Hit.

Som for nevnt, en artig og annerledes historie dette, bra trykk og greit utseende pa sidene. Ikke den revolusjonerende streken pa tegningene, men alreit handverk. Anbefales!

Strip Art Spesial
Den fulle og hele historien om Peter Kampf
Nr. 1 1991
kr. 19,50
Folkeforlaget

TEGN — INDEX numrene 1-19

Index-redaktør: Tor Ødemark

Det har lenge vært etterlyst en fullstendig oversikt over hva og hvem som har vært omtalt i hvilke numre av TEGN. Mange med spesielle interesser ønsker på en enkel måte å finne tilbake til gitte artikler, anmeldelser, omtaler eller intervjuer. Vi har derfor laget et index, som ikke på noe vis er ment å være 100% fullstendig, men som vil gi leserne en mulighet til nettopp å finne tilbake i de gamle numrene av TEGN. Indexet omfatter titlene på de respektive innlegg, serie-tittel, personer, tegnere, forfattere, og andre stikkord, som skulle gjøre det enklere å finne tilbake de respektive interesse-områder.

Det er mulig for de som måtte ønske det å bestille indexet i ASCII-form på diskett (5 1/4 floppy), sammen med et enkelt søkeprogram for å sette søkestrenger for letingen og sende resultatet til henholdsvis skjerm som printer. TEGN vurderer på å gjøre dette til en kontinuerlig tjeneste, men vil se responsen først. Det koster NKR. 20,- for TEGNs index-diskett, porto inkludert. (Første utsendelse vil også være oppdatert med nr. 20/21, som i skrivende stund ikke er klart). Husk å notere navn og adresse tydelig med blokkbokstaver.

Indexet omfatter også hvilket nr. av TEGN de forskjellige omtaler har stått, også med referanse til sidenummer. Dessuten er alle innleggene kodet som følger:

A = Artikkel
F = Forside
I = Intervju
L = Leder
N = Nyhet
O = Omtale
P = Poster
R = Reportasje
T = Tegning

INDEX

Emne/Navn/Tittel	Nr.	Side	Kode
A			
Adams, Neil	01 -	14	A
Adamssons statuett	17 -	18	A
Adolfs menn	16 -	46	O
Albatrossens dialektikk	13 -	12	A
Album-markedet	17 -	06	A
Algard, Tomas	06 -	12	R
Alvefolket	18 -	48	O
And i avisen	17 -	34	A
And i data	17 -	35	A
Andreassen, Ivan	04 -	22	I
Angst og beven	17 -	37	O
Animasjon	19 -	47	A
Ansikt til ans. m/ Moebius	05 -	20	I
Aragones, Sergio	16 -	31	I
Asterix er fra Bretagne	05 -	16	A
Asterix og de flygende t.	06 -	44	O
Auclair, Claude	15 -	33	A
B			
	15 -	14	O
Bakveien inn til de respekt..	17 -	46	A
Barks, Carl	01 -	47	O
	08 -	69	A
	10 -	01	F
	10 -	22	A
	10 -	29	A
	13 -	12	A
Barks, Carl - 90 år	19 -	04	T
Batman	11 -	12	A
	14 -	12	A
	15 -	08	O
	16 -	12	O
B.D. Tegning i teatetet	06 -	10	R
Bech, Sussi	15 -	10	O
Bedre og bedre, dag for dag...	18 -	11	A/I
Belgiske pusteøvelser	07 -	06	A
Bilal, Enki	03 -	47	O
	04 -	46	O
	06 -	45	O
	15 -	01	F
	15 -	13	O
	15 -	20	A
Bildekunst og tegneserier	12 -	28	A
Billy	02 -	17	I
Bjørklid, Finn	04 -	01	F
	05 -	01	F
Blueberry	02 -	40	A
Blueberry Fields Forever	02 -	40	A
Bogi Benda	10 -	34	A
Bomann-Larsen, Tor	01 -	47	O
	02 -	46	O
	03 -	06	O
	04 -	10	O
	05 -	39	A/I/S
	06 -	29	I
	06 -	49	O
	11 -	23	O/S
	15 -	11	O
	15 -	26	R
	16 -	10	O
	16 -	46	O
	17 -	34	O
	18 -	14	A/I
Borge, Knut	01 -	20	A
Boswell, David	18 -	37	A
Bourgeon, Francois	05 -	30	A
	15 -	13	O
Bradbury, Ray	01 -	13	R
Brétècher, Claire	01 -	10	A
Browne, Dik	14 -	06	O
	16 -	06	O
Buscema, John	01 -	14	A
Buset, Bjarne	06 -	12	R
Bustenskjold, Jens von	14 -	11	O
Byrne, John	01 -	08	A
Bysskov, Kræsten Krum	02 -	06	O
Bør strupen til Inger Ben...	13 -	04	L
C			
Caniff, Milton	08 -	67	A
Cappelen	18 -	46	O
Cappelen markerer krigs...	15 -	26	R
Carl Barks - Just Ducky	10 -	29	A
Cartoon Aid	01 -	09	N
Castafiores juveler	17 -	37	O
Charlier, Jean-Michel	14 -	07	O
Chihuahua Pearl	02 -	40	A
Christin, Pierre	04 -	47	O
	05 -	36	A
	06 -	10	R
	06 -	45	O

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Morten Myklebust, tegner:

Det jeg savner mest med TEGN nå er bladet ikke går i dybden i tegneseriefaget. Jeg skulle ønske bladet var like mye et blad for serieskapere som for serielesere. De neste fem årene håper jeg TEGN går i dybden på denne måten. Ellers synes jeg TEGN er fornøyelig og jeg må alltid sette av en time når jeg finner bladet i postkassa.

	07 - 29	I
	15 - 12	O
	16 - 44	O
Clausen, Kaj Konrad	16 - 28	S/O
Complexe morte	04 - 22	I
Conan fra Cimmeria	01 - 14	A
Conan som primalskrik	01 - 18	A
Corto Maltese	04 - 08	O
	04 - 49	O
Cosey (Bernard Cosandey)	04 - 28	A
Crisis, what crisis	05 - 28	A
Crumb, Robert	01 - 43	S
	02 - 08	R
	04 - 12	S
	11 - 48	S
	13 - 01	F
	13 - 22	A/I/S
	17 - 11	O

D

Da det gjaldt	17 - 34	O
Dan Dare	16 - 43	R
Danmark	05 - 05	O
Da utropstegnene forsvant	01 - 13	R
De dype skoger - hvor er de?	07 - 14	A
De frustrerte	01 - 10	A
Deichmann	16 - 11	N/I/A
De knyttede never	19 - 23	S
Deleuran, Claus	04 - 38	A
Den 44. Reuben Award, 1990	16 - 24	R
Den gule dverg	06 - 43	O
Denis, Jean-Claude	06 - 43	O
Den mystiske mannen fra H...	08 - 34	I/S
Dentist, The	16 - 07	S
Det bobler på Deichmanske	16 - 11	N/I/A
Det er en gal verden der ute	18 - 30	A/I
Det er en sinnsyk verden...	18 - 25	A
Det gamle spill om en vær	04 - 34	I
Det siste håp	06 - 36	S
Det startet med Henrik Ibsen	15 - 19	R
Dick Tracy	17 - 14	A
Disney	15 - 07	O
Disneys ukjente medarbeidere	10 - 26	I
Dobbeltgjengeren	18 - 16	O
	18 - 17	S
	18 - 19	S
	18 - 21	S
	18 - 23	S
Dobbelt-sproing	15 - 45	R
Donald Duck	05 - 05	O
	10 - 40	O
	11 - 09	O
	13 - 12	A
	14 - 03	O
	14 - 48	O
	17 - 34	O
	17 - 35	A
Donald Duck på analyseb...	03 - 39	A
Donald Duck som filmskuesp.	10 - 31	A
Donaldisten	06 - 45	O
Doonesbury	02 - 10	A
Dostojevskij, Fjodor	18 - 16	A
Drama i Bayern	06 - 49	O
Drama og karikatur	14 - 25	R
Dressed to thrill	15 - 34	A
Druillet, Phillippe	01 - 07	N
Du arver syndene, du arver...	06 - 21	A
Duellen på Hesselø	01 - 47	O
Dumas, Jerry	02 - 22	O
	07 - 38	I
Dyr er ålreite mennesker	06 - 16	A

E

Edenas hager	14 - 48	O
Ego-stoff: Charles Bronson...	18 - 50	O
Eisner, Will	02 - 46	O
	02 - 50	O
	03 - 01	F
	03 - 08	A
	03 - 12	I
	06 - 46	O
	13 - 46	O
	15 - 12	O
	15 - 49	O
Elder, Bill	14 - 44	A
Elektrisk forsterkede snakke..	08 - 24	A
En del av bestikket	07 - 25	O
En kontrakt med Gud	02 - 50	O
En sofaradikaler snakker ut	17 - 26	A
Enstad, Nils Petter	17 - 22	O
Erotik og eventyr	04 - 46	O
Etter tre år	11 - 04	L
Evenstad - storgård etc.	17 - 40	O

F

Fabulous Furry Freak Brothers	08 - 77	O
	15 - 48	0
	17 - 19	S
Falk, Lee	02 - 22	O
	07 - 10	A
	17 - 09	A
Fansen jubilerer	16 - 06	L
Fantomet	07 - 14	A
	10 - 41	O
	12 - 48	O
	13 - 08	O
	17 - 08	O
	17 - 12	A
Fantomet, myte eller...	07 - 10	A/I
Fantomet på norsk	07 - 13	I
Fantomus og tronarvingen	17 - 36	O
Fastest pen in the west, The	16 - 31	I
Feiring, Tore	04 - 01	F
50 år med den kappekledte...	11 - 12	A
Finland - det våres for...	14 - 35	A
Fire gode grunner til å lese	13 - 10	O
Fjeld, Jonas	19 - 23	S
Flemming, Reid	18 - 37	A
Florhaug, Geir	15 - 26	R/S
	16 - 46	O
F'Murr	05 - 05	O
	06 - 10	R
	06 - 16	A
	06 - 43	O
	12 - 47	O
	15 - 13	O
Fra min arbeidsplass	04 - 38	A
Framtiden er ikke hva den var	06 - 04	L
Framtiden er nå!	07 - 29	R
Framtiden er så lys...	04 - 04	L
Frankrike	05 - 16	A
	05 - 28	A
Franquin, Andrè	06 - 43	O
	16 - 48	O
Fra søndagsskoletekst til...	17 - 20	A
Fri oss fra masseproduksjonen	13 - 16	A
Fritjof og Hjalmar	02 - 46	O

G

Gaines, Bill	01 - 13	R
Galleri Nærum	17 - 30	S
Garfield	01 - 23	A
	02 - 36	A
	06 - 09	A
Gerber, Steve	01 - 06	A
Ghigliano, Cinzia	03 - 46	O
Giraud. Jean	02 - 40	A
	05 - 20	I
	12 - 46	O
	15 - 14	O
Gisle, Jon	08 - 04	I/A
Gnuff	01 - 05	N
Goetzinger, Annie	16 - 01	F
	16 - 15	I/P
Gotham City	11 - 12	A
	14 - 12	A
	15 - 08	O
Gottfredson	03 - 05	O
Gould, Chester	17 - 14	A
Grass Roots	01 - 09	S/O
Gulbransson, Olaf	16 - 13	O/S
Gule pantere og knøtt...	13 - 43	A
Gulgec, Ismail	15 - 48	O
Gundersen, Torstein	01 - 28	R
Gutta på skauen	15 - 27	S
	16 - 46	O

H

Haars, Peter	07 - 18	A/I
	07 - 47	O
Hans majestet tegneseriefig...	17 - 44	A
Heavy Metal	01 - 05	N
Hegdal, Ole A.	11 - 24	O/S
Hegerfors, Sture	17 - 18	O
Hepstein, Waldemar	17 - 39	O
Herriman, George	12 - 34	S/A
Hergè	05 - 07	N
	05 - 10	A

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Tomas Algaard, Fantomet-redaktør:

Gratulerer! Jeg hadde aldri trodd at TEGN ville bli fem år. Som tegneserieentusiast trodde jeg det kunne lages et slikt blad, men at det også kunne selges, var jeg i tvil om. TEGN er et OK blad, men når det kommer mye Donald-stoff blir det for lite å lese i bladet. Jeg har aldri likt Donald og... (Og så stenger vi for Algaard).

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Nils-Petter Enstad, journalist:

Det er bra vi har et organ som behandler tegneserier som litteratur, men kanskje er TEGN for lite kjent med tanke på det store tegneseriepublkum som finnes, også blant voksne. For en gammel predikant er det et poeng at de første biblene faktisk var tegneserier.

	07 - 43	O
	11 - 36	A
	15 - 46	O
	17 - 37	O
Hermann	11 - 44	O
Hesseldahl, Morten	04 - 46	O
Hevnen	11 - 44	O
Hjemme hos Bogi Benda	10 - 34	A
Hoppbakkekonstruktøren...	18 - 30	A/I
Howard the Duck	01 - 06	A
Huset i skogen	01 - 29	S
Hva er humor	15 - 03	R
Hyl	17 - 39	O
Høiby, Hege	18 - 25	A/I
I		
Ibsen som tegneserie, eller...	05 - 39	A/I/S
Ignatz	12 - 34	S/A
I begynnelsen var skurkene	12 - 17	A
I begynnelsen var storbyen...	03 - 08	A
Ikke Bustenskiold akkurat...	11 - 24	O
Ikke menighetsfakultetet...	11 - 18	A/I
Ildahl, Eirik	07 - 13	I
	07 - 48	O
	08 - 34	I/S
	15 - 26	R
	16 - 46	O
Innkjøpsordning for tegnes...	12 - 04	L
Intervju med Don Rosa	19 - 30	I
I nymoralismens klør	18 - 10	A
I oksens buk	18 - 36	A
Isachsen, Arne	04 - 09	O
Isachsen, Haakon W.	18 - 25	A/I
I stedet for leder	08 - 04	L
I utstillingens runddans	06 - 10	R
I utstillings spissrotdans	06 - 14	R
J		
Jacobs, Edgar P.	05 - 10	A
Japan	01 - 05	N
	17 - 11	O
Japanske serier - Manga	07 - 35	A
Jeg har alltid vært et...	06 - 29	I
Jeg liker humor som har dybde	02 - 17	I
Jensen, Kent Aske	04 - 20	O/S
Jodorowsky	05 - 48	O
	10 - 09	A
	12 - 46	O
John Difool	12 - 46	O
John Difools eventyr	05 - 48	O
	06 - 05	O
Johnston, Ollie	10 - 26	I
J.P.Doodles	01 - 09	S/O
Jødenes polske lidelsesh...	06 - 26	A
Jørgensen, Marit	18 - 14	A/I
	18 - 21	S
K		
Kane, Bob	14 - 13	O
Katten, 9 liv gjennom hi...	01 - 22	A
Katten, som tegn	02 - 34	A
Kemal, Yasar	15 - 48	O
Kharelli, Idi	07 - 13	I
Kidde, Rune	04 - 38	A
Kiwi	01 - 43	S
Kjøtthoder	03 - 38	R
Kløvstad, Helene C.	01 - 37	I
Knigge, Andreas	16 - 44	O
Knutsen, Tore	18 - 11	A/I
Knøttene	17 - 20	A
Kolstad, Dag E.	18 - 30	A/I
Krazy Kat	12 - 34	S
Kristiansen, Teddy	17 - 38	O
Krogh, Erik von	17 - 40	O
Kronborg, Steffen	11 - 09	O
Kulturrådet (se Norsk K.)		
Kunsten å snekre sammen...	15 - 42	A
Kunststudenter debuterer i...	14 - 24	O/S
Kverneland, Steffen	19 - 01	F
	19 - 15	S
	19 - 16	I
	19 - 23	S
Kvåle Rue, Anders	14 - 25	O/S
L		
Larson, Gary	15 - 03	R
Latigo - den fromme despe...	19 - 38	A
Leve Tintin	07 - 43	O
Lien, Torbjørn	06 - 35	O/S
Linda og Valentin	04 - 47	O
	11 - 45	O
	05 - 36	A
Lob, Jacques	16 - 20	A
Lofthaug, Kjersti	18 - 14	A/I
	18 - 23	S
Lokkeduen	04 - 46	O
Lucky Luke	02 - 50	O
	04 - 07	R
Lucky Luke går i kloster	15 - 16	A
Lybeck, Sigurd	14 - 11	O
Lykken er en murstein	12 - 35	A
Lynde, Stan	01 - 09	S/O
	19 - 38	A
Lynvingen	11 - 12	A
M		
Mad - 100 ganger galskap	18 - 25	A/I
Madsen, Frank	01 - 07	N
Marokko	17 - 44	A
Martin, Don	04 - 14	A
	17 - 09	A
Maus	06 - 21	A
McWilliams, Barry	01 - 09	S/O
Med hovudskallegrotte i finèr	12 - 41	A
Mellom bakkar og berg...	04 - 28	A
Mennesket er motsetningsfylt	16 - 15	I
Mèzières, Jean-Claude	04 - 47	O
	05 - 36	A
	06 - 10	R
	07 - 29	I
Middelmådighetens suksess	11 - 36	A
Midthun, Arild	18 - 01	F
Midthun, Kjell E.	17 - 36	O
Miller, Frank	15 - 15	O
Milton, Freddy	01 - 05	N
	04 - 34	I
	04 - 42	S
Min filosofiske uvitenhet...	01 - 10	A
Modesty Blaise	11 - 43	O
	13 - 10	O
Moebius	02 - 40	A
	04 - 26	P
	05 - 20	I
	05 - 48	O
	12 - 46	O
	14 - 48	O
	15 - 14	O
Moores, Dick	03 - 05	O
Mulighetens kunst	07 - 18	A
Muren faller	16 - 44	O
Museum of Cartoon Art, N.Y.	12 - 43	A
Myklebust, Morten	11 - 18	A/I
N		
Nielsen, Christopher	10 - 12	I/S
	15 - 45	O
	15 - 48	O
	17 - 46	A
Noen betraktninger om dårlige	13 - 17	A
Nora	03 - 46	O
Nordberg, Terje	15 - 26	R
	16 - 46	O
Nordisk seriesamarbeid	10 - 48	A
Norsk Tegneserieforum	16 - 40	R
Norsk Tegneserieforum jubi...	16 - 41	R
Nye talenter fra Kunst og H...	18 - 14	A/I
Ny giv på superhelter	03 - 26	A
Nærum, Knut	17 - 26	I
	17 - 30	S
Næss, Ragne	14 - 40	O
O		
Og bak kommer ungdommen	04 - 20	O
	06 - 35	O/S
Olavs første skitur	17 - 34	O
Old California	03 - 39	A
Olsen, Ole	06 - 28	O
Om forfedrene, eventyret og...	04 - 08	A
Om status, moms og mammon	10 - 04	L
Opera på papir	05 - 10	A
Oppvekst i Andeby	01 - 20	A
Ousland, Bjørn	02 - 25	I/S
	07 - 48	O
	08 - 01	F
	08 - 30	A
	16 - 46	O
	17 - 40	O
90 år og en brunost	19 - 03	L
Norsk barneblad	08 - 07	O
Norsk kulturråd	17 - 42	A
O		
O'Donnell, Peter	11 - 43	O

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Jón Sveinbjørn Jónsson, frankofil:

TEGN er det nærmeste Norge kommer *Samtiden* eller *Vinduet* hva soliditet angår (altså den vante blandingen av kjedsomhet og spennende innlegg). TEGN *kan* fylle et tomrom hverken dagsaviser eller litterære/ motemagasiner klarer å fylle.

TEGNs ENQUETE

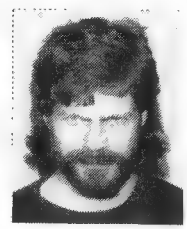

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Per Ole Knipling, produsent:

Jeg leser omtrent ikke tegneserier, med unntak av *Tommy og Tigern*, men TEGN leser jeg regelmessig. Jeg har da også alltid syntes at paletten var mer interessant enn det ferdige maleriet. TEGN er bedre enn tunfisk.

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Jan P. Krogh, Norsk Tegneserieforum:

For det første — gratulerer, dernest — bladet har utviklet seg positivt og har funnet en passende nisje. I grunnen er det et bra blad i min bevissthet. Med temanumrene er TEGN i ferd med å bli et mobilt håndbibliotek, et lite leksikon. Man behøver nesten ikke noe annet av informasjon i Norge. Det eneste jeg savner er en index over innholdet i de enkelte numrene. (Gled deg Krogh, du er bønnhørt)

	13 - 11	O
Om selvbedrag og skiturer	17 - 34	O
P		
Parnass i knipe	07 - 04	L
Pesta	07 - 48	O
	08 - 30	A
Peyzaret, Richard (Se F'Murr)		
Pinocchio	15 - 07	O
Pirinen, Joakim	02 - 22	O
	05 - 46	O
	15 - 10	O
Postjulebord	15 - 41	R
	18 - 50	R
Pratt, Hugo	04 - 08	O
	04 - 49	O
Prosjektstøtte til tegneserier	17 - 42	R
Psykose	17 - 41	O
Pusur - en folkefiende	06 - 09	A
Pyton	01 - 49	O
	18 - 30	A/I
På kiosktur med Bladkomp...	18 - 41	O
På sporet av den tapte tid	05 - 11	A
Q		
Quino	13 - 49	S
R		
Raake, John Kaare	02 - 47	O
	03 - 20	O/S
Reid Flemming - verdens tøf...	18 - 37	A
Reisende i vinden	05 - 30	A
Remi, Georges (se Hergè)		
Reuben Award	16 - 24	R
Rhetorica norvegia	03 - 28	A
Rosa, Don	19 - 04	T
	19 - 30	I
Rotteracet	19 - 15	S
Ryan, Tom K.	14 - 03	O
Rødt, hvitt og rått	11 - 46	O
	18 - 10	A
S		
Salamanderens hemmelighet	01 - 47	O
Sam & Silo	07 - 38	A
Schei, Espen	07 - 25	O/S
Schultz, Charles	17 - 20	A
Sedelighetsprofeten	16 - 13	S
Selger Sofus	04 - 42	S
Sensur eller sexisme	03 - 29	A
Sensur og død...	11 - 34	A
Shelton, Gilbert	01 - 23	A
	08 - 77	O
	15 - 48	O
	17 - 19	S
Skogstad, Herbjørn	19 - 12	I
Skyt ikke på meg - jeg bare...	06 - 28	A
Smith, Barry	01 - 14	A
Snackman	02 - 25	O/S
Snorre	17 - 03	L
Soames, Kenneth	07 - 10	A/I
Solnedgang i Sunshine City	13 - 46	O
Solruns saga	07 - 48	O
	16 - 46	O
Spiegelman, Art	06 - 21	A
	15 - 11	O
Spiralis - Den svarte rivalen	16 - 48	O
Spirit	02 - 46	O
	03 - 08	A
	06 - 46	O
Sprint - Stillhetens pirater	16 - 48	O
Sproing-prisen	15 - 45	R
	16 - 40	R
Sproing på deling	11 - 11	R
Sproing til Solrun	19 - 09	R
Steinskipet	06 - 45	O
Storbyen	15 - 49	O
Stripschrift	03 - 48	O
Sture Rask	02 - 47	O
Superhelter	15 - 34	A
Supermann	01 - 08	A
Supermann i Norge	17 - 38	O
Svendsen, Julius	04 - 19	A
Sverige, storebror og lille...	13 - 36	A
Sæther, Arild	14 - 25	O/S
Sæther, Terje	14 - 25	O/S
Søndergaard, Niels	17 - 38	O
T		
Taliaferro, Al	05 - 49	O
Talk show	10 - 17	S
Tardi, Jacques	01 - 47	O
	12 - 01	F
Tardi, visjoner om byen og...	12 - 10	A
Tegneseriens magi og andre...	08 - 15	A
Tegneserier, ikke lenger...	11 - 33	A
Tegneserier i kretsløp	11 - 29	A
Tegneserier på liv og død	13 - 22	A/I
Tegneserieutstilling i Sarp	15 - 39	R
TEGNs store post-julebord	15 - 41	R
TEGNs store..., 2.	18 - 50	R
Teigen, Nils	06 - 28	A
The year of the bat	12 - 07	A
Thomas, Frank	10 - 26	I
Thorrud, Kristin	18 - 14	A/I
	18 - 17	S
Thrad, Marianne	14 - 25	O/S
Tintin	01 - 08	N
	05 - 07	N
	11 - 36	A
	15 - 46	O
	17 - 37	O
Tintin i Kongo	17 - 37	O
To skritt fram og ett tilbake	18 - 03	L
To syn på meningen med livet	08 - 68	A
Totalt vanvittige streker	14 - 44	A
Tracy, Dick	17 - 14	A
Tricky Prickears	17 - 19	S
Troll	11 - 42	O
Trudeau, Gary B.	02 - 10	A
Tumbleweeds	14 - 03	O
Tynde Memed	15 - 48	O
U		
Udødelighetens pris	03 - 47	O
Ullkorn	05 - 05	O
	06 - 10	R
	06 - 16	A
	06 - 43	O
Une generation fragile...	16 - 20	A
Utstillingen sett gjennom...	06 - 15	A
V		
Valhalla	01 - 05	N
Verden som gåte	05 - 48	A
Viggo	06 - 43	O
Vindens passasjerer	05 - 30	A
Vive la France!	05 - 04	L
Vulle Vuojas	03 - 05	O
W		
Walker, Mort	02 - 17	I
Warner Brothers - den evige...	19 - 47	A
Wessel, Kin	18 - 14	A/I
	18 - 19	S
Westad, Knut	11 - 18	A/I
Y		
Yakari	07 - 45	O
Æ		
Æille har et syskjenbarn...	19 - 12	I
Å		
80-tallets beste tegneserier	15 - 10	A

TEGNs ENQUETE

Hva har du å si til at TEGN nå fyller fem år?

Ivan Andreassen, tegner:

Det er bra å ha det bladet for de som er interessert. Det fine er først og fremst den gode standarden og de lange artiklene. Jeg liker at artikkelforfatterne forsøker å gå i dybden og gripe tak i essensen. Det jeg savner er en fast, seriøs tegneserie midt i bladet. En serie som er bedre både teknisk og tegnemessig.

A/S Hjemmet, Bladkompaniet A/S, Semic A/S, Cappelen A/S og Gevion er ikke nevnt i indexet, av den enkle grunn at forlagsnyhetene fra nevnte forlag forekommer i hvert eneste nummer av TEGN. Kortnyheter og mindre anmeldelser faller også utenfor. Det samme gjelder enkelte fanziner som Kraftig Kost, Bild & Bubbla etc. Det er gjort unntak for en del lengre anmeldelser. Artikkelforfattere er også utelatt, siden TEGNs redaksjon har en såpass stor representasjon.

Ansvarlig for index:
Tor Ødemark
Ansvarlig for enqueter:
Tor Sandberg
Ansvarlig for forslag og klager:
Finn Bjørklid

Like sammensatt som en GNU

Rock'n'roll i TEGN

—Jeg har alltid hatt sansen for å drive med saker og ting jeg ikke helt behersker. Det meste viser seg nemlig å gå godt når man allierer seg med folk som kan det. Det sier TEGNs redaksjonssekretær *Tor Sandberg*. I disse dager er han aktuell som vokalist på plateutgivelsen *Geit* med gruppa *GNU*.

Lei av tegneserier? —Bli GNUist!

Foruten Sandberg består bandet av *Pål Kløften*, *Amund Heir* og *Erland Heir*. På plata presenteres 16 melodier som hovedsaklig kan karakteriseres som pop-musikk, men også med islett av tyngre rock og folkemusikk. Tekstene er på norsk, selvfølgelig.

—Jeg har aldri skjønt de som synger på tysk. Norsk er et langt bedre rockespråk, som vel bare blir overgått av finsk. Men jeg kan dessverre ikke finsk, sier Sandberg.

Som vi kanskje allerede aner er det Sandberg selv som har skrevet tekstene til GNUs LP. Innholdsmessig går det svært mye på dyreriket. Her omtales alt fra hunder og kyr til fisk og blekksprut. Inne i mellom besynges presteskap, himmel-legemeer og gleden ved en rotur midt på natta. Henvisninger til tegneserier finnes også, blant annet i kortversjonen av verdenshistorien (ett minutt og 44 sekunder) og i den lystige, men likevel sørgelige To Knær, som forteller om det stakkars barnet som oppdager at det har fått alle kroppsdelene på lån.

Belastet fortid

—Dette er slett ikke første gang jeg prøver meg som rocknroller, røper Sandberg.

—Av tidligere musikalske uttrykk kan jeg sånn i farten nevne *De Grønne Glitrende Trær Goddag*, som gav ut en kassett på midten av 80-tallet og også *Polkadottene* som kassett-debuterte på slutten av samme ti-år. Jeg har også vært med i polka-tango-orkesteret *Fnøs Hose*.

Men de andre i gruppa har langt mer å vise til. Pål Kløften som hovedsaklig basser for GNU, startet i *Body Transport*, en trio inspirert av *King Crimson* og *Cream*. De gav ut en singel som nå er omtrent umulig å oppspore. Han var også en av drivkreftene bak *Bobsleighbarna*, før han sluttet seg til *De Husleie*. Deretter slo han seg sammen med Sandberg i "Trærne". Han var også en av hovedmennene bak Polkadottene. Forut for dette spilte han i det beryktede silkedress-bandet *The Skliffers*. Han har også en del soloprosjekter bak seg.

Brødrene Heir, for brødre er de, er mest kjent fra *Hit The Dog-shit*-EPen med gruppa *Jumping Judes*. De var begge med i The Skliffers og har også spilt i det psykedelisk-inspirerte bandet *Ladrev Silad*.

Det er selvinnlysende...

—Men nå gjelder det altså GNU, og hvorfor akkurat GNU?

—Det startet som en forkortelse, men etterhvert har vi funnet ut at musikken står i stil med dyret. En gnu inneholder deler fra flere forskjellige dyr, både hest, okse, antilope, bøffel, kamel, kenguru...og likevel blir det et

Pop-rock-orkesteret GNU. Fra venstre Tor Sandberg, Pål Kløften, Amund Heir og Erland Heir. (Foto Hilde Sætrum)

helt dyr av det som løper bortetter savannen, kjapt, kjapt. På samme måte inneholder GNUs musikk mange merkelige deler som man ikke skulle tro ville kunne henge sammen. En fiolin, en xylofon, kazoo, eggedeler, kattesand og vin-åpner blandes inn i de mer vanlige instrumentenes herjinger og danner en unik helhet, opplyser Sandberg.

—Men hvordan blir dette hørendes ut da?

—Det blir overraskende poppete og lyttervennlig, noe som kanskje kommer av de store dosene akkustisk gitar og et luftig lydbilde. Her er også melodien hele tiden satt i høysetet.

—Noe band det går an å sammenligne GNU med?

—Tja, det er ikke godt å si. Min drøm er å lage en låt like god som *Final Solution* med *Pere Ubu* og en LP like god som *Tin Hueys Contents Dislodged During Shipment*. Første etappe med GNU inneholder elementer av dette kanskje, men også *Prøysen, Cranner, Wishbone Ash* og *Shadows*.

—Hvorfor tittelen Geit?

—Det ble ikke plass til "Historiske ekorn".

GNUs neste plate er på gang. Pål Kløften reiser denne måneden til en del utvalgte afrikanske land for å samle instrumenter til ny vinyl. Det planlegges en dobbelt-LP.

Jørund Stålesen

Do it now:

—Hvor vi kan ta feil! At den ryddige redaksjonssekretæren har en slik skummel fortid har hittil vært ukjent for redaksjonen. Hva skjuler ikke da den øvrige redaksjons-gjengen?

Men det er ingen grunn til at ikke resten av Norge (herunder Sverige, Finland (særlig dem) og Danmark skal lære dette fenomen nærmere å kjenne. TEGN anbefaler dermed at dere øyeblikkelig tørker støv av platespilleren og bestiller LP'en *Geit* med den kommende verdensberømthet *GNU* før naboen tar fra deg gleden av å være først ute!

LPen med tilhørende teksthefte kan bestilles direkte fra Tor Sandberg. Send *en hundrings* til ***Tor Sandberg, Jens Bjelkes gate 64 B, 0652 Oslo 6.***

Finn Bjørklid

Anerkjennelse til VG-tegner

Roar Hagen, som til daglig tegner for *Verdens Gang*, var den ene av to europeiske avistegnere som ble invitert til Memphis, Tennessee i anledning årsmøtet til det amerikanske avistegnerforbundet. Hagen begynte sin karriere som avistegner i *Sunnmørsposten* på midten av 70-tallet. I 1986 overtok han tegnerjobben i landets største løssalgsavis etter at den kjente *Pedro* gikk bort.

Hagen har forlengt oppnådd internasjonal ry. I fjor var han den mest benyttede avistegner tilknyttet *Cartoonists & Writers Syndicate* i New York. Hagens tegninger distribueres daglig til mer enn 200 aviser.

—Det er skapt en avistegner-tradisjon i dette landet. Stillingen er beskyttet av dem som har gått foran og fått frihet til å uttrykke seg. Det betyr noe. Talenter kommer etter. Avisen stimulerer jo også nye tegnere. De er samtidig beskyttet av redaktørens toleranse. Det er viktig å få en tegner som er selvstendig og litt uberegnelig. Kort sagt et korrektiv, gjerne med enkelte motsatte synspunkter enn det redaktøren forfekter.

Sier Hagen.

Tidligere i år delte han forøvrig ut *Sproing-prisen* til *Nattlys*.

Seriemarkedet:
Krise i Danmark, men topp i Tyskland

Gullalderen for danske serieutgivelser er over. Også danske albumutgivelser blir mindre hyppig. Dansk Semic er blitt rammet av nedskjæringer. Hvor man tidligere lå på mellom 110 til 130 utgivelser har man planlagt rundt 75 i år, og ca 65 til neste år. Underskuddet for 1990 menes å være på rundt 10 millioner, men dette tallet avvises av dansk Semic. Hva dansk Semic i dag tjener penger på, er serieblader. Avdelingen for disse er blitt utskilt til et selvstendig forlag.

Om de vakler i Norden er det store tegneserielandet i Europa idag Tyskland, som de informerte også har oppdaget, har fått utvidet markedet i de siste årene. Utgivelsene, som for 10 år siden var meget sparsommelige, har i de siste årene vokst med nesten skremmende fart. Bortimot 700 album ble utgitt i 1990. Til sammenligning ga tegneserienes hjemland Frankrike ut 550 nye album i samme tidsperiode, og vårt naboland Sverige kan smykke seg med sifrene 140. Analytikere holder pusten og venter på når demningen brister, og det tyske markedet blir overmettet. Hovedandelen av de tyske utgivelsene er tross alt franske oversettelser.

Rettsaken mot svenske POX skapte prejudikat

De rettslige skritt som ble tatt mot den omdiskuterte friskusen **Horst Schröder** endte opp med seier for dennes forlag *Medusa*. I februar besluttet "justitiekanslern" å ikke gå til politianmeldelse mot de ulike voldsinnslag i seriebladet *Batman* (først og fremst en *Grønne Lykt*-serie).

Anklagene mot Horst Schröder fastslo at seriemediet er en kunstart og derfor ikke kan anklages grunnet trykkefrihetsforordningen i Sverige. En viktig prejudikat er dermed blitt skapt. Batmans redaktør *Lars Andreasson* uttaler at "seriebransjen skal være evig takknemelig mot Horst Schröder..."

Sistnevnte vant forøvrig svenske *Bild & Bubbla*s leseravstemning for fjerde året på rad i kategorien "Årets seriefrämjare" altså den som har gjort mest for serier.

Gigant-bløff avslørt:

TEGN er juks og svindel fra ende til annen!

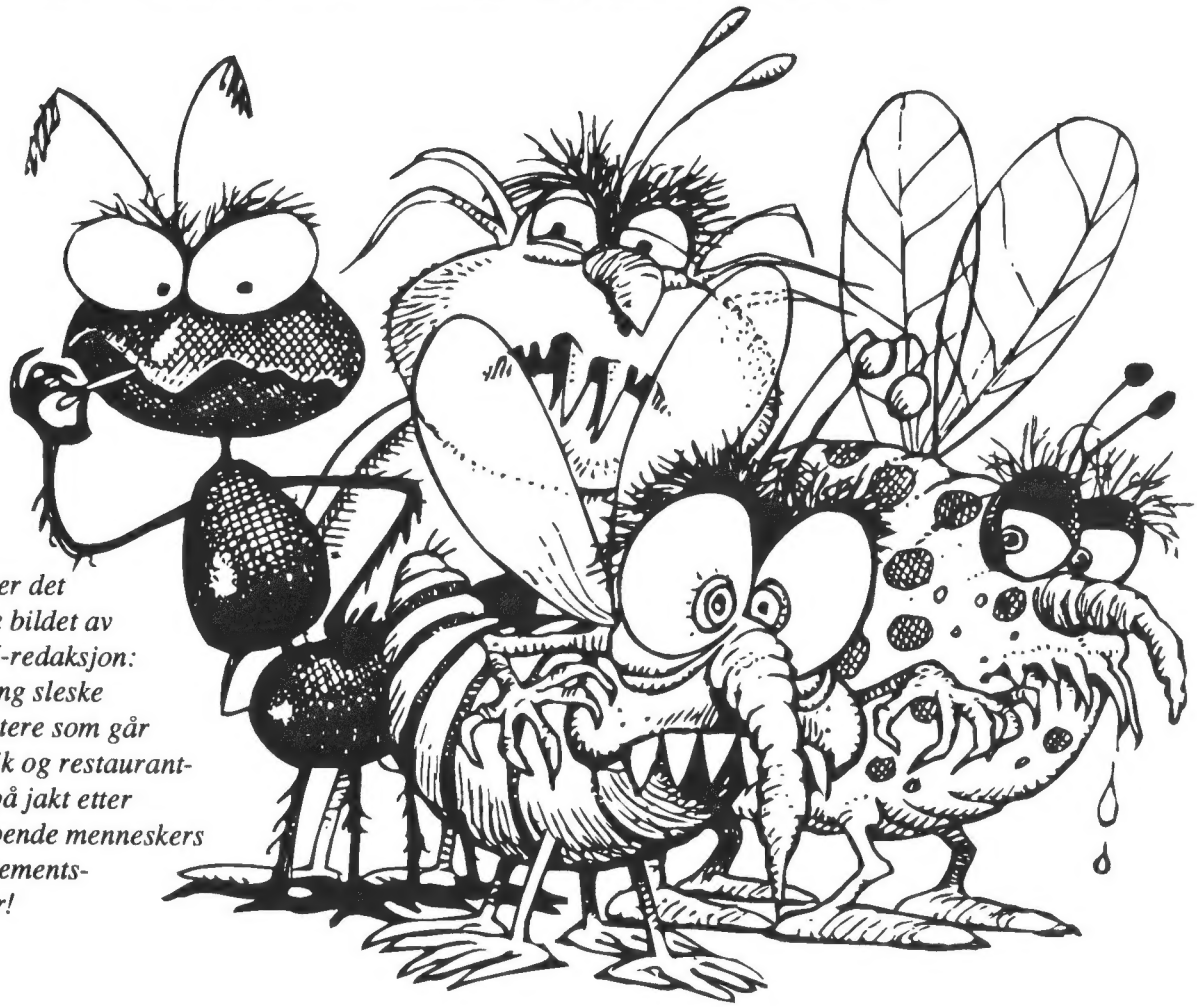

Dette er det riktige bildet av TEGN-redaksjon: en gjeng sleske forbrytere som går over lik og restaurantbord på jakt etter godtroende menneskers abonnementspenger!

Forbrukerombudsmannen, ærlige Benny Shark, i Norske Tegneserieparanoides Landssammenslutning (NTPLSS), uttaler til Radio Sprengt And: *—Vi lar oss ikke lure av TEGNs sleske abonnementstilbud lengre!*

—I løpet av 20 numre gjennom 5 år har TEGN pushet sine tidsskrifter på forsvarsløse lesere, raser Benny Shark innledningsvis.

—Redaksjonen lar ikke en eneste stein være snudd for å få folk til å abonnere. Ihvert eneste nummer har redaksjonen hatt en skjult kampanje for å snike leserne og intetanede løssalgskjøpere inn i abonnementsarkivet. I hvert eneste nummer er det nye metoder, nye triks, og vi i NTPLSS spør oss selv (og andre, inklusiv folk på Svalbard og Bjørnøya), om

dette er redelig eller ikke.Dette ligner mer på byggningsprosjekteri Oslo Kommune enn hva som ligger innenfor rådende hederlighet i norske tidsskrifter generelt...

—Er ikke slike spørsmål en smule... eh... paranoide?

—Selvfølgelig! Rent ut sagt hva er det ellers? Sagt på en annen måte; slutt å forfølg oss i NTPLSS av den grunn! La meg si det slik, raser Dr. phil Benny Shark videre, ett av redaksjonsmedlemene, en såkalt pekingfilosof, som selv har påstått at han går på nynorsk-kurs og har skrevet på bokmål siden, han står ikke en gang i folkeregisteret! Sagt på den måten, kan jeg bare si, og det er ikke for mye sagt, og det sier en god del:

Det lukter!

—Nå har jo TEGN vist seg som et stødig tidsskrift...

—HA! At TEGN har kommet ut med tyve numre, egentlig 21 nummer siden det siste nummeret er et dobbeltnummer, er ikke annet enn en tvilsom påstand. Hadde ikke Galileo kommet, hadde jorden vært flat fortsatt. Har det kommet noe godt ut av den er rund? Har det virkelig kommet ut enogtyve TEGN? Hvordan vet vi at det er sant? Det er sannsynlig en godt dekket løgnhistorie som TEGN-redaksjonen (se bildet) har diktet opp!

—Hvis du, unnskyld De, kan fryse fast disse argumentene i mer håndfaste overbevisninger, ville det være lettere å konkretisere...

—Hva er det for noe politikerprat?! Konkretiserer! *Speak norwegian!* som vi i NTPLSS pleier å si! Finnes det f.eks. kvinner i redaksjonen? Nei, men nordlendinger? Ja! Alle nordlendinger lyver, ikke sant?

—De er selv fra Bodø, var det ikke så?

—Hva er dette, et politiforhør? Er du med *meg* eller er de tvilsomme gangsterne?

—Nøytral, strikt nøytral.

—Og selve navnet ... TEGN... Hva tyder det på? Det tegner til lureri. Hvorfor heter de ikke *Snakkeboblene snakker ut* eller, bare som et beskjedent forslag, *Onomatopoesi* som alle nordmenn kjenner til, kort og greit!

—Som betyr?

—Ord som etterligner lyder. Det burde du ha visst! Er du sikker på at du ikke tilhører TEGN-redaksjonen? Jeg er kanskje paranoid, men det er vi i NTPLSS nødt til å være...

—Trust me, og hva leder dette til?

—Vi i NTPLSS har regnet litt på hva et abonnement vil koste de tullingene som blir lurt; se her:

Kr.: 145,- for fire nummer som varer i et år, papirpris på papirresirkulasjonsfabrikken i Sandnes er kr.: 0,20 pr. eksemplar, dvs. kr. 0,80 for ett år, og det endelige tap er da kr.: 144,20 pr. år. Hva blir ikke dette i løpet av fem år? Hva med 100 år?! Vi har funnet ut at man kan gå fullstendig konkurs i løpet av snaue 350 år! Dette er alvorlig, meget alvorlig!

—Hva er Deres konklusjon, Deres råd, om jeg tør spørre?

—Stol ikke på noen. Stol slett ikke på meg! Vi i NTPLSS stoler ikke en gang på oss selv. Kall oss paranoide, men slik er det. *Det eneste man kan gjøre er å abonnere på TEGN og avsløre redaksjonen som de forbrytere de er.* Kanskje vil man finne stoff om tegneserier også, men jeg tviler.

—Hvordan skal folk gå fram?

—De betaler **kr. 145,- på en postgiroblankett på postgiro 4 37 21 08 til TEGN, postboks 162, 1473 Skårer.** Da får de hele fire numre i løpet av ett år, og dermed fire (4) sjanser til å avsløre TEGN-redaksjonen. Alle kriminelle trekk bør øyeblikkelig noteres ned og sendes til politimester Willy Haugli i Oslo.

—Kan vi stole på dette?

—Spør ikke meg!

La deg ikke lure!
Finn ut selv!

En beskjeden hentydning:
—Et abonnementet på TEGN koster bare kr. 145,- og da får du fire numre med TEGN i din egen postkasse, og postmannen vil forstå at du er intelligent. Betal kr. 145,- på postgiro 4 37 21 08 til TEGN, postboks 162, 1473 Skårer.

Nemlig, og da håper vi at vi ikke har sagt for mye!

Siste nytt: Er TEGN en kattekonspirasjon? Abonner og finn ut!

Sensuren er opphevet

Endelig kan du lese historien "Melken skal frem!" - en historie som var stoppet av sensuren i 20 år! Vi lover deg - her spares det ikke på yoghurten. **KLASSISKE BOBLER** er årets nye bok - med 8 klassiske historier fra perioden 1943 - 1965. **LITT OM INNHOLDET:**

Melken skal frem! (1957) har ikke vært publisert før, heller ikke i USA. De amerikanske utgiverne mente at Donald her var alt for ondskapsfull. Men i 1990 fikk han sin hevn over den grusomme kunden, til glede for Barks` mange beundrere. I **Bråkebryteren** (1959) inngår snakkeboblene som en del av inntrigen. De spiralformede boblene fra **Mayaenes krone** (1963) viser et annet eksempel på en slik medieteknisk morsomhet. I begynnelsen av sin karriere tegnet Barks endene med kinn, som man bl.a. kan se i **Mumiens ring** (1943). **Spøkelsesby-mysteriet** (1965) kommer nå for første gang i komplett versjon på norsk. Satiren over bilturismen **I det gamle California** (1951) er nå nyoversatt og utgis i riktig format.

Sel-som opplevelse (1946) er en kort liten perle fra Bark`s rikholdige utvalg.

Boka er i salg i uke 38 og vil du sikre deg denne "godbiten" - så må du være raskt ute! Klassiske bobler egner seg også ypperlig som gave til både liten og stor...

SERIEFORLAGET HJEMMET

Kr 167

DISNEY'S

DONALD DUCK

Klassiske bobler

nå bobler det over

© DISNEY